

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

1960'LI YILLARDA MİLLİYETÇİ DERGİLERDE
ANTİKOMÜNİZM

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Caner ALKIŞ

KOCAELİ 2021

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

1960'LI YILLARDA MİLLİYETÇİ DERGİLERDE
ANTİKOMÜNİZM

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Caner ALKIŞ

Danışman: Doç. Dr. Erkan DOĞAN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 16.06.2021/14

Kocaeli 2021

ÖNSÖZ

1960'lı yıllarda yayın hayatını sürdürmüş milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemin ele alındığı bu tez, ilkokul yıllarımda tanıştığım tarih öğretmenim Yasin Korkmaz sayesinde ilgi duymaya başladığım tarih alanına karşı tutkumun uzun yıllar peşimi bırakmamasının bir sonucudur. Kendisi benim fikir dünyamdaki ilk ışıkları yakan insandır. Sonsuz minnettarım.

Bu tezin ortaya çıkmasında her zaman bana yardımcı olan, rehberlik eden, engin literatür bilgisinden hem ders döneminde hem tez aşamasında beni mahrum bırakmayan, nazımı çeken, tolerans gösteren, son ana kadar başarabileceğime dair inancını her zaman koruyan, ayağımın takıldığı noktada yola devam etmem için beni teşvik eden tez danışmanım sayın Doç. Dr. Erkan Doğan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda kendisiyle tanışıklığımız olmamasına rağmen bir tek maille arşivinden yararlanma ricamı memnuniyetle karşılayan sayın Prof. Dr. İlker Aytürk'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca herkesten çok beni destekleyen, aldığım tüm kararlarda arkamda dağ gibi duran beni bugünlere kadar yetiştirip büyüten annem Remziye Alkış'a ve babam Muzaffer Alkış'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Her zaman için öncelikli çabam onlara layık bir evlat olmaktır.

Akademi dünyasının kurtlar sofrasına dönüştüğü günümüzde her zaman omuz omuza mücadele verdiğimiz, birbirimize destek olmaya çalıştığımız yüksek lisans sıralarında tanıştığımız veya tanışıklığımızın ilerlediği değerli dostlarım Pınar Ebe Güzgülü'ye, Ayşegül Aydınlı'ya, Hakan Karadiken'e, Umutcan Tarcan'a, Yavuz Bülent Bekki'ye ve Sinan Öztekin'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER TABLOSU.....	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 27 MAYIS'TAN 12 MART 1971'E KADARKİ DÖNEMDE TÜRK SİYASAL HAYATI.....	5
1.1. 27 Mayıs'ın Nedenleri.....	5
1.2. 27 Mayıs 1960 Müdahalesi.....	8
1.3. Milli Birlik Komitesi ve Anayasa Komisyonu.....	10
1.4. Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası.....	16
1.5. Yassıada Yargılamaları.....	19
1.6. Siyasi Partiler.....	21
1.6.1. Adalet Partisi.....	21
1.6.2. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi.....	23
1.6.3. Yeni Türkiye Partisi.....	24
1.6.4. Türkiye İşçi Partisi.....	24
1.7. 1961 Seçimleri ve Koalisyonlar Dönemi.....	25
1.7.1. CHP-AP Koalisyonu.....	27
1.7.2. CHP-YTP-CKMP Koalisyonu.....	28
1.7.3. CHP-Bağımsızlar Koalisyonu (Azınlık Hükümeti).....	30
1.7.4. Suat Hayri Ürgüplü'nün Geçici Hükümeti.....	32
1.8. Adalet Partisi İktidarları (1965-1971).....	34
1.8.1. I. Demirel Hükümeti (1965-1969).....	34
1.8.2. II. Demirel Hükümeti (1969-1971).....	35
1.9. 12 Mart'a Giden Yol: Gençlik Olayları, Sendikal Hareketler ve Zinde Güçler.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

2. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN 1960'LARA KADAR Kİ SÜREDE MİLLİYETÇİLER.....	43
2.1. Tek Parti Döneminden 1960'lara Kadar Geçen Süre (Görece Teşkilatsız Dönem).....	44
2.1.1. Türk Milliyetçilerinin Kemalizm ile Ayrılan Yolları.....	45
2.1.1.1. Türk Tarih Tezi.....	45
2.1.1.2. 1944 Olayları ve Irkçılık-Turancılık Davası.....	47
2.1.1.3. Köy Enstitüleri.....	51
2.2. Demokrat Parti Döneminde Türk Milliyetçileri.....	52
2.3. Komünizmle Mücadele Dernekleri.....	55
2.4. 1960'larda Türk Milliyetçiliğinin Seyri.....	57
2.4.1. 1965'e Kadar Süren Arayış.....	57

2.4.2. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Alparslan Türkeş.....	58
2.4.2.1. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin Temel Politikaları..	62
2.4.2.1.1. Dış Politika.....	62
2.4.2.1.2. Antikomünizm Fikirleri.....	63
2.4.2.1.3. Kalkınma Fikirleri.....	64
2.4.2.2. Ülkü Ocakları ve Komando Kampları.....	68
2.4.2.3. Dokuz Işık.....	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. MİLLİYETÇİ DERGİLERDEKİ ANTİKOMÜNİST SÖYLEM.....	72
3.1. Antikomünizmin Tanımı ve Gelişim Sürecinin Özeti.....	73
3.2. Milliyetçi Dergiler.....	74
3.2.1. Düşünen Adam.....	75
3.2.2. Milli Yol.....	77
3.2.3. Toprak.....	78
3.2.4. Milli Hareket.....	79
3.3. Antikomünizm Düşüncesinin Fikirsal Boyutları.....	81
3.4. Antikomünist Söylemin Temel Vurguları.....	86
3.4.1. Din.....	88
3.4.2. Alarmizm.....	90
3.4.3. Komünist Ajanlar Söylemi.....	93
3.4.4. Hastalık Olarak Komünizm.....	94
3.4.5. Gaflet.....	96
3.4.6. Gericilik.....	97
3.5. Rus Düşmanlığı.....	97
3.6. Dış Politikaya Antikomünist Yönden Bakış.....	101
3.7. Köy Enstitüleri'ne Antikomünist İtiraz.....	102
3.8. Edebiyata Antikomünist Bakış.....	106
3.9. Atatürk ve Atatürkçülük Savunması.....	108
3.10. Sebilürreşad Dergisinde Antikomünist Söylemin Milliyetçi Dergilerle Karşılaştırılması.....	110
3.11. Süleyman Demirel'in Antikomünist Söylemleri ile Milliyetçi Dergilerin Karşılaştırılması.....	112
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA.....	118
ÖZGEÇMİŞ.....	127

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 1960'lı yıllarda yayın hayatını sürdürmüş milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemin analiz edilmesidir. Bu çerçevede çalışmanın bir çerçeveye oturması için öncelikle 27 Mayıs'tan başlayarak 12 Mart muhtırasına kadar olan dönemin panoramik şekilde betimlemesi yapılmıştır. Ardından da erken Cumhuriyet döneminden 1960'lara kadarki dönemde milliyetçiliğin izlediği seyir verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın esas özgün yönünü oluşturan üçüncü bölümde Düşünen Adam, Milli Yol, Toprak ve Milli Hareket dergilerindeki antikomünist söylem, çeşitli temalara ayrılarak analiz edilmiştir. Bu analizlerde söylem analizi yönteminden yararlanılma yoluna gidilmiştir. Antikomünist söylem fikirsel anlamdaki karşı çıkışlar, temel antikomünist söylem imgeleri, dış politika, Rus düşmanlığı, edebiyat, Köy Enstitüleri, Atatürk gibi temalar çerçevesinde ele alarak analiz edilme yoluna gidilmiştir. Bununla birlikte Sebilürreşad dergisiyle söz konusu dergiler arasında antikomünist söylem açısından bir karşılaştırmada bulunulmuştur. Süleyman Demirel'in başbakanlığı dönemindeki meclis konuşmaları temel alınarak milliyetçi dergiler ile Demirel'in antikomünist söylemi de bir karşılaştırmaya tabi tutulmuştur.

Çalışma sonucunda milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemin sıkça imgelere başvurmak yoluyla geliştirildiğini, meseleyi kavramının ötesinde komünizmi yok edilmesi gereken bir düşman olarak görerek bu noktadan hareketle bir antikomünist söylem inşa edildiği tespit edilmiştir. Komünizmin maneviyata saldırdığı vurgusuyla ve komünizmi yenmenin yolunun da insanlardaki manevi duyguların geliştirilmesi yoluyla olabileceğinin oldukça sık tekrarlandığı sonucuna varılmıştır. Antikomünist söylemde komünistlerin sahte bir sınıf mücadelesi oluşturmaya çalıştıkları ortaya atılan ilk argümandır. Ardından bu sınıf mücadelesini kimlerin oluşturmaya çalıştığı dile getirilir. Burada çoğunlukla komünistler ajanlıkla itham edilirler veya kökü dışarıda unsurlar olarak betimlenirler. Son olarak da komünistlerin bu faaliyetleri karşısında yetkililerin yeterli çabayı göstermediklerinden sitem edilir.

Anahtar kelimeler: Antikomünizm, Düşünen Adam, Milli Yol, Toprak Aylık Ülkü Dergisi, Milli Hareket Dergisi.

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the anti-communist discourse in nationalist journals that continued to be published in the 1960s. In this framework, the period starting from 27 May to 12 March memorandum has been depicted in a panoramic way in order to put the work into a framework. Then, it was tried to follow the course of nationalism in the period from the early Republican period to the 1960s.

In the third part, which constitutes the main original aspect of the study, the anti-communist discourse in the journals *Düşünen Adam*, *Milli Yol*, *Toprak* and *Milli Hareket* was analyzed by dividing them into various themes. Discourse analysis method has been used in these analyzes. Anti-communist discourse has been analyzed within the framework of themes such as intellectual opposition, basic anti-communist discourse images, foreign policy, Russian hostility, literature, Village Institutes, and Atatürk. However, a comparison was made between *Sebilürreşad* magazine and these journals in terms of anti-communist discourse. Based on the parliamentary speeches of Süleyman Demirel during his prime ministry, nationalist magazines and Demirel's anti-communist discourse were also compared.

As a result of the study, it can be said that the anti-communist discourse in nationalist journals was developed by frequently referring to images, and by seeing the issue as an enemy that should be destroyed beyond its concept, an anti-communist discourse was built from this point of view. It has been concluded that the emphasis that communism attacks spirituality is frequently used, and that the way to defeat communism is through the development of spiritual feelings in people is often repeated. It is the first argument put forward that in the anti-communist discourse the communists were trying to create a false class struggle. Then it is expressed who is trying to create this class struggle. Here, communists are often accused of spies or portrayed as agents outside the root. Finally, it is reproached that the authorities did not show enough effort in the face of these activities of the communists.

Key words: Anticommunism, *Düşünen Adam*, *Milli Yol*, *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, *Milli Hareket Dergisi*.

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AP: Adalet Partisi

bknz.: Bakınız

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CKMP: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DP: Demokrat Parti

FKF: Fikir Kulüpleri Federasyonu

MBK: Milli Birlik Komitesi

MDD: Milli Demokratik Devrim

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

s.: Sayfa

SKB: Silahlı Kuvvetler Birliği

ss.: Sayfadan sayfaya

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TKMD: Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri

TKP: Türkiye Köylü Partisi

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

YTP: Yeni Türkiye Partisi

GİRİŞ

Bu çalışma temel olarak üç ana bölümden meydana gelmiştir. İlk bölümde 27 Mayıs'tan başlayarak 12 Mart Muhtırasına kadar olan dönemde Türk siyasal hayatı içerisindeki gelişmelerin panoramik bir görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde ise erken Cumhuriyet döneminden başlayarak 1960'lara uzanan şekilde Türkiye'deki milliyetçi ideolojinin serüveni anlatılmaya çalışılmıştır. Son bölüm ise çalışmanın özgün yönünü oluşturmaktadır. Bu bölümde 1960'lı yıllarda yayınlar yapmış olan milliyetçi dergilerdeki antikomünizm söylemi incelenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'yi 27 Mayıs'a taşıyan süreç, müdahalenin gerçekleştirilmesi ve 27 Mayıs ile birlikte Türkiye'nin aldığı yeni düzen ve bu düzen kurulurken çekilen sancılar çalışmada ilk olarak ele alınan meseledir. Milli Birlik Komitesi içerisindeki çatışmalar, Alparslan Türkeş'in faaliyetleri, Kurucu Meclis'in teşekkülü, 1961 Anayasasının hazırlanışı ve muhteva ettiği hava, referanduma sunulması ardından yeni partilerin kurulması ve seçimlerin yapılmasıyla Türkiye'nin çok partili siyasal düzene geçişi dile getirilmeye çalışılmıştır. Bu arada Yassıda yargılamaları ve Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın idam süreçleri de ele alınmaya çalışılmıştır.

1961-1964 yılları arasındaki koalisyonlar döneminde yaşanan gelişmeler ardından Süleyman Demirel'in Adalet Partisi genel başkanlığına gelişiyle iktidara talip olması ve I. ve II. Demirel hükümetleri zamanında yaşanan olaylar da birinci bölümde bahsedilen olaylardır. Son olarak ise ülkenin parlamento dışında nasıl bir seyir izlediği gençlik olayları, sendikalar, zinde güçler yolu izlenerek Türkiye'nin 12 Mart'a hangi koşullarda vardığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü erken Cumhuriyet döneminden başlayarak 1960'ların sonuna kadar Türkiye'de milliyetçiliğin seyrini izlemeye odaklanmıştır. Burada ilk olarak Kemalizm ile ayrışan yollar ve bu ayrışan yollara rağmen buluşulan ortak noktalar verilmeye çalışılmıştır. 1930'lu ve 40'lı yıllarda Türkçü, ırkçı, Turancı gibi sıfatlar almış olan milliyetçilerin üç temel mesele veya olayda Kemalizmle, resmi tarih anlatısıyla ayrı düşünüşlere sahip oldukları söylenebilir. Bunlardan ilkini, I. Türk Tarih Kongresi sonucu meydana gelen Türk Tarih Tezine karşı çıkışlar oluşturmuştur. İkinci yol ayrımı ise 1944 Olayları, İrkçılık-Turancılık Davası nedeniyle meydana

gelmiştir. Her ne kadar literatürde majör bir ayrım olarak verilmese de okumalar sırasında Köy Enstitüleri'nin de milliyetçilerce karşı çıkılan yönleri olduğunun saptanması dolayısıyla bu mesele de üçüncü yol ayrımını ifade eden olgu olarak verilmiştir.

Milliyetçilerin 1950'li yıllardaki durumu çalışmanın ikinci bölümünde yukarıda bahsedilen yol ayrımlarının ardından verilmeye çalışmıştır. Bu dönem, bazı noktalarda DP iktidarından umutlu olunan fakat bu umutların kısa süre içerisinde suya düştüğü bir zaman dilimini ifade etmektedir. 50'li yıllarda Türkçüler örgütlenme denemelerine gitmişler fakat DP'yle anlaşmazlığa düştükleri için bu örgütlülük hali devamlılık gösterememiştir.

İkinci bölümde ele alınan son mesele ise 1960'lı yıllarda milliyetçi düşüncenin durumudur. Bu yılların ilk yarısında bazı milliyetçi isimler yeni kurulmuş olan Adalet Partisi içerisinde bulunmuştur. Fethi Tevetoğlu gibi kuruluşunda görevler üstlenmiş kimseleri de bulmak mümkündür. Fakat AP ile milliyetçilerin ilişkisi sancılı bir seyir izlemiştir demek yanlış olmayacaktır. Türkeş'in 1965 yılında CKMP'ye dahil olup kısa süre sonra da bu partinin genel başkanlığına gelmesi AP ile milliyetçiler arasındaki gerilimi farklı bir boyuta taşımış ve en nihayetinde de milliyetçilerin büyük çoğunluğunun CKMP saflarında yer almasıyla bu sancılı dönem aşılmıştır.

Türkeş'in CKMP liderliğine gelişi milliyetçiler için son derece önemli bir olaydır çünkü o zamana kadar kendilerinin hâkim olduğu bir partileri yokken CKMP ile bu sağlanmıştır. 1965'ten başlayarak da Türkeş'in ve fikirlerinin Türkiye'de milliyetçiliği domine ettiğini, ona esas rengini vermeye başladığını görmekteyiz.

Bu çalışmanın esas problem edindiği nokta ise üçüncü bölümde ele alınmıştır. Bu bölümde inceleme konusu olan dört dergi üzerinden milliyetçi düşüncenin antikomünist söylemi analiz edilmeye çalışılmıştır. Seçilen dergiler Düşünen Adam, Milli Yol, Toprak ve Milli Hareket dergileridir. Bu dergiler temsil ettikleri değerler sebebiyle seçilmiştir. Düşünen Adam dergisi 27 Mayıs sonrasında 1961 yılında Hami Tezkan ve Gökhan Evliyaoğlu önderliğinde çıkarılmaya başlanmıştır. Evliyaoğlu'nun 27 Mayıs'ın ertesindeki süreçte kaleme aldığı köşe yazılarında Albay Alparslan Türkeş'i destekleyici tavır alması, ilerleyen süreçte de Adalet Partisi içerisinde görev almış olması derginin AP ile milliyetçiliğin buluşma noktasını temsil ettiği yorumunu getirmemizi sağlamaktadır.

Milli Yol dergisi ise 44'lülerden İsmet Tümtürk önderliğinde çıkarılan dergidir. İsmet Tümtürk'ün 44'lülerden olması bile derginin nasıl bir politik duruş sergileyeceğini gösterir vaziyettedir. Bu, Türkçü, siyasi partilere mesafeli fakat özellikle anti-CHP'li bir duruşu simgeler. Dolayısıyla incelenen dergiler arasında en katı Türkçü yorumları bu derginin sayfalarında bulmak mümkündür.

Toprak dergisi ise Darendelioğlu önderliğinde uzun yıllar yayın hayatını sürdürmeyi başaramıştır. Sayfalarında pek çok farklı isme yer vermesiyle ve antikomünizm meselesine özel olarak eğilmesiyle bu dergi incelemeye değer görülmüştür.

Milli Hareket dergisi döneminde CKMP'nin tek yayın organı pozisyonundadır. Dolayısıyla partiye yakın isimlerin kaleme aldığı yazılar çerçevesinden nasıl bir antikomünist söylem geliştirilmeye çalışıldığını incelemek için son derece elverişli bir kaynaktır. Çalışmada Orkun, Ötügen gibi Nihal Atsız önderliğinde çıkan dergiler de ele alınmak istenmiştir fakat covid-19 salgını şartları nedeniyle bu dergilerin arşiv kayıtları ulaşılamamış olmasından kaynaklı olarak maalesef ki çalışma içerisinde bu dergilere yer verilememiştir.

Çalışma sırasında söz konusu dergilerdeki antikomünist söylemin her dergideki yansımalarının tek tek ele alınarak analiz edilmesi yerine belirlenen antikomünist temalar çerçevesinde bir analiz tercih edilmiştir. Bunun sebebi antikomünist söylemin kompakt bir görünüme sahip olmasıdır. Dolayısıyla tek bir dergideki antikomünist tavrın incelenmesi çok da bir anlam ifade etmeyecektir. Önemli olan dergilerin toplu olarak komünizme karşı aldıkları tavidir. Böylece antikomünist söylemin yapı taşları daha net ortaya koyulabilir.

Çalışmada ileride yapılma ihtimali olan inceleme ve araştırmalar için bir fikir oluşturması veya ilham kaynağı olabilmesi açısından Sebilürreşad dergisi ile milliyetçi dergilerin antikomünist söylem çerçevesinde karşılaştırılması ve Demirel'in söylemleri ile milliyetçi dergilerin antikomünist söylem çerçevesinde karşılaştırılması da yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada yöntem olarak öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Bu çerçevede Türk siyasal hayatını, Türkiye'de milliyetçiliği ve antikomünizmi konu alan kitap ve makaleler taranmıştır, ulaşılabildiği ölçüde dergi ve bildirilerden yararlanılmaya

çalışılmıştır. Çalışma sırasında akademik anlamda Türkiye’de milliyetçiliği ele alan yazının oldukça sınırlı olduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan antikomünizm de pek çok çalışma içerisinde varlığını hissettirse de başlı başına bu konuyu ele alan çalışmaların da sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Çalışmada incelenen dergilere ulaşım konusunda da birtakım problemler yaşandığını ifade etmekte yarar görülmektedir. İslamcı Dergiler Projesi gibi veya Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı gibi milliyetçi basınyayın arşivlerine ulaşabilmeyi kolaylaştırıcı proje veya oluşumların olmaması söz konusu dergilere araştırma amacıyla ulaşmanın zorluğunu artırmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde söylem analizi yönetiminden yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu analiz söz konusu dergilerin incelenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Fakat burada tek tek kelimelerin anlamları üzerinde durmak yerine genel olarak ayrılan temalar çerçevesinde nasıl bir antikomünist söylem geliştirilmeye çalışıldığı tespit ve analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Teun van Dijk’in ideolojinin söylemde ifade edildiği ve yeniden üretildiği görüşü çerçevesinde hareket edilmeye çalışılmıştır (Güzel, 2018 :3).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 27 MAYIS 1960'TAN 12 MART 1971'E KADARKİ DÖNEMDE TÜRK SİYASAL HAYATI

Çalışmanın temel amacı olan milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemi tam anlamıyla ortaya koyabilmek için ilk olarak ele alınan tarihi dönemde yaşanan gelişmeleri genel çerçevesiyle ele almanın faydalı olacağı düşünüldüğünden çalışmaya bu bölümle başlanmıştır. Bu bölümde bir yandan 27 Mayıs müdahalesi ve sonrasında oluşan düzen betimlenmeye çalışılırken diğer yandan da sol-sağ tayftaki oluşumların dönemin havası içerisinde gelişen olaylara dair düşünceleri hakkında bir giriş yapılmak amaçlanmıştır. Meselenin 1960-1971 arasında tutulmasının sebebi ise üçüncü bölümde incelenecek olan dergilerin doğuşunun bu döneme denk gelmiş olmasıdır.

27 Mayıs'ı darbe, ihtilal ya da müdahale şeklinde tanımlamak pek ala mümkündür. Zira 27 Mayıs hükumete müdahale şeklinde başlayıp sonraki süreçte bir ihtilal haline bürünmüştür. En nihayetinde varılacak sonuç belli açılardan bakılarak girişimi darbe veya ihtilal olarak tanımlamak için yeterli delil bulunabileceğidir (Saç, 2017: 79-80). Dolayısıyla bu çalışma çerçevesinde bu tartışmaya girilmemiştir.

1.1. 27 Mayıs'ın Nedenleri

1960'a doğru gidilirken Demokrat Parti (DP)'de orduya karşı belirli bir güvensizlik oluşmuştu. DP'nin kendilerine karşı yapılacak bir darbeye Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin rol alacağı düşüncesi onların uzlaşmaz tavır takınmasına neden olmaktadır. Darbe şüphesine rağmen Menderes, orduyu ürkütmekten çekinerek hiçbir zaman onu tam anlamıyla dönüştürecek hamleyi yapmadı. Bu durumda üst rütbeli subayların her seferinde sadakatlerini Menderes'e sunmuş olmaları da etkiliydi. Ancak askeriyedeki DP karşıtlığı maddi beklentilerinin karşılanmıyor oluşundan dolayı

düşük rütbeli subaylar arasında gittikçe artıyordu (Saç, 2017: 80-1). Demokratlar, para kazanmayı yücelten maddi değerleri benimseyerek sabit gelirli kesimi (dolayısıyla askerleri) ihmal ediyordu (Ahmad, 1995: 178). Uygulanan enflasyoncu politikalar özellikle sabit gelire yaşamını sürdüren subayların ve memurların yaşam düzeyini oldukça düşürmüştü (Özdemir, 2008: 193). O yıllarda eğlence yerlerinde subaylar için *gazozcu* gibi lakaplar takılmaktaydı. Bunun nedeni ise maaşlarının ancak gazoz gibi ucuz içeceklere yetmesiydi. Diğer yandan bodrum katlarına *kurmay subay katı* ismi verilmişti (Türkeş'ten aktaran Ahmad, 1995: 175).

Darbeye giden yolun taşlarının döşenmesini sağlayan tek sebep ekonomi değildi. Darbeyi gerçekleştirenlerin anılarında yer alan darbe sebepleri en genel şekliyle şunlardan oluşmaktaydı: 1957 sonrası iktidarın düşüşe geçmesine rağmen hürriyetlerin kısıtlanarak partizan idarenin etkilerinin artması, memleketin keskin şekilde ikiye ayrılmış durumda olması, basına uygulanan baskılar, Silahlı Kuvvetlerin kendi haline terk edilmiş olması ve bazı subayların Milli Savunma Bakanı'nın paltosunu tutup bu yolla terfi almaları, parti adına çalışmayan memurların zor durumlarda bırakılması, üniversitelerin politika merkezleri haline gelmesi, öğrenci kuruluşlarının parti gençlik kolları gibi kullanılmak istenmesi ve buna karşı gelenlerin polis tahkikatına uğraması, kampüslerde şiddetin artması, işsizlik, sefalet ve hastalıkların artması, köylünün enflasyonun etkisi altında çaresiz bırakılması, orta sınıf fakirleşirken milyonerlerin türemesi, sendikaların etkisiz ve partizan kuruluşlar haline getirilmesi, okul yerine cami yapma seferberliğinin artması, dini eğitime ağırlık verilmesi, halkevlerinin kapatılması, devletin onu yönetmeye layık olmayanlarca yönetildiği düşüncesi, iktidar-muhalefet arasındaki gerilimde muhalefetin üzerinde şiddet tedbirlerinin uygulanması. Aslına tüm bu gerekçeler ihtilalden önce net olarak belirlenmemiştir. Bir kısmı ihtilalin haklılığını ortaya koymak üzere daha sonraki dönemlerde yazılan eserlere eklenmiştir. Bir başka açıdan bakılacak olursa müdahale arzusu, kimi ordu mensuplarının kendilerini devletin asıl sahibi gibi görme eğilimlerinin güçlü oluşu ve toplumu yukarıdan aşağı dizayn etme hakkına ve liyakatine sahip olduklarını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır (Doğaner, 2017: 102-3). Darbenin sebepleri sayılırken gerçekleştircilerin doğrudan DP karşıtı bir tutum sergilediklerini düşünmek yanlış olur. Türkeş'in bahsettiği şekliyle orduda İnönü'yü de kapsayan şekilde yöneticilere karşı bir tavır vardı (Taylak, 1977).

Askeri darbeyi, iktidardaki muhafazakâr-taşralı-çevre koalisyonuna karşı muhalefetteki modernleşirmeci-kentli-devletçi koalisyonun çatışmasının bir sonucu olarak okumak da mümkündür (F. C. Özcan, 2017: 179). Ayrıca müdahalenin büyük oranda içsel dinamiklere bağlı olarak gerçekleştiği düşünülse de uluslararası konjonktürün cesaretlendirici kimi unsurlar barındırdığı unutulmamalıdır (Saç, 2017: 77). 27 Mayıs'ı, 23 Temmuz 1952'de Mısır'da ve 14 Temmuz 1958'de Irak'ta yaşanan darbeler dalgasının Türkiye'deki yansıması olarak okumak da mümkündür (G. Özcan, 2017: 222).

İhtilali yapacak olan kadronun kimlerden oluştuğuna gelince bunlar çoğunlukla Yıldız Harp Akademisi'nde kurmaylık eğitimi alan ve bazıları da sınıf subayı olan çeşitli rütbelere genç askerlerdi (Doğaner, 2017: 130). Mektepli veya diplomalı oluşları kendilerine biçtikleri öncü rolü pekiştirmişti. Diğer bir ortak yönleri ise giriştikleri örgütlenmelerin gizlilik içerisinde olması ve açık bir programa sahip olmayışlarıdır. İhtilal, Atatürkçülük dışında belirli bir fikri temele oturmamaktaydı (Doğaner, 2017: 102). Alt rütbeli oluşları da üst rütbeli bir önder arayışına girmelerini gerektirmişti. Öte yandan her birisi vatanseverlikleri sebebiyle devlete sahip çıkma içgüdüsüne sahipti. Başta birbirlerinden habersiz olan bu grupların türdeş olduklarını söylemek pek ala güçtür (Doğaner, 2017: 105). Bunlar arasında Cemal Madanoğlu'nun ve Talat Aydemir'in başını çektiği grupların önde geldiği söylenebilir (Aydın ve Taşkın, 2018: 61).

Tek parti rejimine olan karşıtlığın birleştirdiği geniş kesimler DP'nin adeta tek partili bir tahakküm yaratmasıyla altmışlara doğru dağılmaya başladı. Mayıs ayına doğru iktidar her türlü muhalefeti susturmak yoluna giderken muhalefet de bunu aşmanın yollarını aramaya başladı (Saç, 2017: 81). 1960 ayının Nisan ve Mayıs aylarında darbecilere harekete geçme fırsatını veren bazı olaylar yaşandı. Nisan ayının başlarında İsmet İnönü'nün İncesu'da saldırıya uğraması, 18 Nisan'da Meclis'te tümü DP milletvekillerinden oluşan Tahkikat Komisyonu'nun kurulması, 27 Nisan'da bu komisyona yeni ve olağanüstü yetkiler tanıyan kanunun Meclis'ten geçmesi bu olaylar arasında sayılabilir (Aydın ve Taşkın, 2018: 61). Bu olayların en büyüğü ise 28/29 Nisan 1960'da İstanbul ve Ankara'daki öğrenci gösterileri oldu. 29 Nisan'da İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edildi. Bu gösterilerde ordu hükumete desteğini sundu. Polis ve askere ateş açma yetkisi verilerek gösteriler zor kullanma yoluyla kontrol

altına alındı (Ahmad, 1996: 205). Darbenin artık ufukta görüldüğünün habercisi olan olay ise 21 Mayıs'ta Harp Okulu öğrencilerinin bazı subayların da katılımıyla Kızılay'da gerçekleştirilen yürüyüşü oldu. Bu yürüyüşün ardından herhangi bir yaptırımın gelmemiş olması darbe için harekete geçmeye dair tereddütlerin tümüyle ortadan kalkmasını sağladı (Saç, 2017: 83). Bazı yorumlara göre bu öğrenci protestoları darbeye zemin hazırlamak için organize edilmiş gayrı meşru eylemler olarak görülürken bazı yorumlara göre protestolar gittikçe demokrasiden ve özgürlüklerden uzaklaşan iktidara karşı başarılı devrimin başlangıcıdır (Gülpınar, 2012: 92).

1.2. 27 Mayıs 1960 Müdahalesi

Planın başarılı olması için ihtilalciler açısından iki önemli mesele vardı. Birincisi, iktidara el koymak için kendilerinin tayin edici yerlere atanmış olmaları hususuydu. İkincisi, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin geri kalanının desteğini kazanmak için eylemlerin başında bulunabilecek üst rütbeli bir subay bulmaktı. Sonunda her iki mesele de çözüme kavuşturuldu. Müdahalenin başarıya ulaşması için bulunan isim Milli Savunma Bakanı'na siyasi durumu yorumlayan bir mektup¹ yazdığı için izne çıkarılmış olan eski Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel'di. Gürsel, ordu içerisinde iyi tanınan ve çok sevilen bir isimdi. Müdahaleye başkanlık etmeyi kabul etmişti. (Zürcher, 2000: 352) Gürsel girişime katılırken, müdahalede kan dökülmemesini, askeri diktatörlükten yana olmadığını, müdahale sonrasında ilim adamlarına yeni bir anayasa ve seçim kanunu hazırlatıp en geç üç ay içerisinde seçime gidilmesi gerektiğini şeklindeki üç şartını öne sürdü (Doğaner, 2017: 106).

27 Mayıs 1960 gecesi radyolar Alparslan Türkeş'in sesinden okunan bildiriyle darbeyi duyuruyordu. Bildiride Türk Silahlı Kuvvetleri'nin *kardeş kavgasına meydan vermemek ve demokrasiyi içine düştüğü buhrandan kurtarmak* amacıyla yönetime el koyduğu söyleniyordu (Zürcher, 2000: 351). Darbeyi gerçekleştirenlerin ilk

¹ Mektubu Mete Kaan Kaynar'ın hazırladığı Türkiye'nin 1960'lı Yılları başlıklı kitapta yer alan Anıl Varel'in kaleme almış olduğu "Darbe'nin Yarattığı Lider: Cemal Gürsel" makalesinde bulabilirsiniz (Varel, 2017: 142-144). Fakat bu mektubun sansürlüdür. Sansürsüz halini Hulusi Turgut'un Türkeş'in Anıları; Şahinlerin Dansı kitabında bulmak mümkündür (Turgut, 1995).

bildirisinde üzerinde durdukları iki nokta vardı: 1) Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkede bir kardeş kavgasını engellemek için yönetime el koymuştu. 2) Türkiye dış politika açısından NATO ve CENTO'ya bağlıydı. Bununla ABD'ye darbenin Batı kampına karşı bir girişim olmadığı yönünde güvence verilmiş olmaktadır (Aydın ve Taşkın, 2018: 64). İlk bildiri de Silahlı Kuvvetler imzası bulunuyorken daha sonra yayımlanan bildirimlerde Milli Birlik Komitesi (MBK) imzası yer almaya başlamıştı fakat geçici anayasanın ilanına kadar bu komitede kimlerin yer aldığı tam olarak bilinmeyecekti (Çavdar, 2013: 86-7).

Darbenin gerçekleşmesinin ardından ülkede bir rahatlama havası vardı. Son zamanlarda siyasi partiler bir çıkmazda tuzağa düşmüştü ve müdahalenin bir kurtuluş sağlayabileceği umudu taşıyordu. DP'liler İnönü yanlısı bir darbenin olduğundan korkmuşlardı fakat radyoda Albay Türkeş'in sesini duyduklarında onu tanıyanlar buna ihtimal vermediler. Yine de bakanların ve Meclis üyelerinin gözaltına alındığı haberleri pek de iç açıcı değildi (Ahmad, 1996: 207). Tutuklananlar Kara Harp Okulu'nda toplandı. Tutuklananlar arasında milletvekilleri ve hükümet üyelerinin yanı sıra Genelkurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun da vardı. Hareket, DP'yi hedef almıştı. Bunun en büyük göstergesi darbe sonrasında kapatılan tek partinin DP olmasıdır. Bununla birlikte DP teşkilatlarında görev almış olanlar tutuklandı, DP'ye yakın görülen memurlar ise görevden alındı veya sürüldü (Aydın ve Taşkın, 2018: 62 ve 63).

27 Mayıs'ı gerçekleştirenler kendilerini meşrulaştırırken katil iktidar, maktul genç, kahraman/kurtarıcı ordu söylemini yerleştirmeye çalıştı. Tam bu noktada karşımıza Hürriyet Şehitleri² vurgusu çıkmaktadır. Hürriyet Şehitleri eski rejimin katilliklerinden öte baskıcılığının, resmî ideolojinin dışına çıkmışlığının bir göstergesi olarak kullanılmıştır. Bu yolla eski rejimin despotluğu, anti-demokratikliği, Atatürk'ün kurduğu demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkelerinin dışına çıktığı ispatlanmaya çalışılmıştır (Kaynar, 2017: 44). 4 Haziran tarihli Hürriyet gazetesi Hürriyet Şehidi Gençlerimiz Hakkında Dün Milli Birlik Komitesi Açıklama Yaptı manşetini taşıyordu. MBK bu açıklamasında 28/29 Nisan gösterilerini işaret edencesine kahraman ve fedakâr üniversiteli gençlere hürriyet uğruna yaptıkları gösteriler sırasında eski

² Bu isimler Turan Emeksiz, Nedim Özpulat, Ali İhsan Kalmaz, Ersan Özbey ve Sökmen Gültekin şeklindedir (Gülpınar: 2012).

hükümetçe coplarla kılıçlarla hücum edildiği, kitlelerin üzerine ateş açıldığını ifade ediyordu. Bildiri, gösteriler sırasında birçok gencin öldürüldüğünün bilindiğinden ve cinayetleri işleyenlerin suçlarını örtmek için şehitleri gizli yerlere gömdükleri, kuyulara attıkları, buzdolaplarına koydukları, hayvan yemi yapılan makinelerde kıyılıp tuz haline getirdikleri yönünde haber aldıklarından bahsediyordu. Bu haberlerin ardına harp Okulu'nu imha planları haberleri de eklenmeye başladı. Bunu Eskişehir Örfi İdare Komutanlığı'nın DP'lilerin altınlarıyla beraber yurtdışına kaçtıkları, görüldüklerinde mutlaka zapt edilmeleri gerektiği bildirisi izledi. (Kaynar, 2017: 39) Böylece 27 Mayıs'a bazı açılardan bir meşruiyet zemini kazandırılmaya çalışıldı.

1.3. Milli Birlik Komitesi ve Anayasa Komisyonu

Asker, müdahaleyi başarılı bir şekilde gerçekleştirmişti fakat ülkenin sorunlarına çözüm sunacak bir eylem planı geliştirmemişti. Hazırlık döneminde bölünmeye yol açabileceği için bu tür tartışmalar kasten belirsiz bırakılmıştı. Şu noktada ortam kaygandı ve yönetimin devralınmasından hemen sonra diğer güçler olayları etkilemeye başladı (Ahmad, 1996: 180 ve 208). Olayları etkileyen aktörlerden ilki akademisyenler oldu. 28 Mayıs'ta darbenin hukuki altyapısını hazırlamak üzere DP iktidarına muhalifliği ile bilinen bazı hukuk profesörleri İstanbul'dan Ankara'ya getirildi. Gelen isimler şunlardı: Sıddık Sami Onar, Naci Şensoy, Hüseyin Nail Kubalı, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Ragıp Sarıca, Tarık Zafer Tunaya, İsmet Giritli ve Muammer Raşit Sevgi (Çavdar, 2013: 87). Onlardan bir Bilim Heyeti oluşturuldu. MBK, komisyona iki ana görev yükledi. Bunlardan birincisi, 1924 Anayasası'nı kaldıran geçici bir anayasanın hazırlanması, ikincisi ise Anayasa Komisyonu Raporu'nun hazırlanmasıydı (Aydın ve Taşkın, 2018: 65). 27 Mayıs Müdahalesi, MBK'nin anayasa taslağının oluşturulması sürecine akademi dünyasını katması onu sıradan bir hükümet darbesi olmaktan çıkararak kurumsal bir devrim hüviyeti kazanmasının yolunu açtı (Ahmad, 1995: 180).

12 Haziran'da Anayasa Komisyonu'nun hazırladığı MBK'nin yetkilerini tanımlayan Geçici Anayasa kamuoyuna açıklandı. Buna göre bir genel seçim yapıldıktan ve yeni anayasa yürürlüğe girdikten sonra Büyük Millet Meclisi'nin tekrar

yönetimi devralmasına kadar geçecek sürede MBK, Türk milleti adına egemenlik hakkını kullanacaktı. Yasama yetkisi doğrudan, yürütme yetkisi ise Devlet Başkanı'nın atadığı ve MBK'nin onayladığı bakanlar kurulu aracılığıyla kullanılacaktı. Yargı, bağımsız bırakılmıştı ancak ölüm cezalarının onaylanması ve veto edilmesi hakkı MBK'ye aitti (Ahmad, 1996:211). O güne kadar MBK'nin içinde kimlerin olduğu net olarak bilinmiyordu. Otuz yedi kişi ve Devlet başkanı sıfatıyla Cemal Gürsel'in imzasının Geçici Anayasa'da yer almasıyla birlikte Milli Birlik Komitesi'nin kimlerden teşekkül ettiği de netleşmiş oldu.

Yönetime el koyan silahlı kuvvetlerin amacı darbe bildirisinde de belirttikleri gibi en kısa sürede tarafsız bir yönetimin denetlediği serbest seçimleri yaparak siyasi partileri açmazdan kurtarmak ve iktidarı seçimleri kazanan partiye devretmekti. Fakat 28 Mayıs'tan itibaren olaya müdahil olan Prof. S. Sami Onar önderliğindeki Anayasa Komisyonu hareketin niteliğini dönüştürdü. Müdahaleyi hem basit bir darbe olmaktan çıkarıp radikalleştiren hem de ona pozitif anlamlar yüklenmesini sağlayan bu bilim kurulu olmuştur (Saç, 2017: 90-91). Sundukları raporla DP'nin devrilmesi için orduya yeni ve meşru bir motivasyon verdiler. Anayasa Komisyonu Raporu'nda DP iktidarının meşruiyetini kaybettiği bildirilerek darbenin meşruiyetinin kurulması hedeflenmişti. Rapora göre müdahale *adi ve siyasi bir hükümet darbesi* değildi. Kamu hizmeti fikrini kaybeden ve kamu haklarını korumaktan uzaklaşan idare, şahsi nüfuz ve ihtiraslarla zümre çıkarlarını temsil etmekteydi. Devlet kudretinin bu ihtiras ve nüfuzların bir aracı haline geldiği bu nedenle iktidarın devletin gerçek ve temel kurumlarına, *Atatürk ilkelerine* düşman duruma düştüğü belirtiliyordu (Ahmad, 1996: 209).

MBK başından beri iktidarı olabildiğince çabuk bir şekilde sivillere devretmek isteyenler ile partilerin politik faaliyetlerine izin verilmeden önce ülkenin siyasi yapısını değiştirecek reformları gerçekleştirmek isteyenler olarak ikiye bölünmüştü. Komite içerisindeki radikal eğilim mensupları, yıllardan beri darbe hazırlığı içerisindeydi fakat güçlerinin sınırlı olmasından dolayı başka gruplarla iş birliği içerisine girmek zorunda kalmışlardı. İlmli eğilim ise hukuki ve siyasi düzenlemeler yaptıktan sonra hemen seçimlere gidilmesi ve iktidarın parlamentoya teslimini planlıyorlardı (Özdemir, 2008: 196). Radikal gruba göre askeri yönetim gerekirse dört yıl hatta ihtiyaca göre daha uzun sürmeliydi. Gürsel ve generallerin yönettiği grup

ılımlılar, daha aşağı rütbeli subaylardan oluşan grup ise radikaller olarak anıldı. Bu noktada hiyerarşi öğelerine de dikkat çekmek gerekir. Üst rütbeli subaylar, yüzbaşı ve binbaşı rütbesindekilerle iktidarı paylaşma düşüncesine adapte olamıyordu. Ayrımı siyasi açıdan belirleyen nokta ise CHP ve İnönü üzerine düşüncelerdi. İlımlılar, DP'nin feshinin ardından en güçlü parti konumuna gelen CHP'ye iktidarın devredilmesini öneriyordu. Radikaller ise iktidarın CHP'ye basitçe teslimine karşıydı (Ahmad, 1996: 212).

Başlangıçta, radikal kanat MBK içerisinde güçlüydü. Pek çok üye, iktidarın sivillere devredilmesi konusunda acele etmiyordu. Radikal grup politika alanında önemli bir etki gösterebiliyordu ve ülkenin geleceği ile ilgili açık bir plana sahip olan Alparslan Türkeş, Gürsel'in müsteşarı (Başbakanlık müsteşarı) oldu. Görevi sırasında Gürsel'in babacan kişiliğini manipüle eden gerçek güç olarak görünüyordu (Ahmad, 1996: 213). Türkeş, askeri yönetimin ilk dört ayında fiilen Başbakanlık yetkilerini kullanarak elde ettiği güçle 27 Mayıs'ın ideolojik yönünü oluşturan Kemalist restorasyon projesi doğrultusunda milliyetçi, Türkçü, radikal reformcu ve sosyal adaletçi bir planla hareket etti. 27 Mayıs'ın muğlak bir şekilde ortaya koyduğu hedefleri, milliyetçi ve korporatist-otoriter bir temelde programlamaya çalıştı (Bora, 2008: 688).

Türkeş'in attığı adımlardan birisi girişilecek reformların anlatılması ve komiteye sözcülük etmesi için bir gazetenin kurulması fikriydi. Fakat komitenin kendilerini basında temsil eden yeterince gazetenin olduğu yönündeki düşünceleri ileri sürmesi üzerine bu girişim kadük kaldı. Fakat burada esas mesele Öncü ismiyle Ziya Tansu'nun önderliğinde kurulan gazetenin Türkeş'e hizmet edeceği fikri olabilir. Zira Tansu ile Türkeş'in münasebetleri 3 Mayıs 1944'e kadar dayanmaktaydı. Türkeş'e göre komite üyeleri "*güçlenmelerini istemeyen İnönü karargahının talimatıyla Öncü gazetesinin kurulmasını baltalamak için ellerinden geleni*" yapmıştı (Sanlı, 2019: 168-169).

Darbe sonrasında Türkeş grubunun öncülüğünde kurulan kurumlardan birisi de Türk Kültür Dernekleri'dir. 18 Ağustos 1960 günü kurulan derneğin genel başkanı yine Türkeş ile yakınlığı bilinen Avukat Şahap Homriş oldu. Derneğin kuruluş konuşmasında Homriş, Türk Kültür Derneği'nin partili partisiz tüm Türk milletinin olduğunu ve her türlü yıkıcı, bozguna ve geriletici unsurla mücadele edileceğini ilan

etmişti. Türkes'e göre bir parti organı olmaktan kurtulamayan Halkevlerinin ihyası mümkün değildi ve artık şahısların putlaştırılmaması (İnönü kastediliyor) gerekiyordu. Böylece bütün Halkevleri ve Halk Odaları Türk Kültür Derneği'nin hizmetine sunuldu. Türkes, derneğin politika ile uğraşmayacağını ve politik değişimlerden etkilenmeyeceğini ifade etmişti (Sanlı, 2019: 170-172).

MBK'nin radikal reformlarından birisi de ordu içerisindeki gençleştirme operasyonu oldu. 3 Ağustos 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yüksek kumanda kadrosunda büyük değişiklikler yapılarak 235 general ve amiral ile 5000'e yakın subay emekliye sevk edildi. Burada *eski usullere göre yetişen, Menderes'e yakın olan, muhafazakâr* şeklinde sıralanan kriterlere göre askerler tasfiye edildi. (Sanlı, 2019: 174-175) Bu hamle ordunun gençleştirilmesi kadar MBK'nin silahlı kuvvetler üzerindeki otoritesini meşrulaştırmak amacına da hizmet etti (Saç, 2017: 90). Emekliler, Eminsü adlı bir dernek kurarak mücadeleye ettiler fakat hiçbir olumlu sonuç alamadılar (Çavdar, 2013:92).

28 Ekim sabahı Resmî Gazete'de 147 öğretim üyesinin üniversiteden uzaklaştırıldığı kararı bildiriliyordu (Çavdar, 2013: 92). Öğretim üyelerinin görevden uzaklaştırılma nedenleri arasında unvanın ticari ilişkilerde kullanılması, uzun süreden beri kitap yazmama, öğrencisi ile ilişki yaşama, homoseksüel olma gibi çeşitli maddeler gerekçe gösterildi. Bunun üzerine İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar, İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Fikret Narter ve Ankara Üniversitesi Rektörü Suut Kemal yetkin istifa ettiler. Öğrenci toplulukları da tepkilerini ifade etti. Tasfiye, basında da oldukça sert bir eleştiriyle karşılandı. (Sanlı, 2019: 180-181) Böylece, radikaller ilk yarasını almış oldu (Çavdar, 2013: 92). 147'lerin tasfiyesi uluslararası basında da bardağı taşıran son damla olarak değerlendirilmiştir. Bütün bu eleştirilerin yanında komite içerisinde Türkes ile beraber hareket eden Ahmet Yıldız, Muzaffer Özdağ, Fazıl Akkoyunlu, Numan Esin gibi isimlerden ve MBK'nin radikal kanadına yakın köşe yazarlarından (Gökhan Evliyaoğlu gibi) tasfiyelere destek geldi (Sanlı, 2019: 183-184).

Asıl dikkatleri çekecek olan olay ise MBK'ye verilen Ülkü ve Kültür Birliği yasa tasarısı oldu. Komisyonun böyle bir tasarı hazırlama emrini kimden aldığı bilinmiyor fakat tasarı Orhan Erkanlı, Numan Esin, Kadri Kaplan, Sami Küçük, Sezai Okan ve Şefik Soyuyüce imzalarını taşıyordu (Çavdar, 2013: 93). Ülkü ve Kültür Birliği'nin

kurulmasına dair kamuoyundaki ilk açıklama Ekim ayının sonlarına doğru Alparslan Türkeş tarafından yapılmıştı. Türkeş, teşkilatın *milleti cehaletten kurtarma* misyonunu ifa edeceğini ve *dini meseleleri* de içereceğini ilan etmişti. Tasarının gerekçeleri arasında ölkü ve kültür meselelerini parti çekişmelerinden, milletin esasına sızan muzır cereyanlardan, milleti kardeş kavgasına hazırlayacak cepheleşmelerden korumak gibi maddeler yer almıştı. Ölkü ve Kültür Birliği genel başkanı başbakanına bağlı olacak fakat seçimi Genel Kurmay Başkanı, Yargıtay Başkanı, Danıştay Başkanı, Sayıştay Başkanı, üniversite rektörleri müşterek sekreteri, Milli Eğitim Bakanı, Ölkü Birliği Başkanı, Diyanet İşleri Başkanı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü tarafından teşkil eden heyetin üçte iki çoğunluğu esasına göre yapılacaktı. Başkan aynı zamanda Bakanlar Kurulu üyesi olacak ve 6 yıl süreyle görev yapacaktı (Sanlı, 2019: 185-186). Tasarı basına açıklanınca adeta kıyamet koptu. Devlet içerisinde devlet yaratma girişimi olarak görülen tasarı komite içerisinde de yeterli desteği almadı ve 14'lerin tasfiyesinden sonra da bir daha söz konusu edilmedi (Çavdar, 2013: 93).

Ekim ayının sonunda MBK ihtilaflarla felç olmuş durumdaydı. Nitekim 13 Kasım sabahı Gürsel'in mesajı MBK'nin dağıldığını, yirmi üç üyeli yeni bir komitenin oluşturulduğunu ilan ediyordu. Bu arada MBK'den tasfiye edilen on dört üye Dünya'nın çeşitli yerlerindeki elçiliklere gitmek üzere gözaltına veya ev hapsine alınmıştı (Ahmad, 1996: 215-216) Bu on dört üye şu kişilerden oluşmaktaydı: Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay, Şefik Soyuyücü, Orhan Erkanlı, İrfan Solmazer, Muzaffer Özdağ, Dündar Taşer, Rıfat Baykal, Fazıl Akkoyunlu, Ahmet Er, Numan Esin, Mustafa Kaplan, Muzaffer Karan, Münir Köseoğlu (Çavdar, 2013: 95). Bu tasfiyenin hemen ertesinde II. MBK Hükümeti kuruldu (Saç, 2017: 90).

14'lerin tasfiyesi karşısında silahlı kuvvetlerdeki tepki alt rütbeli subaylar arasında bir kızgınlık ve hüsrân şeklindeydi. Çünkü Türkeş grubu, sağlık sistemlerinin sosyalizasyonu, toprak reformu, eğitim reformu, basın reformu gibi politikaları hayata geçirmek istemiş ve bu tür icraatlar ile özdeşleşmişti (Sanlı, 2019: 175). 14'ler, politikacıların ve yerleşik kurumların ülke sorunlarını çözme yeteneklerine güvensizliğinin yarattığı bir radikalizmi temsil etmişti. MBK içerisinde 14'ler aktif olarak bulunduğu sürece alt rütbeli subaylar politikaların belirlenmesinde ve ülkenin geleceğinin belirlenmesinde doğrudan kendi sesleri olduğunu düşünüyordu. Onların

tasfiye edilmesi silahlı kuvvetler içerisinde yeniden cuntaların oluşmasına neden oldu. (Ahmad, 1996: 217). Bu bağlamda başını Tuğgeneral Faruk Gürler'in çektiği İstanbul cuntasından ve başını Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'ın çektiği Ankara cuntalarından söz edilebilir. Bunların yanında 27 Mayıs sırasında Kore'de görevli olduğu için MBK'ye dahil edilmeyen Talat Aydemir'in başında bulunduğu bir Albaylar Cuntası da doğdu (Aydın ve Taşkın, 2018: 86).

Ankara Cuntasının varlığı 28 Haziran 1961'de Cevdet Sunay'ın Türk Silahlı Kuvvetler Birliği (SKB) adına imzaladığı genelgeyle somutlaştı. Grubun amacı *ihtilali korumaktı* ve MBK'ye karşı cephe almış askerlerden oluşuyordu (Aydın ve Taşkın, 2018: 86). SKB bir yandan MBK'nin faaliyetlerine göz kulak olmayı hedeflerken diğer yandan da alt rütbeli subaylar üzerinde etkili olmayı istiyordu. Öte yandan Madanoğlu'nun güçlenen pozisyonuyla birlikte iktidarı doğrudan üstlenmesinden çekiniyordu (Ahmad, 1996: 217). Cemal Madanoğlu etkisindeki MBK'nin SKB bünyesindeki İrfan Tansel'i Hava Kuvvetleri Komutanlığı görevine yeniden getirmek istememesiyle iki taraf arasındaki ayrılık ilk defa su yüzüne çıktı. Bu olay üzerine SKB Cemal Gürsel'e bir ültimatoma göre göre İrfan Tansel Hava Kuvvetleri Komutanlığı görevine devam edecek, Ankara Sıkıyönetim Komutanı Cemal Madanoğlu emekli edilecek, MBK ordu içerisindeki atama ve görev değişikliklerine karışmayacaktı. Nitekim SKB istediklerini aldı. Madanoğlu emekli oldu, İrfan Tansel de görevine devam etti (Aydın ve Taşkın, 2018: 86).

28 Mayıs'ta İstanbul'dan çağrılan profesörler ekibine sonradan Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler fakültelerinden üç öğretim üyesi daha katıldı. Fakat bu iki taraf ayrı ayrı olarak geçici anayasa tasarısını yazmaya koyuldular ve 15 Ekim 1960 günü tasarımı Milli Birlik Komitesi'ne teslim ettiler. Bu komisyonlar yazım aşamasında Almanya ve İtalya anayasalarından yararlandılar. 1945'te faşist ve nazist yönetimlerin elinden kurtulmuş bu iki ülkenin seçilmesinin sebebi Soğuk Savaş şartlarında Batı sisteminin ileri karakolu olarak görülmeleri idi. Bu ülkelerin anayasalarının temeli içerisinde sosyal devlet anlayışını barındırmasıyla birlikte devleti sol ve muhalif akımlar karşısında koruyacak çeşitli kurumlarla da donatılmıştı (Aydın ve Taşkın, 2018: 74).

CHP bu süreçte yeni hazırlanacak Anayasa'ya girmesini dilediği ilkeleri ilan etti. Bu ilkeler içerik olarak 1957 Seçim Beyannamesi ile 1959 İlk hedefler Bildirisi'nin

neredeysen aynıydı. İşçilere grev hakkı, askerlere oy hakkı, kişi hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması, toplanma ve fikir özgürlüğünün güvence altına alınması; Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hakimler Kurulu, Yüksek İktisat Şurası gibi kurumların kurulması; üniversite ve radyoların özerkliği, hâkim teminatı ve yargı bağımsızlığı; nispi temsil sisteminin getirilmesi ve iki meclisli parlamento, tarafsız cumhurbaşkanı gibi ilkeleri içeriyordu (Aydın ve Taşkın, 2018: 72).

1.4. Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası

14'lerin tasfiyesinin ardından Cemal Madanoğlu'nun etkinliğini artırdığı MBK ve hükümet en kısa sürede olağan siyasi yaşama geçmek istiyordu. Bunun için atılacak olan ilk adım Anayasa ve temel yasaları yapmak için ulusal iradeyi temsil edecek bir meclisin oluşturulmasıydı. Kurucu Meclis'in kurulması ile ilgili yasa 7 Aralık'ta MBK tarafından kabul edildi ve 16 Aralık'ta yayımlanarak yasalastı (Ahmad, 1996: 216). Bu meclisin kuruluş felsefesi korporatist bir nitelik taşımaktaydı (Aydın ve Taşkın, 2018: 80-81). MBK ile Temsilciler Meclisi ikilisinden oluşacak olan kurucu meclis içeriğine kendilerinin hâkim olacağı bir yandan da demokratik havaya sahip bir yapıya büründürülmek istenmişti. Bu bağlamda DP haricinde kalan tüm toplumsal kesimleri içermeyi amaçlayan bir Kurucu Meclis hedeflendi (Çaylak ve Baran, 2017: 439). Meslek kuruluşlarından, üniversitelerden, işçi örgütlerinden ve yargı organlarından gelen üyelere illerden seçilen üyelerin büyük çoğunluğu CHP eğilimindeydi. İsmet İnönü'nün bizzat mecliste yer alması da CHP'nin elini güçlendiren başka bir etkendi (Aydın ve Taşkın, 2018: 81). Yasaya göre CHP'nin kontenjanı 49'du fakat birçok CHP'li ileri gelen illerden temsilci olarak meclise katıldı. İsmet Paşa, İlk Hedefler Beyannamesi'nin ilkelerinin yeni anayasada yer alması için mecliste CHP ağırlığının olmasını istiyordu (Çavdar, 2013: 99).

6 Ocak 1961'de Temsilciler Meclisi göreve başladı. 9 Ocak tarihinden itibaren de anayasa taslağı üzerinde çalışmaya girişildi. Bu çalışmalar 9 Mart'ta neticelendi ve Anayasa taslağı Temsilciler Meclisi'ne geldi. Tasarının sunuş gerekçesinde Demokrat Parti iktidarının iki noktada Batı demokrasilerinin ilkelerinden ayrılığı vurgulanıyordu. Bunlardan ilki çoğunluğun her şeye muktedir olabileceği kanaatine

dayanıp azınlığın hakir görülmesi, ikincisi ise kamuoyunu oluşturan ve açıklayan kurumların işleyişine engel olunması, hak ve hürriyetlere darbe vurulmasıydı. Gerekçede askeri müdahale, milletçe meşru müdafaa ve ihtilal hakkının kullanılması olarak nitelendirilmişti (Aydın ve Taşkın, 2018: 81-82). Darbenin birinci yıl dönümünde Kurucu Meclis yeni anayasayı ve Seçim Kanunu'nu kabul etti ve 9 Temmuz referandum günü olarak belirlendi (Ahmad, 1996: 219).

Hazırlanan anayasa tasarısı 9 Temmuz 1961'de halk oyuna sunuldu ve %60,4 evet oyu ile kabul edilecek Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasası oldu. Hayır oylarının %39,4 gibi oldukça yüksek bir puana sahip olmasının nedeni anayasanın uygun bulunmadığından çok askeri yönetime karşı bir tavır ifade etmekteydi (Özdemir, 2008: 204). Yeni Anayasa'ya büyük bir halk desteği bekleyen askeri yönetim şaşırılmıştı. Oyların bu şekilde dağılması gelecekte meclisteki tablonun 27 Mayıs yönetimi açısından sakıncalar doğurabileceğine işaret ediyordu (Aydın ve Taşkın, 2018: 87) 21 Temmuz'da Kurucu Meclis seçim tarihi olarak 15 Ekim 1961'i işaret etti. Bu sırada AP'nin başını çektiği rejime karşı protestolar devam etti. Bu noktada askeriye CHP'nin seçimlerdeki başarı şansını artırmak için AP'yi zayıflatmak adına hamlelerde bulundu (Ahmad, 1996: 220). Duyulan bu sıkıntılar karşısında ilk tepki sona eren sıkıyönetim süresinin MBK tarafından uzatılarak bütün yurda yayılması şeklinde oldu. Bu kararda Menderes taraftarı grupların faaliyetleri gerekçe olarak gösterildi (Aydın ve Taşkın, 2018: 87). Bir yandan da seçim kampanyalarını kontrol etmek ve partileri CHP için en uygun propaganda türünü benimsetmeye zorlamak için asker gözetiminde yuvarlak masa toplantılarına başlandı. Ve 5 Eylül'de ortak bir deklarasyon yayımlandı. Buna göre: 27 Mayıs Devrimi siyasi amaçla sorgulanmayacaktı, Atatürk reformları korunacaktı, İslam siyasi amaçlarla istismar edilmeyecekti ve Yassıada mahkemelerinin kararları istismar edilmeyecekti (Ahmad, 1996: 220).

4 Eylül 1961 tarihinde Anayasa'yı hazırlayan ve referanduma götüren Temsilciler Meclisi feshedildi. Artık Ekim ayında yapılacak seçimlere gidiliyordu. Ülke, bu seçim sonuçlarına göre ortaya çıkacak parlamento ve o parlamentodan çıkacak hükümetçe yönetilecekti (Aydın ve Taşkın, 2018: 87).

1961 Anayasa'nın iki önemli niteliği bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi, önceki anayasalara göre yurttaş hak ve özgürlüklerinin kendisine geniş bir alan bulmasıydı. Devletin sosyal niteliklerine ağırlık veren, hukuk devletinin ihtiyaç duyduğu

mekanizmaları getiren bir yönü bulunmaktaydı. Anayasa'nın ikinci yönü ise eski iktidar tecrübelerine dayanarak yeni vesayet kurumları oluşturularak iktidarın frenlenmesini sağlamaktı. Fakat bu durum demokrasi alanının daraltacaktı (Aydın ve Taşkın, 2018: 89). Eski yapıda, Meclis'te çoğunluğa sahip olan parti neredeyse sınırsız bir hareket özgürlüğünü elinde bulundurma şansı yakalıyordu, yeni anayasa ile durum dengelenmek istenmişti. Cumhuriyet Senatosu ismiyle ikinci bir meclis oluşturulmuş ve yasaların iki meclisten geçmesiyle yürürlüğe girebileceği şart koşulmuştu. Senato üyeleri, cumhurbaşkanı tarafından atanacak kontenjan haricinde seçimle geleceklerdi. Anayasa'ya aykırı görülen maddeleri reddetme gücüne sahip olan Anayasa Mahkemesi kurulmuştu. Yargının, üniversitenin ve kitle iletişim araçlarının özerkliğini güvence altına alan maddeler vardı. Ayrıca Meclis'te tek bir partinin üstünlük kurmasını engellemek için nispi temsil sistemi getirilmişti (Zürcher, 2000: 357). Anayasa'da devlete sosyal adaleti sağlamak için ekonomik kalkınmayı sağlamak görevi de verilmişti. Fakat uygulamada devleti kontrol eden ve devletin de çıkarlarını koruduğu güçler mecbur kalıncaya kadar sosyal adalet yönünde atılmaya çalışılan her adımı engelledi (Ahmad, 1996: 236). 27 Mayıs ile birlikte girilen yeni dönemde yeni anayasada Türk dış politikasının yönüne ait örtülü olarak izler bulmak da mümkündür. Sol düşünceye açık bir anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte ülkenin dış politikadaki yönü ABD ve NATO karşıtlığına dönmüştü. Bunda etkili olan unsur ise basın-yayımda dolayısıyla gençlik arasında etkinlik kazanan ABD karşıtlığıydı (Sunay, 2016 :73).

Hazırlanan yeni anayasanın belki de en önemli özelliklerinden birisi de demokrasinin iç dinamiklerinin dışında da fren mekanizmalarını sisteme dahil etmesi olmuştur. Milli Güvenlik Kurulu, cumhurbaşkanının başkanlığında hükumete milli güvenlik ile ilgili konularda tavsiyede bulunmak üzere kurulmuştu ve kurulda kuvvet komutanları ile genel kurmay başkanı ile ilgili bakanlıklar bulunmaktaydı (Zürcher, 2000: 357). Milli güvenlik kavramı öylesine geniş ve her şeyi kapsayabilecek bir kavramdı ki paşalar kabinenin önüne gelen her konuda söz söyleme hakkına erişmişti. Orhan Erkanlı'nın yaptığı bir söyleşide ifade ettiği gibi *'Bu ülkede pirinç fiyatından karayollarına ve turistik yörelere kadar ulusal güvenlikle ilgili olmayan tek bir sorun yoktur. Eğer çok derin düşünürseniz, bu da bir ulusal güvenlik meselesidir.'* (Ahmad, 1995: 183).

1.5. Yassıada Yargılamaları

Prof. Sami Onar başkanlığında geçici anayasayı hazırlayan Anayasa Komisyonu evrensel hukuk ilkelerinin boşa çıktığı olağanüstü koşullar manzarası çizerek buna uygun bir olağanüstü yargılama sürecinin çerçevesini çizdiler. Bu sürecin en önemli öğelerinden ilki yargılamaların doğal yeri olan Yüce Divan'da değil kurulacak olan özel bir mahkemede yani Yüksek Adalet Divanı'nda yapılmasının yolunun açılması oldu. İkinci olarak da kanunların geriye işlemeziği ilkesinin ortadan kaldırılmasıyla Milli Birlik Komitesi tarafından çıkarılan kanunlarda belirtilen hükümlerin eski eylemlere de uygulanabilir hale getirilmesine imkân tanındı (Aydın ve Taşkın, 2018: 65). Bunlarla birlikte yargılamada esas oluşturacak iddianamenin ana unsurlarının tespit edilmesi için 12 Haziran 1960'da bir yasa ile Yüksek Soruşturma Kurulu teşekkül etti. Bu yasayla Yüksek Adalet Divanı'nı kurma yetkisi de MBK'ye verildi. 18 Ağustos tarihinde bir kararname ile bu divan DP'lileri yargılamak üzere kuruldu (Aydın ve Taşkın, 2018: 67 ve 73).

Yüksek Adalet Divanı üyeleri doğrudan MBK tarafından seçilerek 6 Ekim 1960 günü Ankara'da ilk toplantısını gerçekleştirdi. 14 Ekim'de Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından kullanılan Yassıada'da yargılamalara başladı. Savcılık makamı Menderes hükümetinin önde gelenlerini Anayasayı ihlal ile suçladı. Fakat bu davaya gelmeden önce DP yöneticilerinin saygınlıklarını zedelemek ve onları kamuoyu önünde küçük düşürmek için çeşitli konular görüşüldü. Bunlar arasında Menderes'in kasasından çıkan külottan metresiyle olan ilişkilerine ve gayrimeşru çocuğunu öldürttüğüne dair iddialara; Celal Bayar'a Afgan kralı tarafından hediye edilen tazının Atatürk Orman Çiftliği'ne satılmasına varıncaya kadar çeşitli suçlamalar bulunmaktaydı. Bu suçlamalar hiçbir zaman tam anlamıyla kanıtlanmadan hafızalarda kaldı (Aydın ve Taşkın, 2018: 73 ve 76). Sonuçta, Yüksek Adalet Divanı on beş kişi hakkında idam cezasına, otuz bir kişi hakkında müebbet hapis cezasına, dört yüz kişi hakkında de çeşitli cezalara hükmetmişti (Çavdar,2013: 96).

İdam kararları tüm yurttta şaşkınlık ve tepkiyle karşılandı. Başta Cemal Gürsel olmak üzere MBK de idam kararlarının uygulanmaması yönünde eğilim göstermekteydi. Fakat başta Cevdet Sunay olmak üzere SKB, MBK üzerinde baskı yaratarak cezaların infazını istemişti (Çavdar, 2013: 97). Yassıada kararları ülkedeki

muhalefet havasının arttığı bir dönemde ordudaki aşırı unsurların müdahale fikrini yeniden tartışmaya açtığı bir döneme denk gelmişti. Generaller, aşırıları yatıştırmak için idamların yardımcı olacağı düşüncesindeydiler. Böylece siyasi demokratikleşme programı da korunmuş olacaktı. İdamların infaz edilmek istenmesinin başka sebepleri de vardı. Bunlardan ilki profesörlerin darbeye meşruiyet kazandırırken sundukları gerekçelerin gerçekliğini göstermek için idamlar gerekli görülüyordu. İkinci bir sebep olarak da Menderes'in 1959 yılında Gatwick uçak kazasından sağ kurtulmasının ardından ölümsüz olduğuna dair duyulan inancın da yok edilmek istendiği söyleniyor (Ahmad, 1996: 222).

Daha sonra Milli Yol dergisinde yayımlandığı üzere Alparslan Türkeş Cemal Gürsel'e yazdığı bir mektupla idamlara karşı çıktığını kendisine bildirmişti. Türkeş'e göre eğer idamlar gerçekleşirse: a) memlekette gelişmiş olan huzursuzluk daha da artacaktır, b) yurt dışında milletimiz ve devletimiz aleyhine tepkilere yol açacaktır, c) milletimizi bölen kin ve garez duyguları şiddetlenecek ve 27 Mayıs'ın amacı olan milli birlik ruhunun gelişmesi güçleşecektir. Ona göre siyasi suçlardan dolayı ölüm cezası vermek bugünün insanlık duygularıyla da uyuşmamaktadır. Bu sebeplerle birlikte Türkeş idamların hukuki açıdan da yanlış olduğunu mektubunda ifade etmiştir. Yüksek Adalet Divanı'nın kararlarının yasama organınca onaylanması gerektiğini şu durumda da yasamanın MBK ile birlikte Temsilciler Meclisi'ne ait olduğunu dolayısıyla yalnızca MBK'nin yasama organı gibi hareket ederek idamları onaylamayacağını ileri sürmüştür (Türkeş'in Gürsel'e Mektubu, 1962: 7).

Tüm bu keşmekeş sonucunda on beş kişiden dördünün³ idamı MBK tarafından onaylandı (Çavdar, 2013: 97). Yeni İstanbul gazetesinin 17 Eylül 1961 tarihli gazete manşeti Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idamını haber veriyordu. Menderes'in idamı için hastalığının henüz geçmediği bilgisi de gazetenin sayfasında yer aldı (F. R. Zorlu ve H. Polatkan Dün Sabaha Karşı İdam Edildi, 17 Eylül 1961). Aradan bir gün geçtikten sonra 18 Eylül günü Hürriyet gazetesi altı doktorun sıhhat raporunu vermesi üzerine Menderes'in de idam edildiği haberini verdi (Menderes de İdam Edildi, 18 Eylül 1961).

³ Celal Bayar'ın idam cezası yaşı gerekçe gösterilerek infaz edilmemiştir.

1.6. Siyasi Partiler

13 Ocak 1961’de siyasal faaliyetler üzerindeki yasak kaldırıldı ve 1961 yılı içerisinde yapılacak seçimler için yeni partilerin kurulmasına olanak sağlandı (Zürcher, 2000: 358). 1950’de oyların %52,68’ini, 1954’te %57,61’ini, 1957’de %47,88’ini alan DP’nin yokluğunun oy pastasının büyük bir dilimini oluşturduğu aşikardır. Bu partinin kapatılmasıyla siyasi partiler yelpazesinde büyük bir boşluk oluşmuştu. Şüphesiz ki sağ seçmene hitap eden partiler bu boşluğu doldurmanın planlarını kurmaya başlamışlardı. Bununla birlikte dönemin iktidarı da bahsedilen oy potansiyelinin mümkün olduğunca fazla mirasçı tarafından paylaşılması çabasını içerisine girdi (Çavdar, 2013: 111). Yarışta Osman Bölükbaşı’nın Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP), Ragıp Gümüşpala’nın Adalet Partisi (AP) ve Ekrem Alican’ın Yeni Türkiye Partisi (YTP) vardı. Öte yandan siyasi parti faaliyetlerinin serbest bırakılmasıyla on üç yeni parti kurulmuştu fakat bu partiler içerisinde yalnızca Gürsel desteğini arkasına alan iki parti (AP ve YTP) ile işçi-işveren gibi toplumsal tabakalar arası sosyal bölünmeyi temsil eden işlevsel eksene sahip Türkiye İşçi Partisi (TİP) ömrünü sürdürmeyi başarabilmişti. Diğer partiler tabela partisi olmanın ötesine geçememişti (Çaylak ve Baran, 2017: 440).

1.6.1. Adalet Partisi

Adalet Partisi 11 Şubat 1961 tarihinde kuruldu. Partinin kurucu genel başkanı 27 Mayıs sırasında 3. Ordu Komutanlığı görevini sürdürmekte olan ve kısa bir süre Genelkurmay Başkanlığı görevi’nin ardından emekli edilen Orgeneral Ragıp Gümüşpala’ydı. Ordunun içinden gelen birisi olması onu MBK için güvenli bir figür yapmaktaydı. Öte yandan kendisinin emekli bir asker olarak parti-ordu arasındaki ilişkilerde köprü vazifesi görebilecek olması açısından parti içinde hayırlı görülmekteydi (Aydın ve Taşkın, 2018: 83).

Adalet Partisi’nin temsilini üstlendiği kitlelerin kompozisyonuna baktığımız zaman karşımıza şu şekilde bir yapı çıkmaktaydı. DP’nin geleneğini bir anlamda yeniden taşıma iddiasında olan bu partinin tabanı geniş oranda köylü grupları ve

merkeze yansıyan taşra değerlerinden, çiftçi ve toprak sahiplerinden, küçük esnaf ve zanaatkarlardan, yeni yeni serpilmeye başlayan sanayicilerden ve ithal ikameci endüstri çevrelerinden oluşmaktaydı. Bunların yanına sağ görüşlü bazı gazeteci ve yayıncıları; yer yer de memurları eklemek mümkündü. Büyük şehirlerin çeperlerinde yeni yeni oluşmaya başlayan, sisteme tutunmakta zorlanan gecekondu ahalisini de AP tabanında görmekteydik. En genel anlamıyla cumhuriyet değerlerini belli oranda benimsemiş, devletin kutsallığını paylaşan ve sosyokültürel olarak muhafazakarlığın ve merkez sağ değerlerin taşıyıcısı olan bir kitlenin AP tabanını oluşturduğu söylenebilir (Demir, 2017: 487).

Yukarıda bahsedilen tabanın temsilini üstlenen parti mensuplarının oldukça karmaşık ve çok katmanlı olduğu söylenebilir. AP, dini kavramlara ve normlara dayalı bir yaşam savunusu içinde olan İslami gruplardan Türk milliyetçilerine, iki tarafa da göz kırpan Türk-İslam sentezcilerinden bir yandan Cumhuriyet değerlerine sadık bir yandan da geleneksel ve dini değerleri kamusal kimlik olarak taşıyan muhafazakâr Kemalistlere kadar öte yandan da demokrasi rejimi içerisinde kalınmasının önemini vurgulayan liberal eğilimli ve seküler değerleri benimsemiş partililere mensuptu. Tüm bu kadrolar *milli irade* kavramı etrafında partiye tutunmuş durumdaydı (Demir, 2017: 487). 27 Mayıs'a karşı duyulan mağduriyet hissi ve bu harekete karşı olanları bir araya getirme isteği AP'nin harcında yer alan en kuvvetli unsurdu. Bu durum partinin ismine de yansımıştı. DP'lilere layık görülen davranışlardan duyulan rahatsızlığı ifade eder şekilde *adaleti* aradıklarını belirtiyordu (Demirel, 2017: 28). Sağın hemen hemen bütün renklerini bünyesinde toplayan parti seçmen nazarında idamların sandıktaki intikamı olarak görülüyordu (Sunay, 2017: 26). Partinin diğer özelliği ise Gümüşpala'nın kendi ifadesiyle bir yandan gerici hareketlere karşı diğer yandan komünizme ödün vermeyecek bir çizgiye sahip olmasıydı (Aydın ve Taşkın, 2018: 83).

Adalet Partisi'ni oluşturan siyasi kadroların ciddi bir muğlaklığı da beraberlerinde getirdikleri söylenebilir. Genel başkan emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala, emekli Kurmay Albay Şinasi Osma, emekli General Necmi Ökten partinin üzerindeki askeri etkiyi göstermekteydi. Tahsin Demiray ve Ethem Menemencioglu ise daha sonra CKMP ile birleşen Türkiye Köylü Partisi (TKP) kökenliydi. DP ile bağları bulunan Mehmet Yorgancıoğlu ve Sadettin Bilgiç gibi isimler de ön saflarda yer alıyordu. Bu

isimlere ek olarak Ali Fuat Başgil ve Nurettin Topçu'nun çevresindeki muhafazakâr kesimden de katılımlar oluyordu. Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan gibi aşırı sağ çizginin temsilcileri de partideki aşırı sağ kliğin örneklerini oluşturmaktaydı. Ferit Tevetoğlu gibi bir Türkçü de partinin kuruluşunda çalışan isimlerindendi (Demir, 2017: 489). 27 Mayıs'ın ardından DP üzerinden siyaset yapmanın neredeyse imkânsız olduğu bir ortamda partiye yaşam şansı veren bu grupların ittifakı parti adına muğlak bir siyasi imaj çizse de bu kadroları bir araya getirmeyi başaran Ragıp Gümüşpala'nın hakkı teslim edilmelidir (Demir, 2017: 490).

1.6.2. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)'nin kökeni Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ile Türkiye Köylü Partisi (TKP)'nin 1958 yılındaki birleşmesine dayanmaktadır. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin kökeni ise hem CHP'ye hem de DP'ye karşı olan Fevzi Çakmak tarafından kurulan Millet Partisi'nin kapanmasının ardından 1954 yılında Osman Bölükbaşı önderliğinde kurulmasına dayanmaktadır. TKP ise DP'den ayrılan Remzi Oğuz Arık ve arkadaşlarıyla 1945 yılında kurulmuş olan Tahsin Demiray, Cezmi Türk gibi dönemin Türkçü çevreleriyle ilişki içerisinde bulunan bir partiydi (Sanlı, 2019: 95). CKMP *sağ Kemalistler* olarak nitelendirilebilecek bir çizgiyi temsil etmekteydi. Partinin genel başkanı olan Osman Bölükbaşı karizmatik bir lider olarak DP yönetimine karşı meydan okumuş ve mücadele etmişti. 1960 öncesinde Anayasa Mahkemesi'nin kurulması ve yargı bağımsızlığı, çift meclisli sisteme geçilmesi gibi düşünceleri savunmuştu (Aydın ve Taşkın, 2018: 84). 27 Mayıs sonrasında DP tabanının tamamen CKMP'ye kanalize olacağı endişeyle veya CKMP hiç hesaba katılmayarak Adalet Partisi'nin ve Yeni Türkiye Partisi'nin Cemal Gürsel'in onay ve teşvikleriyle kurulması üzerine partinin DP oylarına sahip olmak için bir mücadeleye girişmesi gerekmişti (Çaylak ve Baran, 2017: 440).

1.6.3. Yeni Türkiye Partisi

Yeni Türkiye Partisi, AP ile aynı gün -11 Şubat 1961'de- kuruldu. Partinin genel başkanlığını eski bir DP'li olan Ekrem Alican üstlenmişti. Alican'ın DP'nin antidemokratik uygulamalarına karşı çıkarak partiden ayrılmış olması 27 Mayısçıların gözünde muteber olmasını sağlamıştı (Aydın ve Taşkın, 2018: 84). Yeni Türkiye Parti'sinin kurulmasını sağlayan unsurun büyük oranda Cemal Gürsel olduğu da bu noktada söylenmelidir. Amaç, 27 Mayıs sonrasındaki siyasi manzarada DP oylarının dönemin egemenleri kontrolünde meşru sayılacak iki kanala (AP ve YTP) akıtılması sağlamaktı (Çaylak ve Baran, 2017: 441-442). Bu bağlamda AP daha çok ülkenin kuzey ve güneyindeki oyları hedeflerken YTP doğu ve güneydoğunun oylarına talip olacaktı (Aydın ve Taşkın, 2018: 84).

1.6.4. Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partisi, siyasi partilerin işçilerin haklarını savunmadıkları, onları siyasi emelleri uğruna aldattıkları, işçilerin bu partiler içerisinde eriyip kayboldukları düşünceleri üzerine sendikacılarca işçilerin parti kurarak seçimlere katılmaları, milletvekillerini meclise göndererek bu yolla haklarını savunmaları gerektiği fikri üzerine kurulan bir partidir (Uygur, 2020: 35).

Kurucu sendikacılar TİP'in sosyal adaletçi, reformcu bir parti olması, seçilecek başkanın milliyetçi, antifaşist, antikomünist nitelik taşıması, partinin temel dayanağının Türk-İş olması noktalarında anlaşmışlar ve Türk-İş'in desteğini almak için onlarla temasa geçmişlerdi. Ancak kurucular Türk-İş'ten bekledikleri desteği bulamayacaklardı. Beklenen destek alınamasa da partinin kurucuları olan Kemal Türkler, Avni Erakalın, Şaban Yıldız, Rıza Kuas, Ahmet Muşlu, Kemal Nebioğlu, İbrahim Güzelce, Adnan Arkın, Salih Özkarabay, Hüseyin Ulubaş, Saffet Gökşüzoğlu 13 Şubat 1961 günü kuruluş dilekçelerini İstanbul Valiliği'ne vererek Türkiye İşçi Partisi'ni kurdular (Uygur, 2020: 36).

TİP'in ilk kurulduğu zamanki heyecanını yavaş yavaş kaybetmeye başlaması, dışa kapalı kalma gayretleri, kamuoyu gündeminde kalamamak fakat bunlara rağmen TİP'e ilgi duyanların çokluğu partiyi yeniden yapılanma yoluna itmişti. Partiye can suyu olması için Mehmet Ali Aybar'a genel başkanlık teklif edilmiş ve Aybar'ın kabulünün ardından 8 Şubat 1962 günü bu durum bir basın toplantısıyla halka duyurulmuştu. Aybar'ın partiye katılmasının ardından partiye katılan Behice Boran, Sadun Aren, Tarık Ziya Ekinci gibi aydınlar TİP'in çehresini değiştirmişti. TİP böylece silik hüviyetinden ayrılarak canlanmıştı (Uyur, 2020: 40-42).

Sendika yöneticiliğinden parti yöneticiliğine adım atan kurucuların o dönem için sosyalizm ile pek ilgileri olduğu söylenemez. İlk tüzük programında bir işçi partisi olmak şöyle dursun emekçi parti niteliğini bulmak bile zordu. Partinin sosyalist bir kimlik kazanması ancak Aybar'ın genel başkan olmasından sonra gerçekleşebilmiştir (Uygur, 2020: 38-39).

1.7. 1961 Seçimleri ve Koalisyonlar Dönemi

1961 seçimlerinde AP'nin DP çizgisini sürdürme kararlılığı açıkça ortaya çıktı. Yapılan konuşmalarda sürekli olarak *gözlerimize bakarsanız anlarsınız* teması işlenerek idamlara duyulan keder ve isyan vurgulanıyordu. Bir yandan da DP'lilerin yakınları aday ilan edilerek de durum pekiştirildi. AP'nin o günlerdeki sloganı da tek kelimeydi: Af (Çavdar, 2013: 112).

15 Ekim 1961'de gerçekleşen seçimlerde CHP %36.7 (173 milletvekili) oy alırken AP %34.8 (158 milletvekili), CKMP %13.9 (54 milletvekili), YTP ise %13.7 (65 milletvekili) oy aldı. Bu manzarayla DP mirasçısı üç partinin toplam oyu (%62.4) CHP'yi eziyordu. Bu partilere verilen oylar büyük oranda 27 Mayısçılara ve CHP'ye karşı verilmiş sayıldığından iç ve dış çevrelerde *Menderes'in zaferi* olarak yorumlanıyor ve halk oylaması olarak kabul ediliyordu. Bu durum Menderes'in *yattığı yerden* gücünü devam ettirdiği ve onu iktidardan indiren askeri rejime olan kınamayı ifade ediyordu (Ahmad, 1995: 192; Özdemir, 2008: 207; Çavdar, 2013: 114).

1961 seçim sonuçlarıyla birlikte Talat Aydemir gibi isimler seçim sonuçlarının iptal edilmesini, siyasi partiler ile MBK'nin dağıtılmasını ve bir askeri cunta rejiminin

kurulmasını talep ediyordu. Fakat Sunay'ın etrafında toplanmış bulunan komutanlar bu durumun farkındaydı ve aldıkları önlem siyasi ortamın harekete geçmeyi gerektirecek bir duruma geldiği noktada Yüksek Komutanın gerekeni yapacağına onları inandırmak şeklinde oldu. Burada SKB'nin işlevini görmekteyiz. İnisiyatifi koruyacak şekilde her zaman alt rütbeli subaylardan bir adım önde olunmasını sağlıyordu (Ahmad, 1996: 224-225).

Her ne kadar SKB durumu frenlemiş gibi görünse de on general ve yirmi sekiz albaydan oluşan bir grup İstanbul'da toplanarak 21 Ekim Protokolü'nü imzaladılar. Protokolde devrimi milletin gerçek temsilcilerine emanet etmek için müdahalede bulunmak, bütün siyasi partileri yasaklamak, seçim sonuçlarını iptal etmek ve MBK'yi lağvetmek tehditlerinde bulunuyorlardı. Müdahale kararının 25 Ekim'de uygulanması planlandı. Şüphesiz bu tarih rasgele seçilmedi. Eğer parlamento açıldıktan sonra bir müdahalede bulunulursa yeni bir ihtilal durumu söz konusu olacaktı fakat içinde bulunulan durumda hala ihtilal şartlarının devam ediyor olması bu hamleyi de ihtilalin yeni bir merhalesi şeklinde kabul ettirebilecekti. Siyasi partilerin bu hamleye yanıtı liderlerin 24 Ekim'de Çankaya'da bir araya gelerek kendi protokollerini imzalamak şeklinde oldu. Buna göre MBK'nin emekliye sevk edilen üyeleri görevlerine iade edecek bir yasayı Meclis'ten geçirmeyeceğini ve Yassıada'da mahkûm edilen DP'liler için bir af yasası çıkarılmayacağını kabul ettiler. Bununla birlikte Cemal Gürsel'in cumhurbaşkanlığına, İsmet İnönü'nün de başbakanlığa getirileceği sözü verildi. Silahlı kuvvetler söz verdikleri gibi parlamenter demokrasiye geçmişti. Ne var ki Talat Aydemir'in gelecekteki girişimleri gösterdi ki yönetime el koyma düşünceleri tam anlamıyla yatışmıştı. Aydemir'in hareketleri Yön dergisi tarafından da destek görecekti (Aydın ve Taşkın, 2018 :100). Ordu şu son durumda bir birisiyle çelişen iki durumu birden savunmak durumunda kalmışlardı: 27 Mayıs mirası ve çok partili demokrasi. Birincisi, ihlal edildiğinde ordu zorla kabul ettirmek zorundaydı. İkincisi ise partilere siyasette özerklik verilmesiydi. Altmışar boyunca her ikisini birden sağlamanın güçlükleriyle mücadele edildi (Ahmad, 1996: 225-226).

1.7.1. CHP- AP Koalisyonu

25 Ekim’de toplanan yeni parlamentonun ilk işi cumhurbaşkanını seçmektir. AP Ali Fuat Başgil’i aday gösterdi. Onun karşısında da ihtilalin lideri Cemal Gürsel vardı. MBK’nin iki general üyesi Fahri Özyürek ve Sıtkı Ulay Başgil’i Başbakanlığa çağırılmış ve muhtemelen tehditle adaylıktan çekilmesini sağlamıştı. Şüphesiz bu hamlede SKB’nin de rolü vardı çünkü cunta Cemal Gürsel’in Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü’nün de başbakan olacağı vaadiyle sakinleştirilmişti. 26 Ekim’de gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimini Cemal Gürsel ilk turda 607 oy alarak kazanmış oldu. Burada AP grubunun da askerinin tehditleri arasında Gürsel’e oy verdiğini görüyoruz (Aydın ve Taşkın, 2018: 101-102).

Cumhurbaşkanı seçilen Gürsel, hükümeti kurma görevini CHP lideri İsmet İnönü’ye verdi. Fakat CHP’nin meclisteki koltuk sayısı tek başına iktidar olmasına yetecek sayıya sahip değildi. Bu yüzden İnönü, AP, YTP ve CKMP’ye koalisyon önerisiyle gitti. Tüm liderler bu teklifi kabul ettiler ve 27 Mayıs’ın ardından ilk hükümet CHP ve AP’nin üye vererek YTP ve CKMP’nin ise dışarıdan destekleriyle kurulmuş oldu. Hükümet seçim 2 Aralık 1961 günü 269 oyla güvenoyu alarak göreve başladı (Aydın ve Taşkın, 2018: 102). CHP genel başkanı hükümet kurmayı üstleniyordu fakat AP buna zorla razı edilmiş gibi görünüyordu (Özdemir, 2008: 207)

Talat Aydemir’in başını çektiği bir grup Harp Okulu’nu hareketin merkezine alarak bir eylemin çekirdeğini oluşturma yoluna gitmişlerdi. Aydemir, okul komutanı olarak iyi bir hava hazırlamıştı. Harbiyeliler arasında Silahlı Kuvvetlerin ve İnönü’nün kendileriyle birlikte olduğu yönündeki söylentiler bilinçli olarak yayılmıştı. Fakat ne Sunay ne de İnönü böyle bir girişimi destekliyordu. İnönü şubat ayında yaptığı Harbiye ziyaretinde bu havayı sezerek olayı örgütleyen subayların tayin kararlarını çıkarttı (Çavdar, 2013: 120). Bu tayinlerin ardından yalnız başına kalan Talat Aydemir ve arkadaşları 22 Şubat gecesi harekete başladı ve bu hareket zor da olsa bastırıldı. Haklarında dava açılmayacağı sözü verilen Aydemir ve 21 subay emekliye sevk edildi. İnönü tamamen kişisel karizmasını kullanarak önlediği bu darbenin ardından Meclis’e açıklamada bulunurken ayakta alkışlandı (Aydın ve Taşkın, 2018: 113-114).

Yeni kurulan koalisyon hükümetinin en önemli görevi Anayasa'da öngörölmüş olan yeni kurumların oluşumunu sağlamak ve olağan demokratik düzene geçişi sağlamaya yönelik adımlar atmaktı. Fakat bu son derece sancılı bir süreçti çünkü koalisyon içerisinde eski rejimin devamı niteliğindeki unsurlar bulunmaktaydı (Aydın ve Taşkın, 2018: 104). AP, koalisyona girerken uzun tartışmalardan geçmiş ve Gümüspala'nın ikna çalışmalarıyla öneriyi kabul etmişti. Bu koalisyon sayesinde AP dönemin etkin çevrelerinde saygınlık kazanmayı başardı fakat tüm iyi niyetliliklere rağmen koalisyon zorlanıyordu. Bu zorlanışın en temel sebebi AP kanadının sürekli af konusundaki ısrarıydı (Çavdar, 2013: 116).

Koalisyonun ikinci hedefi ise çalışma yaşamının yeniden düzenlenmesi meselesiydi. Hükümette Çalışma Bakanı olarak görev yapan Bülent Ecevit'in girişimleriyle Anayasa'da tanınmış olan grev, toplu sözleşme gibi hakların yasalaşması için çalışmalarına başlamıştı. Ecevit, bu yasanın çıkması için uğraşırken sağ kanattaki milletvekilleri engel olmak için ellerinden geleni yapıyordu. AP'liler bu tasarının konuşulmasına karşı pasif bir direniş sergilemekteydi. Komisyonunda yasa tasarısını sürekli budayarak geri bir hale düşürmeyi amaçlıyorlardı. Meclis'te de sürekli değişiklik önerileri vererek yasanın çıkmasını ellerinden geldiğince geciktiriyorlardı (Çavdar, 2013: 122). Bu yasa ileride ele alınacağı üzere işçilerin eylemi sonucunda ancak 24 Temmuz 1963 günü yürürlüğe girebilecekti (Çavdar, 2013: 122). Ayrıca AP'li bakanlar ekonominin liberalleşmesi ve yabancı sermayenin ülkeye rahatça girmesi yönündeki uygulamaları savunurken CHP milletvekilleri bu girişimlere itiraz ediyordu (Aydın ve Taşkın, 2018: 117). Af meselesi ve çalışma rejimi konusundaki anlaşmazlıklar hükümet içerisinde çözülemeyince Başbakan İnönü 30 Mayıs 1962'de istifa etti. Bu istifa ile birlikte İnönü ortanın solu olarak adlandırılacak politikalara meyledişinin başlangıcını oluşturdu (Aydın ve Taşkın, 2018: 117).

1.7.2. CHP-YTP-CKMP Koalisyonu

CHP ve AP arasındaki bitmeyen çekişme nedeniyle bu ortaklık altı ayın sonunda bozulmuştu ve Haziran 1962'ye gelindiğinde iki haftalık bir bunalımın ardından 25 Haziran 1962'de İkinci İnönü Koalisyonu kurulmuştu (Özdemir, 2008: 210).

İnönü'nün CHP'sinin iktidar ortakları bu kez YTP ve CKMP olmuştu (Aydın ve Taşkın, 2018: 118).

Bu hükümetin önündeki en büyük sorun henüz çözüme kavuşmamış olan grev ve sendikalar kanunu meselesiydi. Yine Çalışma Bakanı olarak görev yapan Ecevit, bu kanunun çıkması için çalışmalara başladı. Bu süreç uzadıkça bazı sendikalar Anayasa'da yer alan grev haklarının kullanılamamasını protesto etmek için Türk-İş'in bir girişimde bulunmasını istiyorlardı. Bu baskılara dayanamayan Türk-İş miting kararı aldı. 1962 yılının sonuna doğru gerçekleşen miting Türkiye'de işçilerin o güne kadar gerçekleştirdiği en büyük eylem oldu. Yaklaşık 200.000 kişi Saraçhanebaşı meydanında toplandı ve toplu sözleşme ile grev yasasının bir an önce çıkmasını talep etti (Çavdar, 2013: 122). En nihayetinde 24 Temmuz 1963 günü grev ve toplu iş görüşmelerini meşru bir hak olarak gören Grev ve Lokavt Kanunu ile Sendikalar Kanunu Cumhurbaşkanınca imzalanarak yürürlüğe girdi. Koalisyonda daha güçlü pozisyonda bulunan CHP bu yasal düzenlemelerle daha solda politika izleyeceğine dair işaretler vermeye başladı ve daha önce dayandı kitlelerden farklı olarak geniş halk kitlelerine göz kırpyordu (Aydın ve Taşkın, 2018: 118).

AP, af konusundaki ısrarlarını sürdürüyordu. Bu ısrarlar karşısında bazı cezalar hafifletildi ve Celal Bayar sağlık sorunları gözetilerek ceza evinden çıkarıldı. Süleyman Demirel'in önderliğinde Adalet Partisi Genel İdare Kurulu'nun Celal Bayar'a bir ziyaret düzenledi (Taşkın ve Aydın, 2018: 120). Bu durum Ankara'da büyük olayların yaşanmasına sebep oldu: AP genel merkezi taşa tutuluyor, AP taraftarı gazetelerin yönetim merkezlerine saldırılıyordu (Çavdar, 2013: 116).

Bu siyasi gelişmelerin arasında 14'ler yavaş yavaş ülkeye geri dönmeye başlamıştı. Orhan Erkanlı Ağustos'ta, Kabibay ise Ekim 1962'de yurda döndüler. Alparslan Türkeş ise 23 Şubat 1963 günü geldi. Türkeş gelir gelmez ordudaki komplocu gruplardan uzak duracağını vurgulayarak anayasa ve yasalar çerçevesinde politikaya girmek istediğini açıkladı. (Ahmad, 1996: 231)

21 Mayıs 1963'e gelindiğinde Talat Aydemir ve ona bağlı subaylar bir girişimde daha bulundu. Birinci denemenin kötü bir kopyası olan kalkışma Cevdet Sunay ve diğer kuvvet komutanlarının yönetiminde bastırıldı ve tüm darbeciler tutuklandı. Fakat bu kez affedilmediler. Talat Aydemir ve Fethi Gürcan idama, diğerleri de çeşitli cezalara mahkûm edildi (Çavdar, 2013: 121). Tutuklanarak yargılananlar arasında bu

kalkışmaya karıştığı düşüncesiyle Alparslan Türkeş ile birlikte birkaç arkadaşı da vardı ve yargılamanın ardından beraat ettiler (Aydın ve Taşkın, 2018: 116-117). Türkeş ve arkadaşları bu olayların ardından kamuoyu önünde eski cazibelerini yitirdiler. Bu hadiselerden sonra ihtilalle bir yere varılamayacağı anlaşılmış ve mevcut partilerden birisine girmenin yolları aranmaya başlanmıştır. Öte yandan AP gibi bir partinin genel başkanlığının elde edilemeyeceği düşüncesiyle de CKMP'ye yönelmeye başlanmıştır (Sanlı, 2019: 281).

17 Kasım 1962 günü yapılan yerel seçimlerde muhalefet durumunda olan AP oyların %48,87'sini alarak zaferle çıkmıştı. Oyların %36,97'si CHP'ye giderken halk YTP (%6,5) ve CKMP'yi (%2,6) CHP ile koalisyonla gittikleri için cezalandırmıştı. Böylece AP 42, CHP 23, YTP ise 1 ilde belediyeyi kazanmıştı. (Özdemir, 2008: 210) Bu sonuçlar karşısında koalisyonun iki ortağı olan YTP ve CKMP bakanlarını geri çekti ve İnönü için istifa etmekten başka seçenek yoktu. İnönü'nün Başkan Kennedy'in cenazesine gittiği sırada gerçekleşen bakanların çekilmesi olayı üzerine İnönü yurda döndüğü 2 Aralık günü istifasını verdi (Zürcher, 2000: 363).

1.7.3. CHP-Bağımsızlar Koalisyonu (Azınlık Hükümeti)

Cumhurbaşkanı Gürsel, bu kez hükümet kurma görevini AP lideri Gümüşpala'ya verdi. Bu, ordunun AP'yi siyaset sahnesinde normal ve kabul edilebilir olarak saydığı ilk adım olması açısından önemliydi (Zürcher, 2000: 164). Gümüşpala bir kabine oluşturamadı ve görev tekrar İnönü'ye verildi. Bu kez kimse İnönü ile koalisyon kurmaya yanaşmadı. İnönü de bağımsızlar ile bir hükümet kurma yoluna gitti. Bu yeni koalisyona damgasını vuran konu Yunanistan ile çatışma tehlikesinin baş gösterdiği Kıbrıs meselesi oldu. 1964 yılı boyunca Kıbrıs meselesi muhalefet partilerini milli birlik göstermek durumunda bırakarak ülkenin dikkatini topladı. Hiç kimse bir kabine kriziyle uğraşmak istemiyordu. İnönü istifa tehdidiyle Meclis'te bütçeyi ve diğer mali kararları kabul ettirme yolunu seçebilirdi (Ahmad, 1996: 238).

Kıbrıs konusunda ABD ve Britanya'nın müsamahakâr tavrını eleştiren Başbakan İnönü Batı ittifakından ayrılabilirliğimizi ima ederek "Yeni bir dünya kurulur ve Türkiye bu dünyada yerini alır." sözünü söyledi. Bu demeç Türkiye'nin Kıbrıs'a

müdahale edebileceğini gösteriyordu ve ABD tarafında tepkiyle karşılandı. Tepkinin şeklide 5 Haziran'da ABD Başkanı Johnson'ın İnönü'ye gizli olarak gönderdiği mektup oldu. Mektup, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunamayacağını belirtmesinin ardından böyle bir müdahale halinde çoğunluğu ABD tarafından hibe edilmiş veya düşük bedellerle devredilmiş olan NATO envanterindeki silahların kullanımına izin vermeyeceklerini ağır bir dille bildiriyordu. Ayrıca Akdeniz'de bulunan 6. Filo'nun bu müdahaleyi engelleyici hamlelerde bulunacağı ekleniyordu (Taşkın ve Aydın, 2018: 127). Mektubun 14 Ocak 1966'da kamuoyuna sızdırılmasıyla mektuba ilişkin tartışmalar yeniden başladı. Böylece altmışlı yılların ikinci yarısı boyunca ABD, Jhonson Mektubu üzerinden sorgulanmaya başladı. Bu mektup sol örgütlerin ABD karşıtlığında kullandığı bir sembole dönüştü (G. Özcan, 2017: 235).

CHP önderliğindeki koalisyonları istikrarsızlaştıran etkenlerden birisi de iktidar ortaklarının İnönü'yü ve partisini çok fazla radikal ve solcu görmeleriydi. Planlı ekonomi kavramından CHP sorumlu tutuluyordu. CHP ile koalisyon kuran partiler kendi taraftarlarının gözünde pembeleşmeye doğru gidiyordu (Ahmad, 1996: 237). Bunların yanında CHP de durumundan memnun sayılmazdı. CHP koalisyon iktidarlarının parti programını tam anlamıyla uygulanmasını engellediğini, çok büyük tavizlerin verildiğini ne kendi yandaşlarının ne de karşı tarafın memnun edildiğini bilmesine rağmen İnönü'yü ikna edemedikleri için koalisyon hükümetlerine girmişti (Çavdar, 2013: 116).

Süleyman Demirel, 1964 yılında Ragıp Gümüşpala'nın ölümü üzerine düzenlenen parti kongresinde Sadettin Bilgiç ile girdiği yarışını kazanarak genel başkan seçildi. Demirel, Isparta'nın bir köyünde doğmuş, Menderes döneminde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü görevini ifa etmiş. 1960 sonrasında bir Amerikan şirketi için çalışarak özel sektörde de başarılı bir kariyer sağlamıştı. Menderes gibi o da halk diliyle konuşabilen birisiydi. Bunu İnönü veya diğer Kemalist liderler ya da Aybar gibi sosyalistler hiçbir zaman yapamamışlardı (Zürcher, 2000: 364-5). Dönemin Amerikan Başkanı Johnson ile çekilmiş olan fotoğrafı kongre öncesinde Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanmıştı. Bu fotoğraf deleğe arkasında ABD desteğinin olduğu mesajını de iletliyordu. O dönem Johnson mektubunun basına sızdırılmamış olduğunu da hatırlatmakta fayda var (Sunay, 2017:26). Demirel, parti içerisinde modern dünyaya uyum sağlamış, karmaşık ekonomik işleyişten anlayan bir teknokrat izlenimine

sahipti. Köyden kente göç etmiş kırsal göçmen gözündeysen kendisini yetiştirmiş adam, içimizden birisi olarak görülüyordu (Ahmad, 1995: 194). 10 Aralık günü Milli Birlik Grubu olarak bilinen tabii senatörlerle toplantısı, onun liderliğinde AP'nin 27 Mayıs devrimi ve onun askeri muhafızlarına yönelik bir uzlaşma politikası izlemeye çalıştığını da gösterdi (Ahmad, 1996: 239).

1.7.4. Suat Hayri Ürgüplü'nün Geçici Hükümeti

Kıbrıs meselesi nedeniyle 1964 yılı iç krizlerle geçmese de AP, çiçeği burnunda lideri Süleyman Demirel önderliğinde bulunduğu ilk fırsatta hükümeti devirme planları yapıyordu. Kollanan fırsat 1965 yılı bütçe görüşmelerinde gelmişti. Süleyman Demirel 12 Şubat'taki bütçe görüşmelerinde İnönü hükümetinin bütçesinin geçmesine engel oldu ve İnönü'yü istifa etmeye zorladı (Ahmad, 1995: 193). Ekim 1965'te gerçekleşecek seçimlere kadar geçici hükümeti kurma görevi AP listesinden bağımsız senatör olan Suat Hayri Ürgüplü'ye verildi. 20 Şubat'ta ilan edilen hükümet, Adalet Partisi'nin büyük ortak olduğu YTP ve CKMP'nin de katıldığı bir koalisyondu. (Ahmad, 1996: 240) Bu koalisyonun amacı reform uygulamak değil bir gece bekçisi gibi hareket ederek ülkeyi seçimlere götürmektir (Ahmad, 1996: 281). Ülke 27 Mayıs'ın ardından ilk defa CHP'siz bir hükümetçe yönetilecekti.

Önceki üç hükümetin soldan ve işçiden yana olduğu söylenemezdi. TİP'in toplantıları sık sık saldırılara uğramış ve yayınları yerel görevlilerce yasaklanmıştı. Fakat böylesi engellemeler hiçbir zaman açık bir hükümet onayıyla uygulanmamıştı. Dördüncü koalisyon hükümetinde işler değişti. Sola yönelik politikalar daha sert ve baskıcıydı. Demirel, hükümetin sınıf mücadelesine izin vermeyeceğini ve bunu yapmak isteyen *sapık düşünceli gruplara* karşı birleşmenin zamanının geldiğini söylüyordu. Aybar, buna cevap olarak hükümete sınıf kavgasını önlemek istiyorsa petrolü millileştirmeyi, topraksızlara toprak vermeyi, herkesin gücüne göre vergi vereceği bir vergi kanunun çıkarılmasını öneriyordu. Bunun anayasanın gerekleri olduğunu belirterek bunlar gerçekleşmezse Demirel'in çabasının bozuk düzeni ayakta tutmaktan anlamı taşıyacağını söylemişti. Bu demecin basında yer almasını takip eden gün bakanlar kurulu aşırı sola karşı yeni önlemler alınmasını istedi. Zira Demirel'in

1965 seçimleri için yürüttüğü kampanya anti-komünizm sloganlarına ve İslam'a dayanıyordu (Ahmad, 1996: 241). Demirel seçim kampanyası boyunca petrol meselesine vurgu yapıyor, CHP'nin kendi iktidarı döneminde neden millileştirmediğini soruyor, işçilere hangi iş kolunda çalışırsa çalışsın iktisadi bağlamda haklarını vereceğini pek çok defalar dile getiriyordu. Bununla birlikte Samsun konuşmasında Adalet Partisi'nin Türk milli menfaatlerini satılık bir meta olarak gören düşüncenin karşısında olduğunu söylüyordu. Türkiye'yi bu tarz sapık düşüncelerle parçalamak, Türk milletini birbirine düşürmek isteyen bütün cereyanların, bütün hareketlerin vatanın ve milletin düşmanı olduğunu da ekliyordu (Seçim Konuşmaları, 1966). Dini duygularla birlikte ele alınan sola karşı kampanya 1965 seçimlerinin ana temasını oluşturdu. Bu durum AP tabanını da harekete geçirdi. Bursa'da "komünistlere ölüm" sloganlarıyla bağırarak bir grup TİP toplantısına saldırdı, altı kişi yaralandı (Ahmad, 1996: 282).

İsmet İnönü, 1961'den beri girilen seçimlerde CHP'nin bir türlü istenen sıçramayı yapamayışı üzerine koyduğu teşhisle yeni bir politik açılımın gerekliliğine inanıyordu. Bu çerçevede artık klasik fikirli partililer geri itilirken Bülent Ecevit gibi genç isimlerle giderek sola açılan halk kitleleriyle yakınlaşma yoluna girildi. CHP gençliği de onları bu yöne doğru itiyordu. 1965 seçimlerine yeni anlayışla girildi. Bu yeni hamleyi Bülent Ecevit sahiplendi (Aydın ve Taşkın, 2018: 131). Ecevit yayımladığı Ortanın Solu risalesiyle girilen yeni yolun ideolojisinin çerçevesini çizdi. Bütün metinde kendini hissettiren kelime halktı. Ecevit, üst-yapıya, kültüre, dine takılmadan halkın benimsemekte tereddüt göstermediği, gerçekten hayatı değiştirecek olan sosyoekonomik devrimlere yönelmeleri gerektiğini ifade ediyordu. Öte yandan risalede sola karşı aşırı temkinli bir hal vardı. Ecevit, eğer Çin ve Rusya'da toprak reformu gerçekleştirilseydi Lenin ve Mao'nun ortaya çıkmayacağını ileri sürerek toprak reformunu savunuyordu. Bu dikkat kesilme hali bazı çevrelerde Ortanın Solu'nun öncelikle komünizme karşı bir tedbir olarak algılanmasına yol açtı (Bora, 2017: 576-577). AP de Ortanın Solu fikrini duyar duymaz sık sık tekrarlayacağı sloganını hazırlamıştı: Ortanın Solu, Moskova Yolu (Aydın ve Taşkın, 2018: 136). Bu son durumda CHP sağdan komünizm suçlamalarıyla soldan ise komünizmin önünü tıkadığı suçlamalarıyla karşı karşıya geldi.

1.8. Adalet Partisi İktidarı (1965-1971)

10 Ekim 1965 tarihinde yapılan seçimlere katılım oranı %71,3'tü. Adalet Partisi oyların %52,87'sini alarak 240 milletvekilliği kazanmıştı, CHP %28,75 ile 134 milletvekilliği, CKMP %2.24 ile 11 milletvekilliği, Millet Partisi %6,26 ile 31 milletvekilliği, TİP %2,97 ile 15 milletvekilliği, YTP %3,72 ile 19 milletvekilliği elde etmişti (Aydın ve Taşkın, 2018: 139; Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, 2021).

CHP'nin tarihi boyunca ilk kez %30'un altına düştüğü seçimden sonra düzenlenen 18. CHP Kurultayı ortanın solcuları ile ortanın sağcılarının karşı karşıya gelişine sahne oldu. Ortanın sağcıları seçim yenilgisini ortanın soluna yüklerken Ecevit şöyle diyordu: *“Ortanın solu yüzünden seçim kaybetmedik. İç ve dış sömürücüleri karşımıza almadığımız için kaybettik. Gene bunları karşımıza alacağız. Çünkü Türk halkının kurtuluşu buradadır.”* Kurultay, Ecevit ve ekibinin başarısıyla sonuçlandı (Çavdar, 2013: 156). CHP-AP koalisyonundan başlayarak sürekli artan şekilde devam eden sol söylem böylece yerine oturmuş görünüyordu.

1.8.1. I. Demirel Hükümeti (1965-1969)

27 Ekim 1965 günü Demirel'in sunduğu kabine Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı. I. Demirel Hükümeti daha çok kalkınma ve refah artışı odaklı, devlet teşvikleriyle köylüden sanayiciye kadar geniş bir kesimi memnun etmeye dönük popülist ekonomi politikaları, kitlelerin dini duygularına ve mukaddesatçılığına oynayan ve Avrupa'dan çok ABD tarzı modernleşmenin örnek alındığı bir iktidar vadediyordu. Diğer yandan hükümet programı bürokrasinin azaltılması ve halkın devlet kapısındaki işlerinin kolaylaştırmayı vadediyordu (Taşkın ve Aydın, 2018: 141 ve 143). Demirel bu vaatlerini gerçekleştirmeye çalışırken bir yandan TSK'ye neredeyse tam bir özerklik vermesi sayesinde ordu cephesinden rahat bir nefes alırken diğer yandan 27 Mayıs'ın intikamını almakta kararlı olan partilileri denetim altında tutmak zorundaydı (Zürcher, 2000: 365).

Sanayi teşvikleri, tarımda destekleme alımlarıyla devletin çiftçiye desteklemesi ve yoğun imar faaliyetleri Demirel'in popülist politikalarının iktisadi ayağını oluşturmuştu. Sanayide kullanılan ithal ikameci yöntem sayesinde yerli sanayi burjuvazisi memnundu. Yüksek gümrük duvarları sayesinde ne kadar pahalıya üretilirse ve düşük kalitede olsa da yurt içerisinde üretilen mallar önü açılmış ve sermaye birikimi bu yolla sağlanmıştı (Aydın ve Taşkın, 2018: 146). 1965-1969 arası dönem AP açısından oldukça talihli bir dönemdi. Çünkü Dünya ekonomik konjonktürü büyümeye izin vermekteydi. Diğer yandan yurt dışındaki çalışanların yurda gönderdikleri dövizler de dış ödemeler açığına önemli katkılar sunuyordu. Bu olumlu tabloyla birlikte dışa bağımlılık artmaktaydı (Çavdar, 2013: 159).

Süleyman Demirel'in yöneldiği alanlardan birisi de ağır imar projeleri oldu. Bu dönemde Keban Barajı ve I. Boğaz Köprüsü inşa edildi. İmar faaliyetlerine dayanan bu kalkınma politikaların sloganı da Büyük Türkiye'ydi. Büyük Türkiye ile kastedilen üretim araçlarının sanayiye ağırlık verdiği bir plandan öte daha fazla özel araba, her eve soğutucu gibi tüketim ekonomisine dönük bir refahtı (Çavdar, 2013: 157). CHP ise bu kalkınma projelerini kamu yararı barındırmadığı iddiasıyla şiddetle eleştiriyordu. Özellikle I. Boğaz Köprüsü oldukça eleştiri almıştı. Sol muhalefet, bu denli yoksulluk varken bu girişimleri kaynak israfı ve üst sınıflara kaynak aktarımı olarak görmekte ve Batı kapitalizmiyle iş birliği olarak nitelendirmekteydi. Fakat Demirel sadece Batılı finans kaynaklarından değil Sovyetler Birliği kaynaklarından da yararlanmıştı. Hatta Seydişehir Alüminyum Tesisleri, İzmir Aliğa Rafinerisi gibi ortak yatırımlara dahi giriyordu (Aydın ve Taşkın, 2018: 147). Bu ekonomik gelişmelere karşı sol muhalefetin ileri sürdüğü sosyal adalet, gelir eşitsizliği vb. kavramlar kitaplardan aktarma biçimde kalıyor, halkla gerekli diyaloga bir türlü geçilemiyordu. Bu durum parlamento dışı muhalefet fikrinin ortaya atılmasına yol açtı (Çavdar, 2013: 157).

1.8.2. II. Demirel Hükümeti (1969-1971)

12 Ekim 1969 günü genel seçimler gerçekleşti. Seçimlerde AP %46,55, CHP %27,37, Güven Partisi %6,58, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) (CKMP 1969

yılındaki kongreyle bu ismi aldı) %3,02, TİP %2,68, YTP %2,18 oy aldı (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı (2021). Bu sonuçların ardından Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, hükümeti kurma görevini AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e verdi. II. Demirel hükümeti 12 Kasım 1969 günü 165 ret oya karşı 263 kabul oyuyla güvenoyu alarak göreve başladı (Aydın ve Taşkın, 2018: 178).

Tek başına iktidar olduğu dönemde Demirel'in temel problemi muhalefetten çok parti içerisindeki sıkıntılar olmuştur. Partisinin bir yandan eski DP taraftarlarını, diğer yandan batılı liberalleri ve dindarları barındırıyor olması onun hareket alanını kısıtlıyordu. Bununla birlikte 1961 Anayasa'nın yeni mekanizmasını iktidarın hareket alanını kısıtlayan bir yapıya sahip olmasından da yakınmaktaydı. Üniversiteler ve medya (TRT) özerk konumu nedeniyle sık sık hükümeti eleştirmekteydi. Partisindeki birçok kişi de Anayasa'nın değiştirilmesi ve kişisel özgürlüklerin sınırlandırılmasından taraf olmasına rağmen hiçbir zaman istenilen yöndeki değişiklikleri yapacak sandalye sayısına ulaşamamışlardı (Zürcher, 2000: 366). AP, 1961 Anayasası'na hep karşı cephe almıştı. Akşin'e göre bu durum 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbelerinin yolunu açan nedenlerden birisini teşkil etti (Akşin, 2019: 267).

Bu süreçte AP'nin içinde toplumsal yapıdaki değişimlerden kaynaklanan önemli bir bunalım baş göstermişti. AP tabanı bir çeşit toplumsal katmanlar koalisyonu özelliğine sahipti. Ticaret burjuvazisi, Anadolu eşrafı, büyük toprak sahipleri, esnaf ve zanaatkarlar koalisyonundaki güçlü tarafı oluşturmaktaydı. Fakat zaman içerisinde sanayiciler koalisyon içerisindeki etki alanlarını genişletmeyi başarmıştı. 1970'lere geldiğinde dış tekelere bağlı bir yandan da yurt içinde tekelleşmiş sanayi burjuvazisi koalisyon içerisindeki esnaf ve tüccarlar üzerindeki baskısını artırmıştı. Kuşkusuz bu durum esnaf ile sanayiciler arasında bir çelişkiyi meydana getirdi. Sanayicilerin ülke çapında da gittikçe etkinliğini artırması hükümetin ekonomik kararları alırken onlardan yana tutum takınmasına neden oldu. En nihayetinde 1970 yılı bütçe görüşmelerinin sonunda AP içerisinde esnaftan yana tavır alan kanat (40 kadar milletvekili) kendi partilerinin bütçesine red oyu vererek kırılımı doruk noktasına taşıdı (Çavdar, 2013: 161-2). Bu bütçe reddi hengamesinden Celal Bayar'ın manevi, Sadettin Bilgiç'in fiili, Ferruh Bozbeyli'nin de resmi liderliğinde Demokratik Parti

meydana geldi. Bu partinin doğuşunda Demirel'in eski DP'lilerin affi meselesine İnönü'nün yeşil ışık yakmış olmasına rağmen ayak direktmesi de sebep olmuştur (Sunay, 2017).

Ekonomi 1965-69 dönemi kadar parlak değildi. Petrol krizinin kendisini hissettirmeye başlaması ekonomik sorunların baş göstereceğinin ilk işaretleri oldu. Diğer yandan da sanayi tekellerini memnun etmek için oluşturulan politikalar pahalılığa neden olmuştu ve halk bu durumdan rahatsızlık duymaya başlamıştı. Silahlı eylemler de AP'nin işini iyice zora sokuyordu (Çavdar, 2013: 163).

1.9. 12 Mart'a Giden Yol: Gençlik Olayları, Sendikal Hareketler, Zinde Güçler

Altmışların ruhu, Türkiye gençliğini de hareketlendirdi. Siyasi literatürün yayımlanması burjuva aydınların hatta işçi sınıfının politikleşmesini besledi ve hızlandırdı (Ahmad, 1996: 237). Bu durumda etkili olan unsurlar çeviri olarak yayımlanan binlerce eser, dergi ve gazete aracılığıyla Vietnam'ı, siyahların mücadelelerini, savaşmayı sevmeyi, Rodrigo'nun gitar Konçertosu'nu, Jo Amca'yı öğrenmeleri ve gerçekçi olup imkansız istemeyi, tam bağımsız Türkiye'yi tartışmaya başlamalarıydı (Kaynar, 2017: 57).

Dışarıdan yurdumuza akan nehrin bir de iç kaynakları mevcuttu: toplumcu gerçekçi edebiyat ve sinema. 50'lerde ve 60'larda son derece bol ürün veren toplumcu gerçekçi edebiyat, ülkedeki yoksulluk ve eşitsizliği konu alarak bu durumun görünürlüğüne katkıda bulundu. Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mahmut Makal gibi Köy Enstitülü yazarlar yereldeki ağa zulmünü anlatırken bir yandan da kadını ezen gericiğe vurgu yaparak köylünün bu kadere isyanını işlediler. Bununla birlikte yasakların gevşemesiyle birlikte yayımlanmaya başlayan Nazım Hikmet şiirleri de gençliğin politik yönünü çizmesine önyak olan etkenler arasına eklemelidir. Edebiyattaki bu patlamaya toplumcu gerçekçi sinema da katıldı. Atıf Yılmaz gibi isimler küçük insanların, yoksulların, sömürülen köylünün hikayesini şiddeti de anlatım diline yansıtarak gösterime sundular (Bora, 2017: 595-6). Bu iklim içerisinde de gençler gittikçe sola doğru kaymaya başladı.

İnönü'nün Kıbrıs'a müdahale girişimine tepki gösteren ABD'nin etkisiyle hükümetten düşürüldüğü kanısı, CHP çevrelerinde ABD'ye karşı bir hava oluşmasına yol açmıştı. Bu dönemde altı okun sola en fazla bükülen fikri tam sıfatını alan bağımsızlık oldu (Bora, 2017: 599). Türkiye'de NATO karşıtlığı da bu dönemde başladı. NATO'dan ayrılarak Türkiye'nin dünya siyasetinde yeniden konumlanmasını öneren Tam Bağımsız Türkiye sloganı büyük bir anlatıya dönüştü (G. Özcan, 2017: 220).

NATO karşıtlığının simgesi ise 6. Filo'nun Türkiye ziyaretleri oldu. 7 Ekim 1967 tarihinde İstanbul'da 6. Filo aleyhindeki ilk gösteriler yapıldı. Bu gösterilerde askerlerin karaya ayak basmasına karşı çıkıldı. 15 Temmuz 1968'de yeniden İstanbul'u ziyarete gelen 6. Filo'ya karşı protestolar yine baş gösterdi. Bu kez toplum polisi gösterilere müdahale etti. Polis ile öğrenciler arasında yaralananlar oldu ve Vedat Demiroğlu isminde bir öğrenci hayatını kaybetti. 1969 yılına gelindiğinde tarihimize Kanlı Pazar olarak geçecek olay yaşandı. 16 Şubat günü 6. Filo'nun ziyaretini protesto etmek için Taksim meydanına gelen öğrenciler bu kez karşılarında kendilerini milliyetçi-mukaddesattı gençlik olarak tanımlayan bir grubu buldu. Toplum polisinin müdahale etmediği olaylarda iki öğrenci hayatını kaybetti. Bu saldırıya Milli Türk Talebe Birliği sahip çıktı. Gösteri yürüyüşü AP hükümetine yakın gazetelerde Ya Tam Susturacağız, Ya Kan Kusturacağız, Kızılları Boğmanın Vakti Geldi, Kızıl Emperyalizmin Para İle Tutulmuş Uşakları gibi başlıklarla gündeme geldi. AP, olayları yorumlarken *“Eğer bu anarşistler, midelerinden Moskova'ya veya Pekin'e bağlı olanlar, geçmişten ders almadıysa, gelecekte bu inançlı topluluğun daha nice şanlı pazarlar yapabileceği unutulmamalıdır.”* ifadelerini kullandılar (G. Özkan, 2017: 252-3). Demirel, solun üniversitelere ve sokaklara hâkim olmaya başladığı bu yıllarda sağın elini güçlendirecek çeşitli hamlelerde bulunmuştu. Milli Türk Talebe Birliği'nin ve Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin kendi tabanına yakın kimselerin eline geçmesi için büyük katkılar yapmıştı (Sunay, 2017: 28)

Hüseyin Nihal Atsız ise gelişen olayları yorumlarken yaşananların müsebbibi olarak 6. Filo'yu görmekteydi. Ona göre Johnson Mektubu'ndan bu yana ABD'nin Kıbrıs konusunda Yunanistan'dan yana taraf olmasıyla başlayan soğukluk artık Türkiye'de Amerikalıların görülmek istenmemesi noktasına kadar gelmişti. Türkiye'de Amerikalıların sevilmediği fakat *“aşırı solun sırf Rusya'yı tutmak, Moskof*

kafasıyla hareket etmek için yaptıkları hareketlerin karşısına komünizm aleyhtarları çıkınca sanki Amerikalıları savunmak için harekete geçilmiş zannı uyandırıyor”du. “Halbuki onların kuşkusu Amerikan düşmanlığı kisvesine bürünmüş komünizm”di. Atsız, eğer gelişen Amerikan aleyhtarlığının tedbiri alınmazsa milletin birbirine düşman iki gruba ayrılacağını ifade eder. Bu çatışmaların devam edeceğini sağdan sola kadar bütün yurttaşların milli duygular ile yaptıkları bu yürüyüşlere gizli maksatlarla katılanların da olacağını belirtir. Ona göre bunların bir kısmını hilafeti yeniden getirmek isteyen ümmetçiler oluştururken diğer bir kısmını ise Stalin veya Mao prensiplerini Türkiye’ye uygulamak isteyen komünistler oluşturmaktadır (Atsız, 2011: 234-237).

1965’te kurulan ve üniversite gençliğinin sosyalizm fikrine yönelişinin ana mecrası haline gelen Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), başlangıçta TİP çevresi etrafında toplanırken zamanla uzaklaşarak Milli Demokratik Devrim (MDD) çizgisine kaymaya başladı. MDD fikrinin temelini atan isim de Mihri Belli’ydi. Belli, Kemalist devrimin yarım kalmış bir anti-emperyalist, anti-feodal mili demokratik devrim olduğu kanısındaydı. Kemalizmin ruhuna bağlı kalarak *ileri Kemalizm* fikriyle yarım kalan milli demokratik devrimi tamamlamayı hedefliyordu. Belli, sosyalizme ancak aşamalı devrimle, milli demokratik devrim üzerinden gidilebileceği düşüncesini savunarak kestirme bir yol olmadığını savunuyordu (Bora, 2017: 653-655).

Avrupa’da gençliğin başını çektiği olaylar Türkiye gençliğini de heyecanlandırmıştı. 13 Haziran 1968 tarihli Cumhuriyet gazetesi Tıp Fakültesi’nin boykota geçtiği, Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencilerinin de Milli Eğitim Bakanlığı’na yürüyüşe geçtiği haberlerini veriyordu. Bunlarla birlikte manşetten Hukuk Fakültesi ve rektörlük binalarının işgal edildiği haberi vardı (Hukuk Fakültesi ve Rektörlük İşgal Edildi, 1968). Gençler artık sol girişimi ele geçirmeyi başarmıştı. Gençliğin önderleri Harun Karadeniz ve Deniz Gezmiş’ti (Çavdar, 2013: 187). Halk da artık bu isimleri tanıyordu. 13 Şubat 1971’e gelindiğinde Hürriyet gazetesi Ziraat Bankası Küçükkesat şubesinin soyulduğu haberini veriyordu. Haber, soygunun arkasında Deniz Gezmiş’in olduğunu ima etmekteydi (Bir Soygun Daha, 13 Şubat 1971). 16 Şubat tarihinde Ankara’da Amerikan üssünden bir çavuşun kaçırıldığı haberi geçiyordu (Ve Nihayet Adam Da Kaçırıldılar, 16 Şubat 1971). Bu olayların karşısında MHP, Dünder Taşer, Rifat Baykal gibi isimlerin öncülüğünde 1968 yazından itibaren

komando kampları adı verilen merkezlerde kendi cenahlarının gençlerini eğitme yoluna gitmişti (Çavdar, 2013: 187).

Türkiye altmışlı yıllarda temelde iki işçi sendikasına sahipti. Bunlardan birincisi 1952 yılında kurulan Türk-İş, ikincisi ise 1967’de kurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)’ti. Türk-İş kuruluşunda önemli boyutlarda ABD yardımı söz konusudur. ABD’nin en üst işçi örgütü olan AFL-CLO kendi paralelinde bir işçi örgütünün kurulmasına katkı sunmuştur. Türk-İş 1960-1970 arasında Amerikan Yardım Teşkilatı olan AID’den 13 milyon dolar yardım almıştı. DİSK ise Türk-İş içerisinde işçilerin haklarının yeterli düzeyde savunulmadığı düşüncesiyle Kemal Türkler gibi isimlerin öncülüğünde kurulmuştur (Çavdar, 2013: 127-130).

DİSK’in kurulmuş olması ve faaliyetleri sanayici ve işverenleri rahatsız etmekteydi. Özellikle AP ve CHP’de yer alan Türk-İş kökenli milletvekillerinin önerisiyle DİSK’i hedef alan yasal tedbirlerle önünün kesilmesi hedeflendi. Bu bağlamda 274 sayılı Sendikalar Kanunu’nda yapılacak değişikliklerle DİSK’in fiili yaşamının engellenebileceği öngörüldü. Değişikliğin en can alıcı maddesi sendikaların Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için o iş kolundaki işçilerin 1/3’ünü üye yazmaları koşulunun getirilmesinin öngörüldüğü maddeydi. Bu tasarinın meclisten geçeceği belli olunca DİSK harekete geçme kararı aldı meclis çevresindeki girişimleri sonuçsuz kalınca tasarı az bir katılımı yapılan görüşmelerde meclisten geçti. Bunun üzerine DİSK protesto kararı aldı. Gösteri ve yürüyüşler 15 Haziran 1970 günü İstanbul, Ankara, Kocaeli ve İzmir’de başladı. Yaklaşık iki yüz büyük iş yerinde çalışan 100-150 bin işçi yürüyordu. 16 Haziran’da da yürüyüşler aynı şekilde devam etti. Fakat bu kez işçi kolları Taksim’de birleşmeyi hedeflerken polis ve ordu birlikleri yolları kesiyordu. Kartal-Kadıköy ve Levent yürüyüş kollarında çatışmalar yaşandı. Bu çatışmalarda üç işçi hayatını kaybetti. Bu olaylar üzerine hükümet toplanarak İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve Zonguldak’ta sıkıyönetim ilan etti. Sıkıyönetim hemen yüz otuz kadar işçiyi İstanbul’da göz altına aldı (Çavdar, 2013: 165-173).

Başında Doğan Avcıoğlu’nun bulunduğu altı kişilik bir grup tarafından çıkarılan Yön dergisi 1961 yılında yayımlanmaya başladı. İçerisinde Milli Birlik Komitesi üyelerinden zengin sanayici ve burjuvalara kadar pek çok ismin yer aldığı Yön hareketi Kemalizmin sol versiyonu olarak nitelendirilebilecek, kalkınmacı, devletçi, ulusalcı, antiemperyalist, laisist ve sınıf mücadelesi yerine sosyal adalet sistemini yeğleyen

Türkiye'ye özgü bir sosyalizm yorumuydu. Yön hareketinde sosyalizm, kapitalist olmayan kalkınma yolu şeklinde anlam bulmaktaydı. Yöncüler, Türkiye'nin siyasi ve iktisadi yolunu bu doğrultuda yeniden inşa etme girişiminde ara tabakalara güveniyordu (Aydın ve Taşkın, 2018: 109-110). Bu dönemde bir kurtarıcı olarak nitelenen Ara Tabakalar'ı Doğan Avcıoğlu tanımlarken şöyle diyordu: “...*Ara tabakalar politik hayatta sonucu tayin edici unsurdur. ...Bunlar büyük güçlerinin bilincine varmışlardır ve bu bilinç onları bağımsız kılmaktadır.*” Ara tabakaların etkili unsuru ise ilerici hamlelere öncülük edecek gerçekçi aydınlarla gençlik ve ordu mensuplarından oluşan bir kuşak olan Zinde Güçler'dir. Avcıoğlu'na göre ordu, ilerici hamlelerde dayanılacak en sağlam kuvvetti (Çavdar, 2013: 118-119). Avcıoğlu'nun ordu içerisinde etkisi zamanla artarak devam eder. 1969 yılında yayınlanan Türkiye'nin Düzeni genç subayların başucu kitabıdır (G. Özcan, 2017: 239).

Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk gibi isimlerin başını çektiği ve ordu içerisinde de kendisine taraftar bulan bir grupta 1967 yılından itibaren temposunu artıran bir şekilde darbe beklentileri vardı (Çavdar, 2013: 191). 1971 yılına gelindiğinde emekli Tümgeneral Cemal Madanoğlu'nun önderliğinde, CHP'de faaliyet yürüten Orhan Kabibay'ın başını çektiği, İrfan Solmazer çevresinde toplanmış üç farklı cunta meydana gelmiş durumdaydı. Grupların amacı 27 Mayıs'taki gibi kısa sürede parlamenter sisteme geçmek yerine uzun süreli bir devrim idaresi kurarak anti-kapitalist kalkınmayı gerçekleştirmekti. Fakat gruplar arasında iş birliği yerine liderlik çatışması başladı. Yöncüler 27 Mayıs'taki karizmatik duruşundan dolayı Madanoğlu'nu liderliğe layık bulurken Orhan Kabibay ve İrfan Solmazer kendilerinin tasfiyesini hatıralarında taze tuttıkları için buna şiddetle karşı çıkıyordu. Kabibay, ordunun üst kademeleri ile iletişim halinde olduğunu gerekçe göstererek zaten doğal liderliğinin oluşmuş olduğunu ileri sürüyordu. Bu üst kademeler Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'du. Tüm bu yaşananların yanında cunta içerisindeki Korgeneral Atıl Erçikan hazırlıklar konusunda Generkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'a düzenli olarak bilgi veriyordu. Uzun görüşmeler sonucunda Gürler-Batur cunta grubu 9 Mart 1971 günü müdahale için belirlendi. Bu yüzden bu gruba 9 Martçılar adı verilecektir. Tağmaç çeşitli hamlelerde bulunarak önce 9 Mart girişimini önledi ardından da ordunun büyük bir kısmını kendi yanına çekmeyi başararak 9 Martçıları dışarıda bırakan bir müdahale kararı aldı. Yüksek Komuta Heyeti, 12 Mart 1971 günü hükümeti istifaya davet eden

ve bunun gerçekleşmemesi halinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyacağını bildiren muhtırayı Cumhurbaşkanı'na sunulmak üzere yayımladılar. Bu durum zerine Süleyman Demirel hkumeti istifa etti (Aydın ve Taşkın, 2018: 193-205).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN 1960'LARA KADAR Kİ SÜREDE MİLLİYETÇİLER

Türk milliyetçiliğinin Cumhuriyet Dönemi'nde yürüdüğü yol ele alınırken ideolojik gelişimine ilişkin iki farklı tarihsel dönem merkeze alınarak hareket edilmektedir. Bunlardan ilkinde Cumhuriyet öncesi döneme dönülerek Osmanlı'daki Türkçü düşünceler, entelektüel figürler ve eylemlerin Cumhuriyet dönemine taşıdıkları miras incelenir. Bu bağlamda bir yandan Ziya Gökalp, Yusuf Akçura gibi düşünürler inceleme konusu olurken diğer yandan da İttihat ve Terakki'nin Enver Paşa merkezli Turancılık düşüncesinin izleri sürülmektedir (Ertekin, 2008: 345). İttihat ve Terakki Dönemi'nde 1910'lu yıllardan başlayarak Türkçü eğilimler görmek mümkündür. Cemiyetin üç paşaları Türkçü-Turancı fikirleri destekler vaziyettedir. O dönemin Turancılığının temel hedefi Rusya'daki Türki grupların bağımsızlığını sağlamak veya Osmanlı'ya bağlamak yönündeydi. Bununla birlikte Afganistan, İran, Hindistan bölgelerinde de ajanlar yoluyla faaliyetler yürütülmüştü. Cumhuriyet ile birlikte bu türden irredantist düşünceler yok olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, kendi milliyetçilik anlayışından söz ederken Osmanlı'dan kalma Türkçülerin büyük çoğunluğu da onun yanında yer almayı seçmişlerdi (Landau, 1999: 75-80).

İkincisinde ise 1960'larda siyasi gövdesine tam anlamıyla oturmuş olan milliyetçi hareketin (CKMP/MHP) kökleri incelenir. Bu noktada Türkes'in öyküsü de inceleme konusu olur (Ertekin, 2008: 345). Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de milliyetçi hareketin köklerine dair 1930'lardan başlanarak 1960'ların sonuna kadarki süreçte yürünen yol incelenmeye çalışılmıştır.

2.1. Tek Parti Döneminden 1960'lara Kadar Geçen Süre (Görece Teşkilatsız Dönem)

Türkçülüğün Osmanlı'dan Cumhuriyete geçerken yaşadığı dönüşümlerin arkasında birbirinden farklı iki kuşak bulunmaktadır. Türk milliyetçiliğinin ilk kuşağı kabaca 1870-1890 arasında doğmuş Harbiye, Tıbbiye, Mülkiye sıralarından geçmiş bir yandan Kızılelma ve Turan hedefleri kurarken diğer yandan da İmparatorlukta sürekli bir geri çekilme karşısında tutunma, var olma mücadelesi içerisinde olanlardı. Türk milliyetçiliğinin ikinci kuşağı ise 1900-1920 yılları arasında doğan Cumhuriyet döneminin eğitim kurumları olan Darülfünun, İstanbul Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültelerinde öğrenim görmüş, millet sorununu siyasal eylemlerinin merkezine yerleştirmiş ve kendilerine güvenmesi, dünya karşısında gurur duyması beklenen toplumsal grubun mensuplarıydı. Bu iki kuşak arasında herhangi bir düşünsel hesaplama bahsetmek doğru olmaz. Birinci kuşağın kuvvetli temsilcilerin Ziya Gökalp ile ikinci kuşağın temsilcilerinden Hüseyin Nihal Atsız'ın Türkçülüğe bakışlarında büyük farklar olmasına rağmen ikinci kuşağın birinci kuşakla romantik bir bağı vardır (Ertekin, 2008: 348-9).

Türkçülük, Cumhuriyet kadroları içinde büyükleri bulunmakla birlikte tamamen yeni bir gençlik kuşağı (yukarıda bahsedilen ikinci kuşak) tarafından formüle edilmiştir. Bu durum, Türkçülüğün Kemalizm karşısında daha serbest bir hesaplaşma içerisine girmesine olanak tanımıştır (Ertekin, 2008: 347). Bu bağlamda Türkçülüğün tek parti döneminde sistem içi muhalefet konumunda olduğu söylenebilir (Bora, 2017: 272). Türk milliyetçilerinin sistemin içinde yer alabilmelerinin sebebi anti-komünizm konusunda Kemalizm ile uzlaşmış olmalarıdır (Taşkın, 2019: 62). Türkiye için baktığımızda Balkan ülkelerinde gördüğümüz biçimde dinsel referanslarla bezeli, orta sınıf mülkiyetçiliği temalı bir anti-komünizmden bahsedemeyiz. Türkiye'de milliyetçilerin anti-komünizm noktasındaki önemli itici gücünü Peyami Safa'nın romanından örnek alınarak söylenebileceği şekliyle Fatih-Harbiye karşıtlığında bulmak daha mümkün görünmektedir (Taşkın, 2019: 69). Bu metafor ile anlatılmak istenen anti-komünizmin kendisine esas dayanak bulduğu toplumsal kesimin Fatih gibi görece daha muhafazakâr muhitlerde yaşadığıdır.

2.1.1. Türk Milliyetçilerinin Kemalizm ile Yol Ayrımları

1930'lu ve 40'lı yıllarda Türkçülük tarz ve içerik açısından Osmanlı dönemindekinden farklılıklar gösteriyordu. Osmanlı Dönemi'nde Türkçülük, Osmanlıcılık ve İslamcılık ile rekabet ederken artık Atatürk milliyetçiliği ile mücadele eder durumdadır (Landau, 1999). Bu mücadelenin köşe taşlarını Türk Tarih Tezi'ne karşı çıkış, 1944 Irkçılık-Turancılık Davası (3 Mayıs 1944 Olayları) ve Köy Enstitüleri'ne itirazlar oluşturmuştur.

Tek parti döneminde Türkçülerin temelde yukarıda bahsedilen üç köşe taşıyla Kemalizmle yollarının ayrıldığı söylenebilir. Bu üç köşe taşını açıklamaya girişmeden önce 1930'lu ve 40'lı yıllarda Türkçülerin örgütlenme anlamında bir faaliyetlerinin olmadığını da belirtmek gerekir. Farklı gruplaşmalar olmasına rağmen Türkçü bir dernek, vakıf veya partiden söz etmek mümkün değildir. Bu gruplardan birisinin başını Zeki Velidi Togan, diğerini Nihal Atsız (Atsız Mecmua ile başlayıp 1970'lerde Ötüken Dergisine kadar uzanan bir gelenek) çekiyordu. Üçüncü bir grup ise Ziya Nur önderliğinde (Tanrıdağ Dergisi çevresinde) ilerliyordu. İçlerinde en genci ve en ırkçı tonları bulunan Reha Oğuz Türkkın grubunu (hepsi kısa süreli olan Ergenekon, Bozkurt, Gök Börü dergilerini çıkardılar) ve büyük oranda Ziya Gökalp çizgisini sürdüren Çınaraltı dergisi etrafında toplanmış olanları da dördüncü ve beşinci grup olarak saymak mümkündür. Orhan Seyfi Orhon önderliğinde yüz otuz altı sayı çıkan Çınaraltı (1941-1944) içlerinde daha ılımlı görünen, kültürel milliyetçiliği savunan bununla birlikte döneme hâkim olan ırk kuramlarını da destekleyen ve komünizme saldıran bir üslup taşıyordu (Landau, 1999). Bahsi geçen tüm gruplarda bu ırkçı ve komünizm aleyhtarı tutumu farklı tonlarda da olsa görmek her zaman için mümkündür.

2.1.1.1. Türk Tarih Tezi

Nihal Atsız'ın 1931 yılında Atsız Mecmua'yı çıkarması kendi içinde bir meydan okumayı barındırıyordu (Bora, 2017: 278). Dergi, Türk Ocakları'nın kapatıldığı bir dönemde CHP'ye bağlı veya onun himayesinde kurulan kültürel oluşumlarla ilişkisi bulunmayan farklı ve bağımsız bir sesi (Özdoğan, 2001: 222). Atsız Mecmua'da bir

yandan Mustafa Kemal Atatürk için “*Türk tarihi dâhisine kavuştu ve onu ölmez bir şaheser olarak sinesine aldı.*” denirken diğer yandan “*Türkler için yabancı kavimlerin medeniyetine sahip çıkmaya gerek yoktur*” söylemiyle Türk Tarih Tezi’ne itirazlarla başlayacak olan resmi milliyetçilik ile aradaki mesafe işaret ediliyordu (Ertekin, 2008: 360). Taşkın’a göre Atsız’ın Türkçülüğünün Kemalizm’den etkilenecek (bir anlamda ona yaklaşarak) İslam öncesi Türk tarihini merkeze alan seküler bir çizgi çizmesinin onun hareketinin kitleselleşebilmesi önündeki en önemli engel oluşturmaktadır. Atsız’ın Türkçülüğü kitabi ve kurgusal yönüyle üniversite gençliğinde alıcı bulabilse de toplum içerisinde kökleşmemiştir (Taşkın, 2019: 65).

Türk Tarih Tezinde Türklüğün özgül tarihi ile insanlığın henüz bilinmeyen dönemlerinden başlayarak genel tarihi arasında kurulan ideolojik temas, bütün çelişkilerine rağmen *yeni Türk vatandaşının* Batı uygarlık ve gelişmişlik onuruyla ortaklaşması; beşeriyetin zenginliğine ve kaynaklarına yakınlaştırılması eğilimini taşımaktaydı (Ertekin, 2008: 357). Bu eğilimin karşısında Türklüğün anonimleştirilmesi ve bilinmez bir hale getirilmesi endişesiyle Türkçülüğe ait bir refleksle itirazlar dile getirildi (Ertekin, 2008: 357). I. Türk Tarih Kongresi’nde oluşturulan millet tahayyülüne karşı Zeki Velidi Togan, Mehmet Fuad Köprülü gibi isimlerden gelen itirazlar sınırlı da olsa Türk milliyetçilerinin yolunu açan bir yön barındırıyordu. Kemalizmin millet kavramında Türklüğün soyut ve herkese açık bir konuma getirildiği itirazından yola çıkarak Türkçüler, Türklük için somut ve bilinebilir bir tarihsel-toplumsal gruba işaret etme yoluna gittiler. (Ertekin, 2008: 360)

Hocası Togan’a bir destek telgrafı çekmesi üzerine asistanlıktan atılmış olan Atsız’ın tanınırlık kazanması da Türk Tarih Tezi’ne karşı çıkmasıyla oldu. Atsız, tezin bütün insanlığı Türklerle akraba çıkarmasına karşı çıktı (Bora, 2017: 278). Türklerin Altay ve Turan ırkından olduğunu belirterek Türk Tarih Tezindeki gibi Türkleri Avrupalılarla ortak bir etnik kökene dayandırma ihtiyacı duymamıştı (Bakırezer, 2008: 353-4). Atsız’ın Türk Tarih Tezi doğrultusunda yazılan tarih ders kitaplarına yönelik eleştirilerinin yer aldığı Orhun dergisi bu sebeple ancak dokuz sayı çıkmasının ardından Bakanlar Kurulu Kararı ile kapatılır (Ayvazoğlu, 2008: 544).

Türk Tarih Tezi fikrine karşı gelişle birlikte Türkçülerde millet kavramının içerisine değişen dozlarda ırk ve kan fikrini taşıyan düşünceler gelişmeye başladı (Ertekin, 2008: 360). Türkçüler artık kendileri için ırkçılığı bir köşe taşı olarak kabul

etme yoluna girdiler (Landau, 1999). Cumhuriyetin yeni kuşağı bu tarz bir milliyetçiliği cumhuriyetin kurumlarında öğrenmişlerdi (Taşkın, 2019: 70). Örneğin Türkeş, 1944'teki duruşmasında Türklüğün büyüklüğünü ve üstünlüğünü ilk anne-babasından öğrendiğini bundan sonra bulunduğu bütün okullarda öğretmenlerinin bunu söylediğini ifade eder (Türkeş, 1975: 74-75). Mardin'e göre Türkiye'de ırkçılık Batı'nın ideolojik görüşlerine erişemeyenlerin, ezildiklerine inananların, bürokratik aristokrasi tarafından *adam yerine* konulmadıklarını hissedenlerin İslam'a paralel olarak çalışan iman kaynağıydı. Mardin bu duruma Atsız'ın ilk yazılarında I. Dünya Savaşı sırasında *süpürge tohumu yiyerek büyümeleri* söylemesini örnek gösterir (Mardin, 1991: 353-4). Burada Mardin'in sıkça başvurduğu merkez-çevre paradigmasını andıran bir yön bulunmaktadır. Bu bağlamda, Selçuklu Dönemi'ne dayandırdığı (Mardin, 1991: 350-1) toplumsal ikilikte ırkçıları *çevreye* konumlandırmaktadır.

Bununla birlikte ideolojik düzeyde Türkçülerin arasında ırkçılığın algılanmasında çeşitli esneklikler bulunabilir (Ertekin, 2008: 371). Atsız, kan bağıını mutlak bir saflık olarak aramayıp *Türklük şuurunda* olmayı yeterli sayar (Bakırezer, 2008: 354). Türklük şuurunun daha açık halini Necdet Sançar'da bulabiliriz. O, sadece Türk olarak doğup Türkçe konuşmanın bir kimseyi doğrudan Türk yapmayacağını, Türk olmak için kişinin kendisini Türk hissetmesi gerektiğini ve bu adla anılmanın değerli olduğu bilinciyle ulusal duygular taşıması gerektiğini söyler (Landau, 1999: 176). Türkeş'in bu konudaki fikirleri ise Türk milletinin yeryüzünde eşsiz bir yaratılışa sahip olduğu ve kahramanlıkta bu millettten üstün bir millet bulunmadığına iman ettiği yönündedir. Türkeş'in bu konudaki örneği ise İstiklal Savaşı'dır (Türkeş, 1975a :74).

2.1.1.2. 1944 Olayları ve Irkçılık-Turancılık Davası

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkçü faaliyetler sadece gazete ve dergi çerçevesinde yürütülüyordu (Landau, 1999: 165). Türkçü yayınlar, savaş ile birlikte entelektüel-bilimsel çizgiden propagandaya doğru evrilme, politik olarak işlevselleşme yoluna girdi. Komünizmin ve faşizmin savaştaki zaferleri ve mağlubiyetleri takip edilirken Türkiye yoğun ideolojik tartışmalara sahne oldu. Bu

dönemde Türkçülerin sola karşı kullandıkları dil en sert halini aldı (Ertekin, 2008: 361 ve 365). 1941 yılında Almanya'nın Sovyetlere saldırmasıyla Türkçü yayınlar da Rus karşıtı duygularla saldırganlığını artırdı (Landau, 1999: 164). Bu bağlamda Türkçülüğün siyasal alana sevkinde ana eksenini antikomünizmin oluşturduğu söylenebilir (Ertekin, 2008: 373).

İkinci Dünya Savaşı süresince Türkçü gruplar hükümetin eylemsizliğini eleştiriyordu ve Turan'ın hayata geçirilmesi için bulunmaz bir fırsatın açıkça kaçırıldığını dile getiriyordu. Savaşın son yıllarına Türk hükümeti Almanya'ya sempatik yaklaşıldığı şeklindeki Sovyet kuşkularını ortadan kaldırmak için yansızlık konusundaki ısrarını sürdürdü. Alman-Sovyet cephesinde Sovyet ordusunun başarıları ardından Türk yetkililer Rusları kışkırtabilecek Türkçü etkinlikleri gözlem altına alma yoluna gitti. Bununla birlikte Türkçü çevreler irredantist görüşlerinin gerçekleşmesi için Sovyetlere karşı savaşa girmenin tam sırası olduğu konusundaki ısrarlarını sürdürüyordu. Bu ortamda 1944 Olayları ve Irkçılık-Turancılık Davası için sahne hazırlanmış oldu (Landau, 1999: 168-9).

Bu konjonktür içerisinde Orhun dergisinin şubat ve mart aylarındaki sayılarında Nihal Atsız'ın kaleme aldığı "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye Açık Mektup" başlıklı iki mektup yayımlandı. Irkçılık-Turancılık Davası görüşmelerinde hâkimin bu mektupları neden kaleme aldığı sorusuna Atsız'ın cevabı şu şekildeydi:

"Gerek reisicumhur gerek başvekil müteaddit nutuklarında millet fertlerini hükümetle iş birliğine çağırdılar. ... Vatandaş bizimle iş birliği yapsın dediler. Ben, münevver bir vatandaş olarak bunu samimi telakki ettim. Ve mektuplarımla iş birliği yaptım. Yaptığım iş birliği vatanın düşmanları olan fakat birtakım himayelere dayanarak mühim mevkilere getirilmiş bulunan komünistleri açığa vurmaktı." (Konar, 2016: 53)

Atsız söz konusu mektuplardan ilkinde amacının Türkçülüğün niçin yalnızca sözde kaldığını, iş haline dönüşmediğini sormak ve Türkçülüğün tatbik edilmemesinden kaynaklı olarak yurttan ona düşman olan fikirlerin nasıl gelişip yayıldığını anlatmak olduğunu dile getiriyordu. Tabii bu soruların temelini oluşturan düşünce mektupta ifade edildiği üzere Şükrü Saraçoğlu'nun "*Biz Türküz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız.*" Sözlerine güvenilerek Türkçü bir idarenin hâkim olduğu düşüncesi idi. Atsız, ilk mektubunda komünizm taraftarlarının içerisinde bulunduğu birtakım olayları

örneklendirip bunların münferit vakalar olarak değerlendirilemeyeceğini, komünizmin *sinsice* yayıldığını dile getiriyor ve *tehlikeye* dikkat çekiyordu (Atsız, 2015a). 1944 Olaylarına giden taşları ise esas olarak ikinci mektupta yer alan ifadeler döşedi. Bu mektupta açıkça eğitim sahasına girmiş olan komünistlerin isimleri sayılıyordu. Mektupta sayılan isimler Sabahattin Ali, Pertev Naili Boratav, Prof. Sadrettin Celal, Ahmet Cevat'tı. Atsız bir yandan bu isimlerin komünistliklerini ispata girişirken diğer yandan bu isimlerin Maarif Bakanlığı'na bağlı kurumlardaki konumlarına gelirken çeşitli ahbab-çavuş ilişkilerinden yararlandıklarını iddia ediyordu (Atsız, 2015b).

Atsız'ın açık mektupları Almanya'nın yenilgisini takip eden bir zamanda yayınlandı. İçten içe itirazların biriktirildiği İnönü döneminde ortaya çıkan bu ses, normal zamanda elde edebileceğinden büyük bir değer kazandı (Ertekin, 2008: 370). Sabahattin Ali, Hüseyin Nihal Atsız'a yönelik açtığı hakaret davasının görüşüldüğü gün olan (Atsız, mektubunda Sabahaddin Ali'yi İsmet İnönü hakkında yazdığı bir şiir üzerinden vatan haini olarak işaret etmişti.) 3 Mayıs 1944 tarihinde gençler Sıkıyönetim uygulamalarına aldırış etmeyerek İstanbul ve Ankara'da komünizmin Türkiye'de bürokrasiye ve eğitim sistemine sızdığını vurgulayan eylemler düzenlediler (Landau, 1999: 171). Dava, iki karşıt cephenin (komünizm ile milliyetçiliğin) çarpışması olarak görüldü (Ertekin, 2008: 370).

Bu mektuplar üzerine Orhun'un birkaç sayısı toplatıldı ve dergi kapatıldı. Bunun üzerine gerilim, ideolojik mücadele boyutunu aşarak siyasi eylem boyutuna geçti. Hükümet gelişmelere tepki olarak 3 Mayıs'tan altı gün sonra içlerinde Zeki Velidi Togan, Nihal Atsız, Necdet Sançar, Reha Oğuz Türkkkan, Peyami Safa, Alparslan Türkeş, Hikmet Tanyu, Fethi Tevetoğlu gibi isimlerin de bulunduğu otuz kadar kişiyi gözaltına aldı. İnönü, tutuklamaları takip eden günlerdeki 19 Mayıs konuşmasında bu isimleri hedef alarak Turancılığın hastalıklı bir düşünce olduğunu, Türkiye'nin ortadan kalkmasına neden olacak tasarılar barındırdığını ve bu çerçevede Turancıların gizli dernekler oluşturduklarını ileri sürdü (Landau, 1999: 172). Irkçılık-Turancılık Davası olarak bilinen duruşmalarda yirmi üç kişi hükümeti devirmek için gizli örgüt kurmak ve yıkıcı fikirler yaymakla (buradaki yıkıcı fikirler ırkçılık-Turancılıktı) suçlandılar. Dava sonucunda çeşitli cezalara çarptırılanlar hakkındaki hüküm Ekim ayında kararların temyize gitmesiyle Askeri Yargıtay'ca bozuldu. Düzenlenen ikinci bir

mahkemede sanıklara yönelik suçlamalar mahkeme kararıyla geçersiz kabul edildi (Landau, 1999: 172-3).

1944, Türkçülerin Türk siyasal hayatındaki yapı ve aktörler arasına girişini temsil eder. 44 ile birlikte Türkçülük, bir doktrin olmaktan öteye geçerek siyasal muhalefet olma yoluna girmiştir. Bu anlamda bir ideolojik konumdan, bir entelektüel pozisyondan öte hedefleri, programı, karşıtlık ve düşmanlıkları, işlevselliği ile somut bir politik kurguya ulaşmıştır (Ertekin, 2008: 379). Türkiye’de milliyetçi hareketin manevi doygunluğa erişmesi, antikomünist, eylemli ve taarruzi mücadele pratiğinin şekillenmesi, devlet karşında Türkçü konum elde edilmesi gibi vurgular kazanılmasına yol açmıştır (Ertekin, 2008: 379).

Tüm bu yaşanan gelişmeler Türkçüler için bazı avantajlar da getirmiştir. Bunlardan ilki, 1944 Olayları ve Irkçılık-Turancılık Davası ile Türkçülerin kendi fikirlerinin geniş kitlelerce duyulması açısından kazanç elde etmiş olmalarıdır. İkinci olarak ise 1947 yılında gelen beraat ile birlikte *asıl milliyetçilerin* kendileri oldukları mahkemece de onaylanmış oluyordu (Landau, 1999). Mahkeme kararına göre 3 Mayıs eylemi “*Vatan, millet, istiklal sevgisi ve aşkı ile yaşayan milliyetçi ve Türkçü gençlerin bu yüksek duygulara aykırı duygular taşıyan ve faaliyette bulunan komünistlere karşı içlerinden gelen kin ve nefret hislerinin açık göstergesi*”ydi (Bora, 2017: 285). Üçüncü olarak, 3 Mayıs ile birlikte “*o zamana kadar yalnızca duygu ve düşünce olan, edebi ve ilmi sınırları pek de aşmayan Türkçülük birdenbire hareket oluvermiştir*” (Atsız’dan aktaran Konar, 2016: 12). 1944’te milliyetçiliğin dava edilmesi sonucunda ırkçı-Turancılığın muhalif ve militan bir hareket olarak şekillenmesinde eşik taşı olmuştur. 44’lülerin tabutluklarda işkenceye maruz kalmaları Türkçü hareket içerisinde mitoslaştırılmasıyla beraber Türkes’in de dava adamı/lider kimliğinin yapı taşlarından birisini oluşturmada rol oynamıştır (Bora, 2008: 687). Son olarak ise davaların ardından Türkçü itki kitaplarda ve yayınlarda daha kuvvetli bir halde seslendirilmeye devam etti. Fakat bu kez her ne kadar kendileri inkâr etseler de Nazilerden etkilendikleri şekliyle yaptıkları araştırmalar terk edilirken antikomünizm daha da ön plana çıkmaya başladı. Landu’ya göre bu yayınların etkisi muazzamdı ve bunun için de yalnızca Sovyetleri ele alıp onu eleştirmek yeterliydi (Landau, 1999: 174).

2.1.1.3. Köy Enstitüleri

Türkçülerin Köy Enstitüleri'ne karşı çıkışları her ne kadar literatür içerisinde majör bir yer kaplayarak dile getirilmese de üzerinde durulması gereken bir husustur. Bir eğitimci gözüyle meseleye yaklaşan İsmail Yıldız'a göre 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitüleri Yasası ile kurulan Köy Enstitüleri kuruluşundan itibaren eğitim sistemimiz içerisinde ideolojik tartışmaların odağında yer almıştır. Bu enstitüler, komünizm propagandası yaptıkları iddiasıyla milliyetçi ve muhafazakâr çevrelerce sürekli olarak eleştirilmiştir. Bu iddiaların ortaya çıkmasında ise dönemin müfettişlerinden Fethi İsfendiyaroğlu'nun raporunda yer alan ifadeler etkili olmuştur. Rapora göre enstitülerde “*Allah ile devlet olmasa bütün insanlık saadete kavuşurdu*” sözlerinin slogan olarak öğrencilere öğretildiği; Max Beer'in Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi, Huxley'in Yeni Dünya⁴, Herold Lanski'nin Demokrasi ve Sosyalizm, Zühtü Uyar'ın Tanrı kitaplarının öğrencilere tanıtıldığı; Nazım Hikmet şiirlerinin ezberletildiği gibi ifadelerin yer alması karşıtlığın temellerini oluşturmuştur (Yıldız, 2019: 24-5). 1940'larda Hasan Ali Yücel üzerinde toplanan şekilde Türkçüler komünistlerin maarif ve devlete sızmalarının tehlikeye yol açtığı kanaatini taşıyordu. Böylece bir beyin yıkama faaliyetini sinsice yürüten komünist imgesi çevrevesinde dikkat edilmesi gerektiği söylemi geliştirildi (Bora, 2017: 292-3).

Türkçülerin Köy Enstitüleri karşısındaki katı tutumlarını oluşturan bir diğer yön ise söylemlerinde önemli bir yer tutan bozulmamış Türk köylülüğü anlayışıdır. Türkçü düşüncede Türk köylüsü, Enstitülerin yapay olarak yaratmaya çalıştığı sınıf farklarına rağmen milli ahengi temsil etmektedir (Taşkın, 2019: 76). Bu noktada toplumcu-gerçekçi edebiyat da *tezek edebiyatı* olarak eleştirilir. Örnek olarak Fethi Tevetoğlu'nun 40'larda olmasa da 50'lerde ve 60'larda toplumcu-gerçekçi tarzda eserler üretmiş Köy Enstitülü Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü kitabı hakkında yaptığı “*Türk köylüsünün şahsiyetine saldıran, Türk köylüsünü cinsi sapık ve altmışlarını aşmış asil bir Türk kadını evli oğlunun fuhuş simsarlığını yapan*” bir kitap olarak eleştirmesi verilebilir (Ertekin, 2008: 382).

⁴ Kitabın ismi Cesur Yeni Dünya olsa da kaynakta Yeni Dünya şeklinde geçtiği için bu şekilde yazılmıştır.

2.2. Demokrat Parti Döneminde Türk Milliyetçileri

Ellili yıllar Türkçülüğün hem bir siyasal hareket olarak hem de düşünsel gelişim açısından bir olgunlaşma dönemidir. Türkçüler bu dönemde bir yandan ilgilerini Kıbrıs başta olmak üzere dış Türklere yöneltirken diğer yandan edebiyata ilgilerini artırırılar. Bu süreçte roman önemli bir araç olarak görülür. Savaş, kahramanlık vb. yetenekler geniş kitlelere bu yolla aktarılmaya çalışılır. Romanlarda örnek hayatlar sahnesiyle kişiler ahlaki-manevi içerikle sarılıyor, gerçek dünyadan yalıtılmış romantik dünyalar kuruluyordu (Ertekin, 2008: 382). Bu dönemin sonlarında ve ağırlıklı da 60'ların başlarında toplumcu-gerçekçi köy romanlarına karşı çıkış da yukarıda Fethi Tevetoğlu örneğiyle gösterilmişti.

3 Mayıs 1944'teki gösteriler örgütlenmeye önem verilmesi gerektiğinin göstergesi olmuştu. Bu bağlamda Türkçü dernekler kurma yoluna gidildi. Bunlardan ilk bilineni 1946 yılında Türk kültürünü yaymak ve yabancı ideolojilerin iç ve dış saldırılarına karşı onu savunmak amacıyla kurulmuş olan Türk Kültür Ocağı'ydı. Bu arada Türk Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği ve Türk Kültür Derneği de kuruldu. Tüm bu dernekler zayıf bir bağla da olsa Milliyetçiler Birliği Federasyonu'na bağlıydı. Hem Türkçü hem de katı inançlara sahip bir Müslüman olan Bekir Berk federasyonun başkanlığını yürütüyordu. Federasyonun İstanbul'da Kore Savaşı'nda ölenler için düzenlediği anma gecesinin kısa süre içerisinde antikomünist, Türkçü bir gösteriye dönüşmesi Türkçü çevrelerdeki antikomünist çizginin izleklerini sürmek açısından da işaret edilmesi gereken bir noktadır (Landau, 1999: 193-4).

1950'li yıllarda Türkiye Milliyetçiler Derneği ismiyle teşkilatlanan yerel Türkçü gruplar da vardı. Bu derneklerin homojen bir yapı oluşturmaktan bir parça uzak olduğu ifade edilebilir. Örneğin daha çok İslamcı kimliğiyle ön plana çıkan Nurettin Topçu'nun dernek üyesi olması bu isimlerin arasında sayılabilir. Fakat derneğe esas rengini verenler Türkçülerdi (Landau 1999: 194).

1950 yılında DP'nin iktidara gelişi milliyetçi entelektüel çevrelerde kendilerini DP'nin yol gösterici organik entelektüelleri olarak görmeleri anlamında ciddi bir iyimser hava estirmişti. Partiden seçilen Said Bilgiç, Tahsin Tola, Tevfik İleri, Samet Ağaoğlu ve Remzi Oğuz Arık gibi isimler bu kanının desteklenmesine yol açıyordu

(Taşkın, 2019: 117). Başlangıçta Türkçüler, DP'nin CHP'ye karşı Anadolu insanına dair popülist söylemler kadar milliyetçi ilkelere de dayandığına inanıyorlardı. İzlenecek eğitim, kültür ve sosyal politikaların Türkçü ilkeleri yansıtacağı beklentisindeydiler. Tefik İleri'nin Milli Eğitim Bakanı olması umutlarını artırdı fakat ilk hayal kırıklığı 1952'de İleri'nin Atsız'ı Haydarpaşa Lisesi'ndeki görevinden almasıyla yaşandı (Göksu, 2001: 299).

DP iktidarı döneminde NATO'ya girmiş olan Türkiye, Sovyet tehdidinin artması üzerine Yunanistan ile ilişkilerini geliştirme yoluna giderek yeni savunma sistemleri kazanmayı hedefliyordu. 23 Şubat 1953 günü Ankara'da imzalanan Dostluk ve İş Birliği Antlaşması Balkanlar'da kurulması düşünülen ittifak için önemli bir adım olarak görülüyordu. Bu ittifaka son derece önem veren DP hükümeti milliyetçi derneklerce düzenlenecek İstanbul'un fethinin beş yüzüncü yıl kutlamalarıyla Yunanistan'ı darıltmak istemiyordu (Ayvazoğlu, 2008: 570). Fakat milliyetçi örgütlenmeler fetih kutlamalarını yapmaktaki ısrarlarını sürdürüyordu. Bu gruplar sık sık toplantılar düzenleyerek bir yandan Türk Ocakları'nın yeniden açılması gerektiğini dile getirirken diğer yandan da Türkçü davanın daha iyi duyurulması için siyasi parti biçiminde örgütlenmenin ihtiyacı üzerinde duruyorlardı. Bu durum da DP iktidarını kaygılandıran bir meseleydi (Landau, 1999: 195). DP, İslami ve milliyetçi motiflerden yararlanmakla beraber bu çizgilerin siyasal veya sivil alandaki örgütlü temsillerine sıcak yaklaşmamıştır. Bu temsillerin kendisi üzerinden gerçekleşmesi gayretini göstermiştir (Taşkın, 2019: 86).

Gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın 22 Kasım 1952 günü vurulması olayı DP için milliyetçilerin yükselişini engellemekte bir araç olarak kullanıldı. Menderes, 17 Ocak 1953 günü Gaziantep'te Osman Yüksel Serdengeçti'nin bir yazısını okuyarak komünistlerin çeşitli maskeler altında faaliyet yürütebileceğini bunlardan birisinin de mukaddesatçılık olduğunu söyledi. Bir hafta sonra da Türkiye Milliyetçiler Derneği'nin tüm şubeleri bir günde kapatılarak tüm malvarlığına el konuldu. Derneğin idare heyetinde yer alan Said Bilgiç⁵ ve Tahsin Tola da partiden ihraç edildiler (Ayvazoğlu, 2008: 570-1). DP ile milliyetçiler arasındaki çatışmayı o günün politikaları çerçevesinde çizilen yollardan okunabileceği gibi daha derin bir analizle

⁵ Said Bilgiç İrkçılık-Turancılık Davası'nda yargılananlar arasındadır.

milli kültürün moral ihyası üzerinden okunması da faydalı olabilir. Herder’e göre milli kültürün moral ihyası ancak kültür alanındaki bilinçli aktörlerin (tarihçilerin veya dilbilimcilerin) çalışmalarıyla mümkündür. Hâkim sınıfların işleyebileceği bir birikimin yaratılmasının katkıda bulunabileceğiyle birlikte bu aktörler kültür alanının gücü ve özerkliğine olan inancıyla *hâkim sınıflarla çatışma potansiyelini* göze almaktadır. Herder yoz burjuva veya siyaset adamı karşısında halkın kültürünü işleyen dahi sanatçı kategorisine sığınmayı tercih eder (Taşkın, 2019: 33). Meseleye bu açıdan yaklaşıldığında fetih kutlamaları çerçevesinde vücut bulmuş olan bir nevi geçmişin ihyasını merkeze alarak farklı bir kültür yaratmayı hedefleyen milliyetçi-muhafazakâr entelijansiya karşısında Menderes’in bir siyaset insanı olarak çıkıp onlarla çatıştığı ifade edilebilir.

Türkiye Milliyetçiler Derneği’nin kapatılmasından sonra Türkçüler, etkinliklerini örgütsüz olarak sürdürmeye devam ettiler. 1960 askeri müdahalesinin ardından oluşan özgürlük ortamı sayesinde 16 Eylül 1962 tarihinde Türkçüler Derneği kuruldu. Derneğin sloganı “Tanrı Türkü Korusun” olarak belirlendi (Landau, 1999: 220-1). 30 Ağustos 1964’te Ankara’da toplanan genel kongrede derneğin ismi Türkiye Milliyetçiler Birliği olarak değiştirildi. İsim değişikliği derneğin hedeflerindeki bir değişmeye işaret etmiyordu, bu isimle daha geniş kitlelere ulaşılacağı hesap edildiğinden böyle bir değişikliğe gidilmişti. Bu oluşumun ilk başkanlığını Nihal Atsız üstlenmişti. Onu kardeşi Necdet Sançar’ın başkanlık dönemi izledi. Ardından da İsmail Hakkı Yılanlıoğlu derneğe başkanlık etti (Landau, 1999: 221). Zaman içerisinde dernekte iki farklı eğilim ortaya çıktı. İlk olarak 1967 yılında liderleri içerisinde İbrahim Kafesoğlu’nun da bulunduğu bir grup karşı kongre toplama yoluna gitmişti. 1969 yılında toplanması planlanan ikinci kongrede ise milliyetçiliğin İslami bir hava taşıyıp taşımaması gerektiği üzerine tartışmalar yürütüldü. Bazı kesimler İslam’ı temelde Türkçülüğe rakip bir ideoloji olarak görürlerken diğer kesim dinin kitleler üzerindeki duygusal etkisinden dolayı dikkate alınması gerektiğini öne sürüyordu. Bu tartışmadan çıkan sonuç Müslümanlığın milliyetçilik içerisinde ayrılmaz bir etmen olarak var olduğunu ve öyle de kalması gerektiğiydi (Landau, 1999: 222).

2.3. Komünizmle Mücadele Dernekleri

Bu noktada 1950'ler ve 1960'larda etkin olan Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri (TKMD)'nden bahsetmek gerekir. 1960'larda Türkçü isimler bu örgüt içerisinde faaliyetlerde bulundular. Fakat bu dernekler hem İslamcı çevrelerden hem de diğer çevrelerden destek alıyordu. Dolayısıyla TKMD'nin tam anlamıyla Türkçü bir yapılanma olduğu söylenemez (Landau, 1999: 218). Yine de Türkiye'deki antikomünist düşüncenin çok önemli ayaklarından birisini oluşturması ve içerisindeki çatışmalarla birlikte ele alınması gerekir.

Komünizmle Mücadele Dernekleri birbirlerinden bağımsız ve farklı zamanlarda üç kez kurulmuştur. Bunlardan ilki, 1950 yılında Zonguldak'ta Necdet Sançar ve Ziya Özkaynak'ın aracılığıyla kurulanıdır. Derneğin Zonguldak'ta kurulmuş olmasının iki sebebi vardır: Türkiye Komünist Partisi'nin bu ilde illegal örgütlenme faaliyetlerinde bulunması ve Necdet Sançar'ın eşinin görev yeri olması sebebiyle Zonguldak'ta bulunmasıdır. Derneğin faaliyetleri ilde komünizm karşıtı filmler gösterilmesi ve müsamereler düzenlenmesinden ibaret kalmıştır ve 1953 yılında (muhtemelen Türkiye Milliyetçiler Derneği'nin kapatılmasının doğurduğu genel siyasi atmosfer nedeniyle) faaliyetlerini durdurmuştur (Meşe, 2013: 59-60).

İkinci girişim Zonguldak'takiyle aynı amaçları taşıyarak 1956 yılında üniversiteli gençler tarafından İstanbul'da kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'dir. Kurucu gençler genel olarak Türk milliyetçisi olarak tanınan isimlerdir. Derneğin faaliyetleri milliyetçiliği tanıtmak ve komünizmle mücadele gibi konularda konferanslar ve seminerler düzenlemektir. 27 Mayıs'a kadar bu tür faaliyetler yürütmüş ve bu tarihte de kapanmıştı (Meşe, 2013: 60-63).

Üçüncü ve esas olarak etkili olan girişim ise 1963 yılında İzmir'de kurulan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'dir. Bu girişimi diğer ikisinden ayıran özellikleri diğerlerini milliyetçi sivil kadrolar idare ederken ve milliyetçi değerler ön planda tutulurken İzmir merkezli olan oluşumda AP'li kadroların yer alması ve dini söylemin de devreye sokulmasıdır. Artık, komünizmle mücadelede önemli bir toplumsallaşma ve siyasallaşma aracı olan İslam devreye girmiştir (Meşe, 2013: 63-64). Diğer yandan dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in derneğin fahri genel başkanlığını yaparak

derneği *himayesi altına* alması da güçlerini göstermektedir. Fakat, bir süre sonra Gürsel'in dernek ile ilişini kestini de eklemek gerekir (Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Genel Merkezi'nin Türk Milleti'ne Beyannamesi: 7 Ağustos 1965).

Bu derneğin diğerlerinden bir farkı da TİP toplantılarına düzenledikleri saldırılardır. Örneğin Milliyet gazetesinin 7 Temmuz 1963 günkü haberine göre dernek üyeleri Ege'de TİP genel başkanı Mehmet Ali Aybar'ın toplantısında *hadise* çıkarmıştır (TKMD ve Faaliyetleri: 7 Temmuz 1963). Bununla birlikte dernek önceki derneklerin benzeri olarak film gösterimleri düzenlemiş ve Esir Milletler Haftası, Fetih Günü, Mehmet Akif Günü gibi anma günleri düzenlemiş, konferanslar vermiştir (Meşe, 2013: 69).

Bu dernek, 1965 yılından itibaren AP hükümetinin yarı-resmi kuruluşu olma yoluna girdi. 1967 yılındaki kongrede İlhan Darendelioğlu'nun tekrar genel başkan olmayacağını duyurması üzerine İhsan Koloğlu ve Saffet Solak genel başkanlık yarışına giriştiler. AP'yi arkasına alan Çolak, genel başkanlığa seçildi. Burada AP'nin CKMP'nin büyümesi ve güçlenmesini engellemek ve milliyetçi çevrelerin CKMP'ye yönelen ilgisini AP'de tutmak isteğini görmekteyiz. 27 Ağustos 1967 günü düzenlenen seminerde CKMP taraftarı delegelerin konuşma yapmasının önlenmeye çalışılmasıyla dernek içerisindeki gerilim yükselmeye başlamıştı. 1968 yılındaki kongrede de konuşma şansı bulamayan CKMP taraftarları Milli Hareket dergisinde TKMD'yi eleştiren bir yazı yayımlamışlardı. Yazıya göre dernek artık para babalarının kasalarını bekleme durumuna düşmüştü. Komünizmle mücadele edilmek istenirken onun kardeşi olan kapitalizmin savunmacısı durumuna gelinmişti. Dinsiz komünistler ezilmek istenirken, imansız kapitalistlere rahat sağlanmıştı. İyi niyetleri sömürülerek para babaları, toprak ağaları, fabrikatörler tarafından onların yanında çalıştırdıkları işçiye, köylüye saldırtılmışlardı. Milletin karşısına kapitalizmin maşası, para babalarının bekçisi gibi çıkmıştı. Artık bu yoldan dönülmeliydi. Millete kapitalistlerin, toprak ağalarının, sömürücü tüccarların, para babası millet düşmanlarının bekçisi olmadıklarını göstermelerinin zamanı gelmişti. Komünizmin olduğu kadar maddeci kapitalizmin de düşmanı olduklarının ilan edilmesi gerekmektedir (Milli Hareket Dergisi, Mayıs 1968 sayısından Aktaran: Meşe, 2013: 78-9). TKMD'de artan AP etkisine duyulan kızgınlık ile bazı Türk milliyetçileri dernekten çekilmeye başlayarak Alparslan Türkeş etrafında toplanma yoluna

girmişlerdi (Meşe, 2013: 75-8). Milli Hareket dergisinin Türkes'e yakın duruşu da hesaba katıldığında söz konusu yazı da CKMP'nin antikomünizmi ile AP'nin antikomünizmi arasındaki görüş farklarını da bir anlamda bizlere sunmaktadır.

2.4. 1960'larda Türk Milliyetçiliğinin Seyri

2.4.1. 1965'e Kadar Süren Arayış

Birinci bölümde anlatıldığı gibi Adalet Partisi içerisinde homojen bir yapıdan bahsetmek mümkün değildi. Partilileri bir arada tutan esas temel 27 Mayıs'a ve MBK'ye karşı duyulan ortak tepkiydi. Bunun dışında parti kadroları esaslı bir uyuma sahip değillerdi (Demirel, 2017: 30). Radikal milliyetçiler ve Türk-İslam Sentezi anlayışına yakın duran isimler partinin bir kanadını meydana getirmekteydi. 1940'larda ve 50'lerde antikomünist, ırkçı-Turancı çizgiyi savunan Fethi Tevetoğlu AP Temsilcisi olarak Senato'da bulunuyordu. Türk-İslam Sentezi'nin fikir babalarından birisi olan Osman Turan ve bir diğer radikal milliyetçi olan Osman Yüksel Serdengeçti 1965 yılında AP milletvekili olarak meclise girmişti. Türkes'e yakınlığıyla bilinen Gökhan Evliyaoğlu da 1961 yılında AP'den milletvekili olan isimlerdendi (Demirel, 2017: 52-53).

1963 yılında Alparslan Türkes'in sürgünden döndüğü sırada henüz Gümüşpala'nın sağlığı döneminde, kendisine AP içerisindeki milliyetçi çizgiden liderlik teklifinde bulunanların bulunduğu bilinmektedir. Talat Aydemir'in darbe girişimleri sonucunda Türkes'in de tutuklanmasıyla bu çabalar rafa kaldırıldı (Demirel, 2017: 30). Gümüşpala'nın ölümünün ardından düzenlenen kongrede yarışan Demirel-Bilgiç ikilisinden Sadettin Bilgiç'in parti içerisindeki milliyetçi ve İslami-muhafazakâr kanadın temsilcisi olduğu görüşü yaygındı. Türkes'in de kendisi ve arkadaşlarının milliyetçi kanada mensup olmalarından dolayı Bilgiç'i desteklemelerini dilediği de söylenmektedir (Demirel, 2017: 37).

Zaman içerisinde partinin radikal milliyetçi kanadından iki temel nokta üzerinden itiraz sesleri yükselmeye başladı. Bunlardan birincisini AP'nin kalkınmayı yol, su, elektrik, baraj, fabrika yapımına indirgeyerek manevi kalkınmayı ihmal ettiği

yönündeydi. AP, renksiz, felsefesiz, *Büyük Turan*, *Dünya Türklerinin Birliği* veya tüm dünyaya örnek olacak Türk yetiştirme ideallerinden uzak materyalist bir parti olarak görülüyordu. İkinci itiraz noktasını ise artık varlığını hissettiren sol/sosyalist hareketlere gereken sertlikte karşılık verilmediği iddiasıydı. Demirel'in yükselen işçi ve öğrenci hareketlerine karşı hoşgörülü tutumu partinin milliyetçi kanadı tarafından itirazlarla karşılık buluyordu (Demirel, 2017: 55-6). Burada DP döneminde de gördüğümüz gibi merkez sağın, milliyetçilerin kendilerinden bağımsız ve özerk bir temsil mekanizmasına kavuşmasını engellemeye çalışmakla birlikte milliyetçi söylemleri kendisine eklemlemeye özen gösteren bir yanı olduğunu söyleyebiliriz. Bu söylem eklemleme çalışması karşısında milliyetçiler ise Necip Fazıl'ın ifadesiyle merkez sağ fethetme çabası içerisine girmişlerdir (Taşkın, 2019: 84). Bu mücadelenin Türkeş'in CKMP'siyle birlikte AP özelinde bir çözüme kavuştuğu söylenebilir. Zira Türkeş'in CKMP liderliğine gelişi ile AP içerisindeki milliyetçi kanadın ayrışma ve kopuşu hız kazandı. Evliyaoğlu, Serdengeçti gibi isimler istifa ederek bu partiye katılmışlardı (Demirel, 2017: 56-7). Burada anlatılmak istenen temel husus 1960'ların başında milliyetçiler henüz tam teşekküllü bir örgütten yoksun durumdayken bazı arayışlar içerisine giriştikleridir. Bu arayışlardan birisinin Adalet Partisi'nde kuvvet kazanarak partiye genel rengini verme çabasında olduklarıdır.

2.4.2. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Alparslan Türkeş

1940'ların sonunda ve 50'lerde Türkçüler örgütlenme konusu üzerinde durmuşlardı. Komünizme karşı mücadele etmek ve siyasal etkilerini artırmak için tek yol örgütlenmeydi. 60'lı yıllara gelindiğinde yeni oluşan koşullar çerçevesinde örgütlü çalışma üzerine vurgu yeniden yükseldi. Yukarıda anlatılan AP'deki zemin arayışlarının boşa çıkmasının ardından 1965 yılında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne giriş ve partinin ele geçirilmesi örgütlenme meselesini çözüme kavuşturmuş görünüyordu. Böylece Türkçüler, CKMP'nin temel bir unsuru haline geldiler ve meşru bir güç olarak Türk siyasetindeki ana akımlar kulvarına katılmış oldular (Landau, 1999: 218). Fakat bu süreç sancısız ve direnişle karşılaşmadan olmadı.

Türkeş, 22 Şubat 1963'te yurda dönüşünün ardından 31 Mart 1965'te kendisiyle birlikte hareket eden 14'lülerden Muzaffer Özdağ, Rifat Baykal, Ahmet Er ve Dündar Taşer'le birlikte Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ne katıldı (Turhan, 2020: 32). Bu katılıma kadar ki sürede Türkeş ve beraberindekilerin hangi hamlelerde bulunduğu da bakmak gerekir. Türkeş'in Aydemir'in 21 Mayıs girişimi sonrasında bir süre tutuklu kalıp ardından da mahkemede berat etmesine rağmen isminin her ne olursa olsun darbecilerle birlikte anılmasından dolayı AP'nin genel başkanı olma planları sekteye uğradı. Bunun üzerine Türkeş ve grubu için AP'de yeniden nüfuz arayışlarına girişmek, yeni parti kurmak veya mevcut partilerden birisine katılmak şeklinde üç yoldan birisini tercih etme durumu oluştu. Yeni bir parti kurmak emekli albay için ekonomik anlamda da zor görünmekteydi. Sonuçta ele geçirilemeyeceği anlaşılan AP yerine küçük bir partide siyasete girme yolu seçildi (Sanlı, 2019: 281).

Osman Bölükbaşı'nın genel başkanlıktan ayrılmasından sonra *başsız kalan* CKMP'de yönetici kadro içerisinde bulunan Mehmet Altınsoy, Ahmet Oğuz ve İrfan Baran Türkeş ve arkadaşlarını partiye katılmaya davet etmişlerdi. Nejdet Sançar'ın başkanlığında Türkeş grubu ve CKMP'liler arasında düzenlenen toplantıdan çıkan sonuç partiye girişin aceleye getirilmeden irtibatın sürdürülmesi yönünde oldu (Sanlı, 2019: 284). Bu ağırdan alışıta kilit mesele Kıbrıs'ta gelişen olaylardı. Türkeş, iddiasına göre Grivas'ın yaptığı gibi adaya çıkmak istediğini hükumete ve Genel Kurmaya birer mektupla bildirmiş fakat buna olumlu veya olumsuz bir cevap alamamıştır (Nalbantoğlu, 2010: 122). Bu süre içerisinde partiye katılarak aktif siyasete girmekle Kıbrıs'taki direnişe katılmak düşünceleri arasındaki salınım partiye girişi bir süre ötelemesine neden olmuştu.

Türkeş, 31 Mart 1965'te Muzaffer Özdağ, Rifat Baykal, Ahmet Er ve Dündar Taşer'le birlikte CKMP'ye katıldı (Turhan, 2020: 32). Partiye katılımında yaptığı açıklamada Türkeş'in nasıl bir siyaset izleyeceğini de görmekteyiz. Konuşmasında iki önemli noktaya değinir. Bunlardan birincisi sosyal adalet meselesi, ikincisi ise komünizm tehlikesidir. Sosyal adalet noktasında milli menfaatlerin korunması için sanayileşmeye öncelik verilmesi gerektiği üzerinde durur. Petrolün millileştirilmesi ve toprak reformu meseleleri es geçilmemiştir. Anti-komünizm meselesinde ise aşırı akımların yıkıcılığının endişe verici şekilde gittikçe arttığını ileri sürer (Sanlı, 2019: 292). Şüphesiz ki bu aşırı akımlardan kasıt soldur.

Türkeş ve grubunun CKMP’de siyasete girmesi hakkında yorumlarda bulunan Evliyaoğlu milli bakiye sisteminin kabul edilmesiyle birlikte Türkiye’de ağaçlanmamış bazı siyaset fidanlarının yeni filizlenmeye başladığına dikkat çeker. Evliyaoğlu, CKMP’yi TİP’in tam karşısında konumlandırarak sosyal adaletçi olan fakat solcu değil milliyetçi ve doktrinci bir parti olarak gördüğü CKMP’nin siyaset terazisindeki bir boşluğu doldurduğunu ifade eder (Evliyaoğlu, 1965). Tıpkı TİP’in doğuşunun ve varlığının CHP’yi sola çekmesi gibi CKMP’nin de AP’yi milliyetçi-toplumcu çizgiye çektiği yorumu yapılabilir. Partide milliyetçi kanadı temsil edenler tarafından AP’nin işçi, köylü ve esnafın temel problemlerine eğilmediği, petrol ve madenler konusunda sorumsuzca hareket edildiği yönünde itirazlar dile getirilmiştir. (Sanlı, 2019: 294-5).

Türkeş ve arkadaşları CKMP’yi yönetmeye talip olurlarken yeni bir politikacı tipini hayata geçirme iddiasındaydılar (Sanlı, 2019: 309). Bu iddiayı daha sonra pek çok kez tekrarlayacağı şu cümlelerde görmekteyiz:

“Ben Türk milletini; Sokaklarda ispanak fiyatına satılan demokrasiye, rüşvete, hile ile çiğnenen, çiğnetilen hukuk düzenlerine, ahlaktan mahrum bir hürriyete; tefeciliğe, karaborsaya yer veren bir ekonomiye çağırıyorum. Türklük şuur ve gururuna, İslam ahlak ve faziletine, yoksullukla savaşa, adalette yarışa, birliğe, kardeşliğe kısacası hak yolu, hakikat yolu, Allah yoluna çağırıyorum (Turhan, 2020: 71).”

Milliyetçiler partiyi dönüştürme çabası içerisine girdikleri sırada kıdemli CKMP’liler tarafından direnişle karşılanmışlardı. Hasan Dinçer’in öncülüğünde hareket eden *eskiler* “CKMP şahıs partisi olmayacaktır” sloganıyla eleştiri oklarını Türkeş’e yöneltmişlerdi. Bu hamleye karşılık Türkeş bugünkü partinin onların katıldığı parti olmadığını, partiye yön vereceklerini ifade eder. Parti genel başkanlığından istifa etmiş olan Ahmet Oğuz ise Türkeş’in bu söyleminin ürkütücü olduğunu söyleyerek Türkeş’in üzerinde hiç emeği olmadığı partiye birtakım tertipler yoluyla el koymak istediğini çünkü ihtiraslarının kaynağının iktidar olmak değil devlete kısa sürede konmak olduğunu iddia etmişti. Bu sözlerde şüphesiz Türkeş’in 27 Mayıs’a katılmış olmasına göndermeler vardı. İrfan Baran da CKMP’nin tehlikeli bir dönemeçte olduğunu ileri sürerek devlet kurumlarının Türkiye’de mevcut olan

faşistleri bildiğini söylemişti (Sanlı, 2019: 318-9). Bu sözlerde de Türkeş'in 44'lülerden olmasına dönük bir eleştiri vardı.

Dinçer, Baran, Oğuz gibi isimler Dinçer'in önderliğinde birleşerek Genel Kongre'ye bölünmeden girme fikrini taşıırken Ahmet Tahtakılıç'ın bir emr-i vaki yaparak aniden adaylığını açıklaması bu isimleri zor durumda bırakmıştı (Sanlı, 2019: 323). 30 Temmuz 1965 günü Ankara'da başlayan CKMP 7. Büyük Kurultayı'nda Alparslan Türkeş rakibi Ahmet Tahtakılıç'ın 512 oyuna karşı 699 oy alarak genel başkanlığa seçildi (Turhan, 2020: 33).

1969 yılında Adana'da düzenlenen kongreye iki temel tartışma damgasını vurmuştu. Bunlardan birincisi partinin isminin Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirilmesi isteğiydi. Bu istek 1967 yılındaki kongrede de taban tarafından dile getirilmesine rağmen gerçekleşmemişti. 1969 Kongresinde verilen önergeyle partinin isim değişikliği sorunsuzca gerçekleşmişti. Esas mücadele isim değişikliğiyle beraber partinin yeni ambleminin ne olacağı yönündeydi. Parti içerisindeki Türkçü grup *bozkurtun* amblem olarak tercih edilmesi gerektiğini ileri sürerken delegelerden ve partinin genç kadrolarından gelen talep amblemin *üç hilal* olması yönündeydi. Bu mesele kongrede çözülemeyerek kongre sonrasında düzenlenen genel idare kurulunda partinin ambleminin üç hilal, gençlik kolları teşkilatının ambleminin ise hilal içerisinde bozkurt olması kabul edilmesiyle karara bağlanmış oldu (Z. Özdemir, 2007: 96 ve 100).

Türkçüler ile Türkeş arasında altmışların başından itibaren gelişen politik birlik Adana Kongresi'nde Müslümanlığa açıkça vurgu yapılmasıyla zedelenmiş 1973'ten sonraysa açık bir düşmanlık halini almıştır (Ertekin, 2008: 384). Türkeş önderliğinde CKMP halkla yakın temasa geçtikten sonra Nihal Atsız tarzı Türkçülükle başarı yakalama şansını zayıf görerek ve tabandan gelen talepler doğrultusunda ister istemez daha muhafazakâr bir söylem geliştirme yoluna girmiştir. Özetle artık Tanrıdağ ile birlikte Hira Dağı da söz konusu olmaya başlamıştır (Ayvazoğlu, 2008: 574). MBK'den tasfiye edilen Türk milliyetçisi kadrolar MHP'nin kuruluş ve hazırlanış sürecinde bir yandan Türkçülüğe yaslanırken diğer yandan da Türk-İslam Sentezi⁶yle

⁶ Türk-İslam Sentezi Milliyetçiler Derneği, Fetih Cemiyeti, Muallimler Birliği, Aydınlar Ocağı, Türkiye Milli Kültür Vakfı, Türk Edebiyatı Vakfı gibi birbiriyle yakın ilişkileri bulunan dernek ve vakıfların etrafında doğmuştur. Birçok farklı kaynaktan beslenen düşünce İslamcı, Türkçü, Memleketçi

Türk toplum-kültür dokusuna nüfuz edebilmenin yollarını aramışlardır (Ertekin, 2008: 383). Bu süreç, bir yandan ırkçı-Turancı damara dayanan diğer yandan da İslami duyarlılığın yoğunlaştığı ikili bir gelişim seyrine yol açmıştır (Ertekin, 2008: 383).

Altmışlarda, *44 ruhu* bir yandan ülkücü benliğe aktarılırken diğer yandan Türkçü literatürde var olan ırkçılık-Turancılık, Türkçülük, Türk ırkı gibi kavramsallaştırmaların yeni kullanımları azami ölçüde engellenmeye çalışılıyordu. Bu sırada Türkçü büyüklerin *hayaletleri* MHP içerisinde dolaşmaya devam etti (Ertekin, 2008: 383). Atsız, bir yandan ülkü devi olarak yüceltilirken onun doktriner içeriğinden uzak duruldu. Atsız'ın makaleleri değil romanları tercih edildi (Bora, 2017: 301). Türkçü söylemin seküler bir havası vardı. Türkçü düşüncenin tabanını oluşturan öğretmen, öğrenci, genç subay zümrelerinin meşrebine uyan bu hava dindar ve muhafazakâr düşüncedeki vatandaşlarca soğuk görülüyordu. Türkçülüğün ideolojik söylemleri de halka değil seçkinlere hitap ediyordu (Bora, 2017: 286).

Seküler bir ideoloji olan milliyetçiliğin dinsel motiflerle anlamlandırılması, entelektüel bir tahayyülün kitlelerle buluşabildiği anlam dünyasını da işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır (Taşkın, 2019: 31). Eski genel başkan Osman Bölükbaşı tarafından oluşturulmuş milliyetçi-muhafazakâr söylem Orta ve Doğu Anadolu'da geleneksel orta sınıfa dayanan bir taban oluşturmayı başarmıştı (Bora, 2017: 301). Dolayısıyla Türkeslerin katılımından önce oluşmuş olan CKMP tabanı Türkes'in gerek 27 Mayısçı duruşunu gerekse ırkçı tonlar taşıyan Türkçülüğünü yumuşatmasını gerektirmiştir (Bora, 2008: 691).

2.4.2.1. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin Temel Politikaları

2.4.2.1.1. Dış Politika

Türkes partisiyle gireceği ilk seçim olan 1965 seçimleri için Eskişehir'de yaptığı konuşmada genel olarak dış politika üzerinde durdu. Türkes bu konuşmasında 1945'te Sovyet Rusya'nın Kars, Ardahan ve Artvin'i istediğini, İstanbul ve Çanakkale

akımların bir bileşkesi ve resmî ideolojiyi restore etmeye yönelik fakat resmî ideolojiden çok sola karşı oluşmuş bir fikirdir (Ayvazoğlu, 2008: 573-4).

boğazları üzerinde üs talepleri olduğunu belirterek Türkiye'nin o dönem toprak bütünlüğünün açıkça tehdit edildiğini belirtiyordu. O dönem Türkiye'nin toprak bütünlüğünün tehlike altına girmesi üzerine müttefik arayışlarına girildiğini bu bağlamda da NATO'ya üye olunduğunu söyler. 1967 yılında düzenlenen kongrede Türkiye'nin kendisini savunması açısından NATO ittifakına girilmesi isabetli görülür. Eğer Türkiye'yi idare edenler bilgili ve liyakatli kimseler olsalardı ittifaktan elde edilecek kazançların on katı olacağını ileri sürdü. Ayrıca Türkeş, şu eklemeyi yaptı: “*Yurdumuzda Amerikalılar veya başka yabancılar tarafından hoşumuza gitmeyen hareketler veyahut sömürgeler vardır veya olabilir. Fakat bunlardan her şeyden önce Türkiye'yi idare edenler sorumludur.*” Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile girdiği ikili antlaşmalar da hükümetlerin ciddi hataları olarak görülür. Bu antlaşmaların en kısa sürede ele alınarak iki tarafın da şerefine uygun ve Türkiye'nin egemenlik ve bağımsızlığına uygun hale getirilmesi gerektiği öne sürülür. 1969 yılındaki genel seçimler için yaptığı radyo konuşmasında ise ne kapitalist Amerika'nın ne komünist Rusya'nın uydusu olmaksızın, milli gurur ve çıkarlarımıza uygun bir dış politika güdüleceğinin sözünü verir (Turhan, 2020: 36, 37, 66 ve 99).

2.4.2.1.2. Antikomünizm Fikirleri

Alparslan Türkeş, 29 Eylül 1965'te Adana'da düzenlenen mitingde komünizm afetini yayma gayesi güdenlerin gözden kaçırılmaması gerektiğini onların Türkiye'yi parçalamak çabası içerisinde bulunan *satılmış uşaklar* olduğunu ifade etti (Turhan, 2020: 37). Türkeş'in komünizme karşı en kapsayıcı söylemi 1967 yılında düzenlenen kongredeydi. Türkeş şu ifadeleri kullanıyordu:

“Komünizm faaliyetleri de gittikçe her tarafa yayılım göstermektedir. İlmi değerini çoktan kaybetmiş bulunan Marksist doktrinin Türkiye için uygunsuz ve yıkıcı olduğu kanaatindeyiz. ... Bugün milletimizin geri bırakılmış, yoksul, teşkilatsız ve adaletsizlikten bunalmış durumunu ileri sürerek masum gençleri ve iyi niyetli aydınları iğfal çabasında başarılı olmakta olduğunu önemle belirtmek isterim. Bunlar her yerde ağızlarından çıkan kelimelerden ve adım atmalarından belli olmaktadır. Bunlar için millet, vatan, din, iman, bayrak, namus, aile

önemli şetler değildir. Kendi yazularından ahlak telakkilerinin bizim milli ahlak anlayışımıza göre tam bir ahlaksızlık olduğu anlaşılmış bulunmaktadır. ... Komünistlerin son zamanlarda artan hıyanet faaliyetleri karşısında hükümetin bilgisiz, hareketsiz ve tedbirsiz tutumu ne kadar verilse azdır.” (Turhan, 2020: 68-9)

Türkeş’e göre Türkiye’deki yıkıcı akımların millet bünyesinde tehlikeli sarsıntılara yol açmaktaydı. Memlekette yaşayan insanlar, Doğusuyla Batısıyla Kuzeyi ve Güneyiyle birbirinden hiçbir farkı bulunmayan Türk milletlerini öz evlatlardır (Turhan, 2020: 68). Burada yıkıcı akımlarla kastedilen şüphesiz ki komünizmdi. Memleketin her yerinin sayılarak bir olduğu vurgusu da şüphesiz TİP’in Doğu mitinglerine bir göndermeydi.

Türkeş ilerleyen yıllarda komünizmle mücadelenin sertleştiği, gençlik arasındaki çatışmaları ifade ederken *“Komünistlerin bazılarının dövüldüğü, köksüz fikirlerin daha üstün milli fikirler tarafından baskıya alındığı doğrudur. ... Türk milletini köleleştirmek isteyenlerin aletleri olanlar Türk’ün Allah’ına sövenleri tarihiyle alay etmeye yeltenenler dövülmüştür (Turhan, 2020: 82)”* diyerek milliyetçi gençliğin şiddet kullanma yoluna girdiğini doğruluyordu. Şiddetin temel motivasyon kaynaklarının dini-manevi duygulardan meydana geliyor oluşu da altı çizilmesi gereken bir husustur. Türkeş sol şiddetin arttığını ifade ederken hemen ardından da *“Sokaklar yürümele aşınmaz”* söyleminden dolayı Demirel’in *gevşek* tavrını eleştirir ve CHP’nin de solcu militanları korumakla suçlar (Turhan, 2020: 113).

2.3.1.2.3. Kalkınma Fikirleri

Alparslan Türkeş’in düşünce dünyasında kalkınmanın bazı temel dinamikleri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi sanayileşme hamlesidir. İkinci olarak bu hamleyi gerçekleştirecek olan esas düşünce bize ait olmalıdır (komünizmin ve kapitalizmin reddi). Bununla ilintili olarak kalkınmada herhangi bir sınıfın ön plana çıkmasının engellenme çabası vardır. Hatta sınıf en baştan reddedilir. Üçüncü olarak ise maddi kalkınmanın tek başına yeter şart görülmemesi, manevi kalkınmanın da

gerçekleştirilmesi gerektiğidir. Bunlara son olarak Batılılaşmadaki görülen yanlışlar eklenebilir.

Milliyetçi-toplumcu görüşte kalkınma sanayiye ve sanayileşmeye dayanmaktadır. Aciz, isabetsiz ekonomi politikalarından vaz geçerek ülkenin ihtiyaçlarına uygun milli bir ekonomi politikası yoluna girilmesi zorunlu görülmektedir. Bu politika, ekonomik bağımsızlığı sağlayıp sanayi ürünü ihraç edilebilecek bir yapıya geçilmesini içermektedir. Bunun olabilmesi için de sanayi yatırımlarına öncelik verilmeli ve bu yatırımların gerçekleştirilebilmesi için de her türlü tasarrufa öncelik tanınmalı, toplumun tasarruf arzusu teşvik edilmelidir. Böylece tasarrufu ve kalkınması milli kaynaklara dayanan bir ekonomik yapı oluşturulabilir (Türkeş, 1975b: 179 ve 181).

Türkeş, giriştikleri aksiyonun Türk milliyetçiliğine dayanarak ve ondan hızını alarak modern uygarlığa yönelme ve Türkiye'yi *çağlar üzerinden uçurarak bir hamlede atom ve feza çağına sokma hareketi* olduğunu sıklıkla dile getirmektedir. Bunun başarılması için de dünya çapında bilim insanları ve yüksek teknisyen kadrosu oluşturulması gerektiği ileri sürülür. Milliyetçilere göre Türkiye'yi kalkındıracak sistem ve görüş ancak Türk milletinin özelliklerine uygun şekilde Müslüman Türk milletinin realitesini göz önünde bulundurmalıdır. Modern ilim ve tekniği yol gösterici kabul eden milli bir doktrin ile büyük Türkiye'ye ulaşılabilir. Bu bağlamda diğer ülkelerin şartlarına göre ortaya çıkmış olan yabancı doktrinler Türkiye'nin kalkınmasını sağlayamazlar (Turhan, 2020: 37, 69 ve 71).

Türkeş, yabancı doktrinlerin kapitalizm ve komünizm olduğunu işaret ederek her ikisine de neden karşı çıktığını anlatır. Kapitalizmin doğduğu Avrupa toplumlarında sınıf çatışması bulunduğunu buna karşın Türkiye'de bir sınıf çatışmasından söz edilemeyeceğini ifade eder. Milliyetçi-toplumcu sistemde millet, bir tarih, kültür ve soy birliği olarak görülerek bunun sınıflara bölünmesi veya belirli fertlerin hakimiyetine terk edilmesi mümkün değildir. Ayrıca Avrupa bugünkü zenginliğine ulaşırken sömürgecilik yoluna gitmiştir ve kapitalizmi de bizi sömürmek için telkin etmektedir. Dolayısıyla bizi sömürmek isteyen bir sistem kabul olunamaz. Komünizm hususundaki temel karşı çıkış geçen elli yıllık süreçte Sovyetlerdeki Türki topluluklara neler yapıldığı görülerek verilmiştir. Türkeş'e göre *"komünizm, talihsiz soydaşlarımıza, ... tarihini ve milliyetini unutmaya zorlamayı, inançlarına saldırmasına katlanmayı, dilinin bozulmasına boyun eğmeyi, kültürünün bozulmasını,*

zenginliklerinin çalınmasını ve hürriyetsizliği getirmiştir.” Dolayısıyla milliyetçiler için komünizme karşı çıkış iktisadi noktadan değildir (Turhan, 2020: 85 ve 117).

Türkeş'in milliyetçi-toplumcu sistemindeki ekonomik yapı, altı dilime ayrılmış (köylü, esnaf, memur, işçi, serbest meslek sahipleri ve işverenler) toplumdan alınan kesintilerle kurulacak olan sandıklar aracılığıyla fabrika üretecek fabrikalar yapılmasına dayanmaktadır. Bu yolla üretim araçları katkı sundukları nispette işçinin, köylünün, esnafın, memurun olacaktır. İşçi, köylü vesaire fabrika sahibi olabilecektir. Burada vurgu, yabancı kökenli fikirlerle değil *öz kaynaklarla* bir kalkınma meydana getirileceğidir (Turhan, 2020: 120). Türkeş'in Abdi İpekçi ile yaptığı röportajda ise ekonomik açıdan toplumculuğu üretim araçlarının kamulaştırılması şeklinde ele almadıklarını ifade eder. Röportajda, hızlı kalkınma için özel sektörün ve kamu sektörünün bilimsel esaslara göre Devlet Planlama Teşkilatı tarafından düzenlenmesinin önemi üzerinde durur. Sosyal açıdan toplumculuğun ise işçi-işveren arasındaki ilişkilerin karşılıklı olarak iki tarafından da haklarının devlet tarafından teminat altına alındığı ve devlet tarafından toplum yararına düzenlenip kontrolünü ön gördüklerini söyler (İpekçi, 1965).

Bu noktada belki de milliyetçi-toplumcu söylemin karşılık bulduğu sınıfsal kitle hakkında birkaç şey söylemek gerekir. Ülkücülerin sınıfsal karakterini giderek hızlanan kapitalistleşme sürecinde hayat alanlarının daralacağı korkusuna kapılan, iktisadi kültürel sosyal değişimler karşısında zorlandıkları için kendilerini tehdit altında hisseden geleneksel orta sınıflar; mülksüzleşerek sınıfsal hiyerarşi içerisinde gerilemenin eşiğine gelen kesimler (köylüler); taşra ile bağları kopmuş olan kentli yoksullar; iktisadi veya sosyal olarak sınıf atlamanın eşiğinde olan fakat kültürel engeller ile durdurulduğuna inanlar; küçük/orta sermaye sahipleri ve tahsilli meslek gruplarından oluşmaktadır (Can, 2008: 663).

Kalkınma meselesinde üzerinde durulan diğer bir mesele de Batılılaşmaya bakıştır. Türkeş'e göre Türkiye son iki yüz yıldır geri kalmışlığın acısını yaşamaktadır. Hatta bu uğurda her şeye katlanarak tarihi geleneklerimize aykırı düşen bir duruma bile girilmiştir. İdareciler kalkınmanın tek yolunu Batılılaşmada görmüşler dolayısıyla Türk milleti çöküntüyü önlemek adına öncülüğünü yaptığı bir dünyayı bırakarak yabancı bir dünyanın takipçisi ve taklitçisi konumuna gelmişlerdir. Bununla ilgili olarak Türkiye bir Batılı gibi giyinmekte, onlar gibi buzdolabına, otomobile, telefona,

radıyoya sahip olmaktadır fakat Türkes'e göre burada bir çelişki meydana gelmektedir. Ona göre bir toplumun üretim mekanizmaları ile tüketim mekanizmaları bir ahenge sahip olmak zorundadır. Türkiye'de ise üretim konusunda tam bir Doğulu gibi hareket ederken tüketimimiz Batılı tarzıdır. Doğulu tarzındaki üretimimizden dolayı bulunulan geri seviyeden asla kurtulamamaktayız (Türkes, 1975b: 185 ve 187).

Kalkınmanın manevi yönünü ise *milliyetçilik, ahlak ve iman* oluşturmaktadır. Türkes bunu *Türklük gurur ve şuuru, İslam ahlak ve fazileti* olarak kodlar. Bu, milleti oluşturanların tam bir ahenk içerisinde birleşmesinin anahtarı olarak görülür ve milliyetçi düşünceye göre maddi kalkınma ancak böyle bir temel üzerinde yükselirse anlam kazanır. Milliyetsiz, ahlaksız bir kalkınmanın imkanının olmadığı görüşü savunulur (Türkes, 1975b: 190).

1960'larda milliyetçiliği etkileyen iki düşünürden söz edilebilir. Bunlar: Osman Turan ve Necmettin Hacıeminoğlu'dur. Prof. Dr. Osman Turan, 1960 sonrasında AP içerisinde siyaset yapmış ve partide milliyetçi-mukaddesatçı görüşü temsil etmişti. 1969 yılında aktif siyasi bırakan Turan Türkçü-Turancı görüşler ile İslamcı-muhafazakâr görüşlerin bir sentezine ulaşma çabası içerisinde girmişti (Ayvazoğlu, 2008: 575). Bu çaba sonucunda ortaya çıkan eser ise Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi oldu. Eserin başlangıç bölümünde belirtilen temel tezine göre Türkler, Allah'ın cihan hakimiyetini kendilerine emanet edildiğine inanıyorlardı ve bu emanete saygı göstermek suretiyle bir hanedanın, bir sınıfın, bir zümrenin veya bir milletin değil hüküm sürdükleri bütün kavimlerin hamisi olduklarına inanıyorlardı. Bu inançlarını da Osmanlı İmparatorluğu'nu kurarak hayata geçirmeyi başarmışlardır. Bu hakimiyet, başka milletler üzerinde baskı kurarak değil fethedilen topraklara adalet, eşitlik, refah götürülerek olmuştur (Turan, 1978: 35-38). Türk milliyetçisi gençler bu kitabı okuduktan sonra başka milletlere hayat hakkı tanımamak şeklinde anlaşılması mümkün olan milliyetçilik tarzının yanlış olduğu Türk tarihini esas temel olarak insani boyutlar taşıması gereken bir milliyetçiliğin kurulması gerektiğini düşünmüşlerdi (Ayvazoğlu, 2008: 575). Necmettin Hacıeminoğlu ise ülkücülüğün tarifini verirken "*Ülkücülük öze dönüştür... ülkücülük organizmaya giren mikroba karşı organik tepkidir*" der (Can, 2008: 664). Bu bağlamda bir yandan eskinin ihyası perspektifini aralarken organik tepki ile de sola karşı kullanılabilecek ideolojik bir içerik sağlanır.

Bu sayede altmışlarda hareketin taşıyıcı ayaklarından birisi olacak komünizm *mikrobuna* karşı reaksiyoner bir tepkinin tohumu ideolojik anlamda ekilebilmiş olur.

2.4.2.2. Ülkü Ocakları ve Komando Kampları

Ülkü Ocakları, temelinde anti-komünist söylem barındırarak 1969 yılında kuruldu (Landau, 1999: 222). Kuruluşun ismi, Atsız'ın Türk Ülküsü kitabından ve Dokuz Işık'ın ülkücülük ilkesinin ortaklaşa olarak alınmasıyla ve Türk Ocakları'ndaki Ocak mefhumunun birleştirilmesi sonucunda bulunmuş oldu. Ülkü Ocakları ilk defa Ankara Hukuk Fakültesi'nde öğrencilere kulüp, pano açma haklarının verilmiş olmasında dayanarak 1966 yılında açılmıştı. Kuruluşun amacı “*öğrencilerde milliyetçi, toplumcu, ahlakçı ve ülkücü duygu ve düşüncelerin kökleşmesine yardımcı olmak*” şeklinde tanımlanmıştı. Ayrıca “*her türlü zararlı ve bölücü faaliyetlerin karşısında bulunmayı*” dile getiriyorlardı. 1968 yılına gelindiğinde Ankara ve İstanbul'daki çeşitli üniversitelerde şubeleri açıldı (Sanlı, 2019: 424). Bir süre sonra da milliyetçiler içerisindeki en büyük grup konumuna geldi. Esas damgasını vurduğu 1970'lerde bin beş yüz şubesi vardı ve yüz bin üyeye ulaştığı söyleniyordu. Sol cenah bakış açısından ise bu grup faşistler olarak etiketlendiler (Landau, 1999: 222).

1968 yılında gençlik politizasyonunda aksiyoner bir pozisyon almak adına CKMP yöneticilerinin teşvikiyle ilk *komando kampları* kuruldu. AP'nin 1970 yılındaki İçişleri Bakanlığı'na verdiği raporda (Ülkücü Komando Kampları: AP Hükümetinin 1970 Yılında Hazırladığı MHP Raporu: 1997) ilk komando kampının İzmir Gümüldür'de Rıfat Baykal idaresinde yüz, yüz elli kişilik bir grubundan oluşturulduğu belirtiliyordu. Bu kampı takiben Dündar Taşer idaresinde Ankara-Eskişehir karayolu üzerinde bulunan bir arazide ve Mustafa Ok yönetiminde İstanbul Silivri'de kamplar kurulmuştu (Sanlı, 2019: 425-6). Kampların mimarı olduğu bilinen Dündar Taşer, kamplarda “*gençlerin fikri ve bedeni eğitiminin en ileri seviyesinde yetiş*”tiğini ileri sürer (Taşer, 2015: 139). Ayrıca komando kamplarında eğitim almış Nevzat Adıgüzel görevlerinin Türkes'i izlemek suretiyle Türkiye'yi komünizme, Doğu ve batı emperyalizmine karşı korumak olduğunu söyler (Sanlı, 2019: 427).

2.4.2.3. Dokuz Işık

Mümtaz Turhan'ın kaleme aldığı veya kaleme alınmasında katkıları olduğu söylenen (Bora, 2008: 692) Dokuz Işık ilkeleri Alparslan Türkeş imzasıyla 1965 yılında yayımlanmıştır (Sanlı, 2019: 454). Başlangıçta oldukça kısa açıklamalardan oluşan dokuz ilke daha sonrasında Türkeş'in konuşmalarından eklemelerle kalın bir kitap halini almıştır. Dokuz ilke kavramının başlı başına orijinal bir fikir olduğunu söylemek de güçtür. Bir anlanma Mustafa Kemal Atatürk'ün Altı Ok'unu anımsatırken diğer yandan da Atsız'ın daha önceki yazılarında yer alan dokuz ilkesiyle benzeşmeleri bulunmaktadır. Atsız, bu ilkeleri şu şekilde saymaktaydı: 1- Türkçüyüz, 2- Arınmış Türkçeciyiz, 3- Yasacıyız, 4- Toplumcuyuz, 5- Milli gelenekçiyiz, 6- Şuurlu demokrasiye taraftarız, 7- Ahlakçiyiz, 8- Bilimciyiz, 9- Teknikçiyiz (Atsız, 2015c: 103).

İlkelerin milliyetçi çizgide oturduğu manayı ise şu şekilde açıklayabiliriz. Dokuz Işık, “iki yüz yıldır süren soysuzlaşma, taklitçilik, milli benlikten kopma felaketine” karşı “*sadist Slav marksizmine*” de “*soğuk Anglo-Sakson kapitalizmine*” de itibar etmeyen bir yeni yol, bir Üçüncü Yol iddiasıdır: “*Ne komünizm ne kapitalizm, Dokuz Işık Yolu*”dur (Bora, 2008: 692). İşte bu dokuz ilke şunlardır: 1- Milliyetçilik, 2- Ülkücülük, 3- Ahlakçılık, 4- Toplumculuk, 5- İlimcilik, 6- Hürriyetçilik, 7- Köycülük, 8- Gelişmecilik ve halkçılık, 9- Endüstricilik ve teknikcilik (Türkeş, 1975c). Bu ilkelerin içeriklerine kısaca bakacak olursak:

Milliyetçilik: Türkeş, milliyetçiliği “*Türk milletine karşı beslenen derin sevginin ifadesi*” olarak tanımlamıştır. Hemen ardından ise “*Kalbinde başka bir ırkın gururunu taşımayan ve samimi olarak Türk hisseden herkesi*” de Türk saydıklarını belirtmiştir. Görevlerini de bu millete derin bir bağla bağlı oldukları için “*bu milletin yükselmesi için, bu milletin haklarının daima her çeşit tesirden uzak, her şeyin üstünde bulundurulması için çalışmak*” olarak belirtmiştir (Türkeş, 1975c: 15).

Ülkücülük: Türkeş, ülkülerini “*Türk milletini en kısa yoldan, en kısa zamanda modern uygarlığın en üst seviyesine çıkartmak, mutlu, müreffeh hale getirmek, bağımsız, özgür, kendi haklarına sahip bir hayata kavuşturmak*” olarak tanımlamaktadır (Türkeş, 1975c: 17-8).

Ahlakçılık: Türkeş, ahlaklıklarının dayanacağı temellerin “Türk ahlakı, Türk gelenekleri, Türk ruhu, Türk milletinin inançları” olduğunu ileri sürmüştür (Türkeş, 1975c: 20). Sanlı bu ilkede öne çıkan düşüncenin sekülerliğine dikkat çekerek Türkeş ve çevresinin o dönemdeki laikliğine vurgu yapar (Sanlı, 2019: 456).

Toplumculuk: Türkeş ve arkadaşlarının siyasete girdiği dönemde kendilerini milliyetçi-toplumcu olarak tanımlamalarından dolayı bu ilke en dikkat çeken ilke olarak düşünülebilir (Sanlı, 2019: 456-7). Zira bu ilkeye bakıldığında diğerlerine göre daha detaylı bir şekilde ele alınarak üç alt başlığa ayrıldığı görülür: Özel teşebbüs, küçük sermayelerin birleştirilmesi ve sosyal yardım ve güvenlik teşkilatı. Türkeş, toplumculuk ilkesi bağlamında özel teşebbüsün destekleneceğini fakat bu konuda işçi ile işverenin karşılıklı olarak haklarının korunacağını ve iki taraf arasındaki ilişkilerin milletin zararına olmayacak şekilde kontrol, tanzim ve nezaket altında bulundurulması şartını koyar. Küçük sermayelerin birleştirilmesi meselesinde ise halkın elindeki küçük tasarrufların teşvik edilerek devlet tarafından organize edilip birleştirilmesiyle halkın sermayedarı olduğu büyük ekonomik teşebbüsler kurulacağı görüşü savunulur. Sosyal yardım ve güvenlik teşkilatı alt başlığında ise Türk milletinin sosyal bakımdan organize edilmemiş, dağınık bir halde bulunduğu tespitinden yola çıkarak sosyal yardımlaşma ve güvenlik teşkilatının kurulması gerekliliği vurgulanmaktadır (Türkeş, 1975c: 21-22).

İlimcilik: İlimcilik ilkesi gayet kısa tutularak “*bütün olayların muhakeme edilmesi, incelenmesi, hiçbir peşin hükme, hiçbir ilim dışı zihniyete yer verilmeksizin sadece ilim mantalitesiyle ilim esaslarına göre yapılması*” olarak tanımlanır (Türkeş, 1975c: 26).

Hürriyetçilik: Yalnızca siyasi hürriyeti değil bütün bölümleriyle hürriyeti düşünerek ve o şekilde bir hürriyeti istemeyi esas almaktadır. Bunlar, Birleşmiş Milletlerin Anayasası’nda yer alan söz hürriyeti, vicdan hürriyeti, yazı hürriyeti, bilim hürriyeti, sosyal hürriyet, ekonomik hürriyet, korkudan ve baskıdan azade olma hürriyeti ve sefaletten kurtulma hürriyeti gibi hürriyeti kapsamaktadır (Türkeş, 1975c: 27).

Köycülük: Türkeş’e göre halkın yüzde yetmişin köylerde yaşamasından dolayı böyle bir ilkeye ihtiyaç duyulmuştur. Köycülük ilkesinde ilk dile getirilen husus “*köylerin bir an önce kalkınmasını sağlamak için köy üniteleri meydana*

getirileceği”dir. Bunun ardından toprak reformuna değinilerek bu reform ikiye ayrılarak ele alınır. Birinci olarak ele alınan husus “geniş toprak sahibi ve birçok köy sahibi kimselerin durumunu bugünkü şartlar içinde düzenlemektir.” Özellikle Güney Doğu Anadolu bölgesi için düşünülen bu yönleme göre tarımda makineleşme teşvik edilerek tarımda ihtiyaç duyulan insan gücünün azaltılarak bu insan gücünün endüstriye yönlendirileceği planıdır. Böylece insanlar kendi işleyemeyecekleri kadar büyük topraklara sahip olamayacaklar dolayısıyla köylü serfleşmeyecektir. İkinci plan ise Orta ve Batı Anadolu için düşünülen çarelerden meydana gelir. Bu bölgelerde sürekli olarak miras yoluyla toprakların bölünmesi sonucunda ekonomik olarak verimsiz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bunu engellemek için miras kanunda yapılacak değişiklik ile ekonomik açıdan uygunsuz hale gelmesi önlenecek, hali hazırda bu durumda olanlar için de kooperatifler yoluyla ekonomik canlanma sağlanacaktır (Türkeş, 1975c: 29-32).

Gelişmecilik ve halkçılık: Gelişmecilik ilkesi, temelinde insanın doğası gereği hiçbir zaman var olanla yetinmediği daima ileriye gitme arayışında olduğu dile getirilerek daha iyiyi, daha güzeli, daha mükemmeli aramak duygusu olarak yer almıştır. Halkçılık ile kastedilen ise her şeyin halk için, halkla beraber ve halka doğru olmasıdır. Halka tepeden bakmak, halktan ayrı olmak gibi tutumlar uygun bulunmamıştır (Türkeş, 1975c: 34-35).

Endüstricilik ve teknikcilik: Türk milletinin bir an önce refaha kavuşması, mutlu olması ve her tehlikeye karşı kendi gücüyle ayakta durabilmesi için Türkiye’yi büyük bir seferberlik yaparak en kısa sürede en ileri bir endüstriye sahip kılmak ve teknikte en ileri toplum haline getirmek amacıdır (Türkeş, 1976: 130).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MİLLİYETÇİ DERGİLERDEKİ ANTİKOMÜNİST SÖYLEM

Çalışmanın özgün yönünü oluşturan bu bölümde 1960'larda yayınlanmış milliyetçi dergilerde geliştirilen antikomünist söylem analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu analize geçilmeden önce ilk olarak antikomünizmin bir tanımı verilmiş ardından da Türkiye'deki gelişim seyrinin bir özeti sunulmuştur. Antikomünizmin gelişim seyrinin uzun tutulmamasının sebebi çalışmanın temel odağının milliyetçi dergiler olmasından kaynaklıdır. Antikomünizme genel bir giriş yapılmasının ardından çalışmada hangi dergilerin incelendiği ve bu dergilerin analiz edilen genel özellikleri verilmiştir.

Milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylem oldukça iç içe geçmiş temalardan meydana gelmektedir. Dolayısıyla çalışmada bu temalar olabildiğince ayrıştırılarak ele alınmaya ve analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma çerçevesinde antikomünist söylemin ayrıldığı temalar: fikirsel anlamda komünizme karşı çıkış noktaları, antikomünist söylemin temel özellik ve örnekleri, milliyetçi dergilerdeki Sovyet-Rus düşmanlığı, dış politikaya bakışta antikomünist söylem, Köy Enstitüleri'ne bakışta antikomünist söylem, edebiyata bakışta antikomünist yön ve son olarak da Atatürk, Atatürkçülük savunması şeklindedir.

Son olarak da bir fikir sunması açısından İslamcı fikir dünyasında seslenen Sebilürreşad dergisindeki antikomünist söylem ile Süleyman Demirel'in başbakanlık yıllarında antikomünist söylemde hangi noktada durduğu milliyetçi dergilerle karşılaştırma yapılabilecek ölçüde sunulmaya çalışılmıştır. Bu son iki bölümün bir fikir verme mahiyetinde hazırlandığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bölümlerin gelecekte bu tarz çalışmaların yapılabilmesi için bir fikir vermesi hedeflenmiştir.

3.1. Antikomünizmin Tanımı ve Gelişim Sürecinin Özeti

Antikomünizm en geniş anlamıyla kapitalizm ile sosyalizm arasındaki çelişkiyi, emperyalizmin elinde bulundurduğu sosyo-ekonomik, siyasal, askeri, ideolojik ve kurumsal araçlar vasıtasıyla kapitalizm lehine, sosyalist veya komünist sistemlere ve işçi sınıfı hareketlerine karşı kullanılması olarak tanımlanmıştır. Antikomünist tutumlar ise Rusya'daki sosyalist devrimden İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönem, İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki dönem ve Soğuk Savaş dönemi olarak üç ayrı evreye ayrılmıştır (Cengiz, 2017: 79, 80). Bu çalışmanın kapsamına giren boyutuyla ülkemizdeki basın-yayın dünyasından bu üç döneme ait örnekler sunmak mümkündür. Rusya'daki sosyalist devrim dönemine örnek olarak Ziya Gökalp'in Sovyet Devrimi'nin hemen ardından Yeni Mecmua'da yayınlanan yazısında Bolşevik akımını *kızıl tehlike* olarak tanımlaması antikomünist söyleme örnek gösterilebilir (Yıldırım, 2016: 47). İkinci Dünya Savaşı sırasındaki antikomünist söyleme önceki bölümde ele alınan Nihal Atsız'ın dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na yazmış olduğu açık mektuplar örnek olarak verilebilir. Zira o dönem milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemi ve Rusya'ya karşı Türkiye'nin savaşa girmesi fikrini o bölümde işlemiştik. Soğuk Savaş dönemi sırasında gelişen antikomünist söylemin altmışlı yıllardaki boyutu da çalışmamızın muhtevasını oluşturmaktadır.

1947 yılında İngiltere ekonomik çalkantılarını gerekçe göstererek Yunanistan'a sunduğu askeri ve ekonomik desteği keseceğini bildirir ve ABD'den bu yardımları sürdürmesini talep eder. Bu talebe bir anlamda olumlu cevap 12 Mart 1947 günü o dönemin ABD Başkanı Truman'ın "*Amerikan dış politikasının, kendilerini boyunduruk altına almak için silahlı azınlıklarca harcanan çabalara (Yunanistan) ve dış baskılara karşı koymaya çalışan özgür unsurların (Türkiye) destekleme amacına yönelmesi gerektiği kanısındayım*" şeklindeki sözleriyle gelir. Bu bağlamda Yunanistan'a üç yüz milyon dolar, Türkiye'ye de yüz milyon dolar olmak üzere toplamda dört yüz milyon dolarlık bir yardım yapılır. Bu yardımla amaç Türkiye ve Yunanistan'ı ABD etki sahasına alarak Sovyetlerden uzaklaştırmaktır. İkinci bir amaç olarak da Sovyetleri çevreleme politikasıyla kuşatma fikrinin olduğu ileri sürülebilir. Böylece bir Yeni Dünya Düzeni kurulma yoluna girilmiştir. Kurulmaya başlanan Yeni Dünya Düzeninde Türkiye, Truman yardımını kabul etmesiyle birlikte hedeflendiği

gibi ABD etki sahasına girer ve bu çerçevede de antikomünist söylem şekillenmeye başlar (Koca, 2017).

Hızlı bir şekilde Türkiye'nin Soğuk Savaş Dönemi'ndeki anti-komünizm eğilimini birkaç örnekle sunalım. Bahsedildiği gibi Yeni Dünya Düzeninin kuruluş aşamasına geçilmesiyle birlikte ilk olarak gayet muhafazakâr olarak bilinen Mareşal Fevzi Çakmak'ın 1946 yılında İnsan Hakları Derneği'ne katılma çabası karşısında CHP tarafından komünizmle suçlanması gelir. Ardından 1946-50 arası dönemde Bayar ve çevresine komünist oldukları şeklinde itham yöneltilir. Tüm bunlara ek olarak da o dönem kurulmuş olan Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Köylü Emekçi Partisi de 1946 yılının Aralık ayında kapatılmıştı. Bu olayları 1947 yılındaki DTCF tasfiyeleri izledi. Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes ve Muzaffer Şerif komünist propaganda yürüttükleri gerekçesiyle üniversiteden atılmıştı (Taşkın, 2019:104-5).

DP'nin kurulma sürecinde sol entelektüeller ile parti kurucuları arasında kısa süren bir yakınlaşma süreci yaşanmıştı. Ahmet Emin Yalman'ın Vatan gazetesi ve Sertellerin Tan gazetesi ilk anda DP'yi destekliyorlardı (Taşkın, 2019: 104). Fakat iktidarda olduğu dönemde DP, sola yönelik baskıları artırdı. Dünya'da yaygınlık gösteren antikomünizm refleksiyle Türkiye sola karşı aldığı tedbirlerle ABD'yi bile geride bırakmıştı (Cengiz, 83).

27 Mayıs'ın ardından Türkiye'de toplumsal kesimler belirginleşmişti. 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlük ortamında Türkiye'de artık sınıf temelli sol siyaset belirgin olarak görülmeye başlanmış ve dünyayla uyumlu olarak yükselişe geçmişti. Bununla birlikte soldaki hareketlenme karşısında sol/komünizm karşıtlığının da yükselişe geçtiği bir dönem yaşanmıştı (Koca, 2017: 548).

3.2. Milliyetçi Dergiler

Bu çalışma çerçevesinde toplamda dört kaynak incelenmiştir. Bu kaynaklar Düşünen Adam dergisi, Milli Yol dergisi, Toprak dergisi, Milli Hareket dergisidir. Bunlara ek olarak bir karşılaştırma sunması adına Sebilürreşad dergisininin 1960-63 arasını kapsayan sayıları inceleme konusu olmuştur. Ayrıca milliyetçi dergilerin

merkez sağdaki yansımalarını ölçmek için de Süleyman Demirel'in meclis konuşmaları çerçevesinde bir değerlendirmede bulunulmaya çalışılmıştır. Çalışmaya Ötügen, Orkun gibi Türkçü yönü kuvvetli dergilerin altmışlardaki sayıları da dahil edilmek istenmiş fakat içerisinde bulunduğumuz salgın şartları dolayısıyla bu yayınlara ulaşılammış olmasından kaynaklı olarak ne yazık ki çalışma kapsamına dahil edilememişlerdir.

3.2.1. Düşünen Adam

Düşünen Adam dergisi 1961 yılının ocak ayında yayın hayatına başlamış olan haftalık siyasi dergidir. Derginin imtiyaz sahibi Hami Tezkan'dır. Gökhan Evliyaoğlu ise genel yayın müdürlüğü görevini üstlenmiştir. İnceleme sırasında derginin esas taşıyıcı yazarlarının Gökhan Evliyaoğlu, Cevdet Perin ve Peyami Safa olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Nurettin Topçu felsefi temelli yazılarıyla katkı verirken derginin adeta saygı köşesini elinde bulunduran isim ise Ali Fuat Başgil'dir. Başgil, Yassıada duruşmaları sebebiyle bir süre dergiye yazı gönderemese de insan haklarının tarihi gelişimini ele aldığı yazılarıyla katkılarını sunmuştur. Çalışmanın esas konusunu oluşturan anti-komünizm söylemi genel olarak Evliyaoğlu, Perin ve Safa tarafından işlenmiştir. Bu isimlerin yanında zaman zaman Necdet Sançar ve Nihal Atsız kardeşlerin de katkıları olmuştur. Derginin 18 Nisan 1962 günü çıkan 68. Sayısı ulaşılabilen son sayısıdır. Derginin bu süre içerisinde ne kadar etkili olduğunu anlama noktasında ise yirmi üçüncü sayının kapağında yer alan Son Havadis gazetesi ile birlikte toplam tirajlarının yüz on bin olduğu verisi yardımcı olabilir. Son Havadis gazetesi ile birlikte anmaları hesap yapmayı güçleştirmektedir. Fakat bu iki yayın çoğu zaman omuz omuza yürümüştür.

Derginin giriş bölümünde Düşünen Adam'dan mektup bölümü yer almaktaydı. Bu bölümde ilk sayılarda ilgili sayıda derginin hangi meseleleri konu aldığı mektup havasında okuyucuya iletilirken ilerleyen sayılarda bu durumun değişerek okuyuculardan gelen mektuplara cevap niteliği taşıyan bir yöne kaydığı gözlemlenmiştir. Otuz dört sayfa halinde çıkan dergi ilk olarak haftalık siyasi gelişmeleri verilmekteydi. Bunu siyasi partilerin faaliyete geçmesine izin verildiği

tarihten itibaren yeni kurulan ve mevcudiyetini devam ettiren partilerin faaliyetleri hakkında haberlerin aktarılması izlemekteydi. Yassıada duruşmalarına da geniş yer veriliyordu. Bunları ekonomi, dış politika, sinema, edebiyat gibi sahalardaki gelişmelerin yorumlandığı sayfalar takip etmekteydi. Düşünen Adam'ın sayfaları üç sütun halinde küçük puntolu yazı dizgisi şeklinde tasarlanmıştı. Bu noktadan yola çıkarak derginin hedef kitlesinin okuma kabiliyeti yüksek üniversite gençliği ve aydın tabaka olduğu yorumu getirilebilir. Dergideki anti-komünist damar kendisini genellikle köşe yazılarında hissettirmekteydi. Zamanla daha fazla gündelik siyasi meselelere yoğunlaşan dergide antikomünizm söyleminin giderek zayıfladığı söylenebilir. Hatta Peyami Safa'nın ölümü ile birlikte en güçlü kalemlerinden birisini kaybetmesiyle bu söylem neredeyse yok noktasına gelmekteydi.

Düşünen Adam'ın siyasi çizgisi ise partilerin kurulmasıyla birlikte yavaş yavaş belirmeye başlamaktaydı. Derginin yedinci sayısındaki girişteki mektup bölümünde kurulan siyasi partilerden hangisine taraf olacağı sorusunu soruyor ve şu cevabı veriyordu: “*Şimdilik hiçbiri...*” Bu konuda derginin ilk aşamadaki politikası ağırdan alıp siyasi partilerin kendilerini, programlarını, esas prensiplerini ortaya koymalarını beklemek şeklinde ifade ediliyordu (Hadiseler Karşısında, 17 Şubat 1961: 1). Aynı sayıda Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşu da gayet sakin bir şekilde aktarılıyordu (Daha Başkaları Da Var, 17 Şubat 1961: 9). Derginin dokuzuncu sayısında TİP'ten istenen “*solcular tarafından istismar edilmemesi için titiz davranması*”ydı. TİP'in her şeyden önce antikomünist ve milliyetçi bir teşekkül olduğunu bütün dünyaya duyurması lazımdı (İşçi Partisi, 3 Mart 1961: 12). Derginin dokuzuncu sayısında ise yeni kurulan partilerin birleşmesi çağrısında bulunmaktaydı. Düşünen Adam, “*politikada istikrarın ancak yerleşmiş, halkın kontrolüne açık, büyük siyasi partiler muvazenesiyle sağlanacağına inandığından*” bu birleşmeyi ister görünmekteydi (Hadiseler Karşısında Düşünen Adam, 3 Mart 1961: 1). Fakat burada esas maksadın DP mirasının bölünmesine engel olunarak CHP karşısında tek ve güçlü bir parti çıkarma isteği olduğu açıktı. Zaten birleşme çağrısından kasıt da YTP ile AP'nin birbirlerine el uzatması ve CHP'nin karşısına tek bir doktrinle çıkılması gerektiği fikirleriydi (Evliyaoğlu, 3 Mart 1961: 13).

3.2.2. Milli Yol

26 Ocak 1962 günü çıkan ilk sayısı ile yayın hayatına başlamış olan Milli Yol, alt başlığından da anladığımız gibi “*haftalık siyasi milliyetçi dergi*”dir. İmtiyaz sahipliğini Necati Bozkurt’un yaptığı dergide yayın müdürü olarak da 44’lüklerden İsmet Tümtürk’ü görmekteyiz. Derginin ilk sayısında yer alan çıkış manifestosunda tarafsız oldukları, her konuyu milliyetçi gözle ele alacakları ifade ediliyordu. Bu iki durum arasında bir tezatlık olmadığı, siyasi partiler açısından tarafsız olduklarını fakat Türklüğü sevenlerle onu yok etmek isteyenler arasında tarafsız olmadıkları dile getirilmekteydi. Bunun ardından da açıkça komünizme karşı düşman oldukları belirtilmişti. Fakat derginin siyasi partiler arasındaki tarafsızlığı zaman zaman CHP aleyhinde sapmalar göstermektedir. Bunu da bazı gazetelerin hem CHP organı gibi hareket edip hem de sayfalarında komünistlere yer vermeleriyle açıklamaktaydılar (Milleti Yalan Boğuyor, 26 Ocak 1962: 3). Bu durumun sebebi çalışmanın ikinci bölümde anlatılan 1944 Irkçılık-Turancılık davasının izlerinin hala sürüyor olması şeklinde okunabilir. Bununla birlikte satır aralarında Türkeş’ten yana bir tavır takınıldığı yorumu getirilebilir. Zira dergi, Türkeş’in DP’lilerin idamına neden karşı olduğunu anlatan Cemal Gürsel’e yazılmış mektubu yayınlamıştı. Bu durumda Türkeş’in 44’lülerden bir Türkçü olarak bilinmesi de etkili olmuş olabilir. Öte yandan dergi zaman zaman Türkeş’i kapağa taşımaktaydı ve 27 Mayıs’taki konumunu savunan haberlere de imza atmıştı. Derginin altıncı sayısında Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş başlıklı yazıda yer alan “*Türk efkâr-ı umumiyesi; ilimden mahrum fakat irfanla dolu Türk halkının akliselimi, güvenilecek adamı çoktan bulmuş ve onun hakkında kararını çoktan vermişti. Millet in güvendiği, inandığı, bel bağladığı bu adam Albay Alparslan Türkeş’ti* (Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş, 2 Mart 1962, 8).” cümleleri derginin tarafını açıkça ortaya koymaktaydı. Derginin onuncu sayıda Alparslan Türkeş’in idamların ardından ismi bilinmeyen bir kişiye yazdığı mektubun yayınlaması dolayısıyla toplatıldığını on birinci sayısından öğrenmekteyiz (Toplatılan 10uncu Sayımızın Hikayesi, 6 Nisan 1962: 3).

Derginin ana taşıyıcı kolonlarını bazen kendi ismiyle bezen ise A. Okçuoğlu⁷ takma ismiyle yazılar yazan Nihal Atsız ile Necdet Sançar oluşturmuştur. Milli Yol dergisinin 21 Aralık 1962 günü yayınlanan 47. sayısı ulaşılabilen son sayıdır.

Dergi, haftalık periyotlarda on altı sayfa olarak çıkmaktaydı. Yine Düşünen Adam'da gördüğümüz gibi sayfalar üç sütuna bölünmüştü ve dizgide küçük puntolar kullanılmıştı. Dolayısıyla Düşünen Adam'da yaptığımız yorumu bu dergi için de söylemek mümkündür: hedef kitlesi gençlikti. Yine Düşünen Adam'da olduğu gibi ilk önce haftanın olayları hakkında değerlendirmelerde bulunulmasının ardından milliyetçilerin ilgisini çekebilecek meseleler hakkında durulmaktaydı. Son sayfa ise gençlik sayfası olarak karşımıza çıkmıyordu. Bu sayfada ilk sayılarda anket sorularının cevapları verilirken sonraki sayılarda gençlerin gönderdikleri kısa yazılar okuyucuya sunulmaya başlanmıştır. Derginin bazı sayılarında arka sayfalarının tam sayfa karikatüre ayrıldığını görmekteyiz. Bu karikatürler bazen CHP eleştirisi taşıırken bazen de antikomünist içerik taşımaktaydı. Bununla birlikte iç sayfalarda çoğunlukla hiciv tarzında kısa dörtlükler bulunmaktaydı.

3.2.3. Toprak

İlk sayılarına 1950'li yıllarda rastlanan Toprak Dergisi'nin 70'li yıllarda da yayın hayatına devam ettiği gözlemlenmiştir. Fakat söz konusu dergiyi konu alan herhangi bir akademik çalışma bulunmamasından dolayı net olarak hangi tarihler arasında ve kaç sayı çıktığı ile ilgili bir değerlendirmede bulunulamamaktadır. Bu çalışma çerçevesinde derginin 60'lı yıllarda çıkan sayılarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla değerlendirme de bu çerçeve içerisindedir.

Baş yazılarını Cezmi Türk'ün kaleme aldığı derginin sahibi ve fiilen idarecisi İlhan Egemen Darendelioğlu'ydu. Derginin baskı sayısı, altmış sekizinci sayısında belirtildiğine göre yedi bindi. Yetmiş beşinci sayısında ise derginin gayri müsait şartlar altında çıktığı ifade edilerek sayıların ancak üç bin beş yüz ile altı bin arasında değişen

⁷ Nihal Atsız'ın A. Okçuoğlu takma ismini kullandığına dair kaynak için bkz: Konar, Fahrettin Savaş (2011). "Orkun'un İkinci Döneminden Hatıralar." Türk Yurdu Dergisi, 285.

baskı sayılarının olduğu, güçlerinin ancak bu kadarına yettiği dile getirilmişti. Aylık olarak yirmi küsur sayfa şeklinde çıkmaktaydı ve sayfalarında pek çok isme yer verilmekteydi. Derginin misafirleri, çeşitli konularda makaleler kaleme aldıkları gibi şiirlerinin de yayınlaması fırsatı bulabiliyorlardı. Bu anlamda hem yazar kadrosu hem de içerik bakımından incelenen dergiler arasında en zengini olduğu söylenebilir. Bununla birlikte her sayının son sayfası “*ülküdaşların sayfası*”ydı. Dergi, bazı sayfalarında çift sütun kullanırken bazı sayfalarında iki tek sütuna geçiyordu. Bu açıdan kararlı bir tavrı olmadığı için bu konuda yorum yapmak mümkün görünmemektedir.

Derginin siyasi konumu hakkında net işaretler bulunmamakla birlikte 27 Mayıs’ın ilk günlerinde destekleyici şekilde kapağına Cemal Gürsel’i taşıdığını görmekteyiz. Mayıs ayındaki sayısının ardından bir süre kapağı asker fotoğrafları süslemeye devam ediyordu ve askerin övüldüğü şiirler ve makaleler göze çarpıyordu. Örnek olarak Müstecib Ülküsal 27 Mayıs’ı “*şanlı ve kahraman Türk ordusu tarafından başarılmış olan son inkılap*” olarak görüyordu ve DP’lileri “*ödevlerini unutarak, memleket kaygılarından ve milli emellerden uzaklaşarak yanlış yollara sapmakla*” itham ediyordu (Ülküsal, Temmuz 1960: 8). Yine derginin altmış sekizinci sayısında 27 Mayıs ile birlikte Menderes’in Moskova seyahatinin de engellenmiş olduğu ifade edilerek bunun büyük bir badire olacağı iddia ediliyordu. Allah’ın Türk milletini büyük badireden kurtardığı dile getiriliyordu. Dergiye göre Menderes, “*Rus dostluğu kisvesi altında memleketi bir Suriye rezaletine çevirecekti* (Menderes’in Son Ümidi Moskova Mı İdi?, Temmuz 1960: 19).” Dergi, antikomünizm noktasında MBK’nin kudretli albayı Türkeş’in Türkçülüğüne vurgu yaparak onun, “komünizmin amansız düşmanınız” sözlerinin içlerine su serptiğini de dile getirmekteydi (Göksel Kasım 1960).

3.2.4. Milli Hareket

Aylık olarak çıkarılan Milli Hareket dergisinin sahibi Ahmet Karabacak’tı. Derginin sorumlu müdürlüğünü ise Nail Ertan yürütmekteydi. Dergi, sekizinci sayısında da belirtildiği üzere “*milliyetçi-toplumcu tek siyasi dergi*” olma iddiasını

taşıyordu. Ardından da Türkiye’de milli hareketin başladığı ifade ediliyor ve “*bu hareketi ne Demirel’in kasaları ne de İsmet Paşa’nın meşhur kını önleyebilir. ... tek milliyetçi-toplumcu parti, CKM Partisi hızlı bir oluşum içerisinde Türkiye’nin kaderini eline alacağı büyük güne sabır ve azimle hazırlanmaktadır*” deniyordu (Mukavemet Yarışı, Mart 1967: 2). Bu alıntıdan da anlaşılacağı gibi dergi açıkça Türkeş’in CKMP’sinin yayın organı pozisyonundaydı.

Dergide, bazen CKMP liderinin eski yazılarına yer verilirken bazen de gündeme dair (Kıbrıs meselesi gibi) röportajlarının yer aldığı görülmekteydi. Bununla birlikte Dünder Taşer de dergiye katkı sunanlar arasındaydı. Milliyetçi-ülkücü hareketin erken dönem ideologlarından olan Ahmet Kabaklı da dergi sayfalarında ismi görünen kalemlerdendi. Sayfa sayısı oldukça sınırlı olan dergide (yaklaşık yirmi sayfa olarak çıkıyordu) aylık olarak çıkması da eklenince anlatılmak istenen pek çok mesele ele alınmaya çalışılıyordu. Bu sınırlılık hali nedeniyle olsa gerek Milli Hareket’te incelenen sayılarında son derece sınırlı sayıda resim, şiir ve karikatüre rastlanmamaktaydı. Derginin, partinin yayın organı sıfatını yüklenmiş olmasından dolayı pek çok meseleyi ele almak zorunda olması, Türkeş’in doktrinini anlatma çabası içerisinde olması antikomünizm meselesine özel olarak eğilmelerinin de önüne geçmekteydi. Dolayısıyla incelemeler sırasında bu dergide güçlü bir antikomünist damara rastlanmadığı yorumu getirilebilir. Fakat dergide Toprak dergisi hariç diğerlerinde olmayan -Darendelioğlu tarafından hazırlanan- solcuların tek tek isimlerinin ve komünizm suçuyla ne kadar ceza aldıklarının yer aldığı bir köşe bulunmaktaydı. Bu köşe takip edildiği kadarıyla on beşinci sayıda başlamıştı.

Dergide CKMP’nin politikaların ve Alparslan Türkeş’in görüşlerinin anlatılma çabasının yanında AP’nin milliyetçi bir parti olmadığı görüşünün savunulduğu görülmektedir. Dergiye göre içinde birkaç milliyetçi bulunmasına rağmen AP, milliyetçi bir parti değildi. AP, “*Türklüğü yıllarca kemiren sinsî bir kuruluşun buyruğunda*” olmakla itham ediliyordu. Öte yandan AP’nin komünizme karşı duruşunun da siyasi propaganda aracı olarak görüldüğü için kullanıldığı fikri ileri sürülüyordu. Tek hamlede komünistleri yok edebilecek tedbirlere başvurulmaması da bu düşüncüyü desteklemek için örnek olarak sunuluyordu (Seferoğlu, Ekim 1967: 18).

3.3. Antikomünizm Düşüncesinin Fikirsel Boyutları

İncelenen milliyetçi dergilerde genel olarak sosyalizmin komünizme giden yolda bir paravan olarak kullanıldığı, Türkiye’deki sosyalistlerin komünist olduklarını açık etmemek için sosyalizm kavramını tercih ettikleri fikrinin ileri sürüldüğü ve sosyalizm ile komünizm arasında fark olmadığı fikrinin işlendiği görülmüştür. Darendelioğlu “*bizdeki sosyalistlerin hemen hemen hepsi komünizme karşı değillerdir. Bilakis onların sempatanlarıdır* (Darendelioğlu, Ağustos 1960: 14)” diyerek bu duruşun kısa bir örneğini bizlere sunar. Aygen de Türkiye’de sicilli komünistlerin kızıl ideolojilerini gerçekleştirmek için açıkça komünizmden bahsetmeden sosyalizm perdesi arkasında gizlenerek hedeflerine ulaşmaya çalıştıkları iddiasındadır (Aygen, Ekim 1960: 7).

Milli Yol dergisinde yer verilen bir haberde Kruşçev’in söylediği iddia edilen sözlere atıf yapılarak komünizm ile sosyalizm arasında bir fark olmadığını altı çiziliyordu. Buna göre Kruşçev “*sosyalizm ile komünizm arasında prensip ayrılığı ve bir Çin seddi yoktur. Hatta komünizm ancak sosyalizm sayesinde büyüyüp kuvvetli hale gelir*” demektedir (Sosyalizm-Komünizm, 25 Mayıs 1962: 15). Yine Milli Yol dergisinin dördüncü sayısında İtalyan Sosyalist Partisi ile İtalyan Komünist Partisi’nin seçim armaları verilerek “*ikiz kardeşler*” oldukları dile getiriliyordu (İkiz Kardeşler, 16 Şubat 1962, 10). Dolayısıyla milliyetçilere göre “*sosyalizm ile komünizm arasındaki nüanslar kıl kalınlığını aşmaz* (Göksel, Kasım 1960: 12)” olarak görülmektedir.

Atsız, Türkiye’nin kurtuluşunu sosyalizmde görerek komünizmi engellemenin tek yolunun bu olduğunu düşünenlere karşı çıkıyordu. Bu karşı çıkışını da Dünya’dan örneklerle açıklıyordu. Örneğin ona göre Fransa’da ve İtalya’da sosyalist partilerin uzun süredir iktidarda bulunması komünist akımları engellememişti. Sosyalizm ile komünizm eğer can düşmanıysa İtalya’da neden Nenni’nin sosyalistleri ile komünistler iş birliği içerisindeydi diye soruyordu (Atsız, 23 Mart 1962: 5). Atsız sosyal adaletin ancak sosyalizmle gerçekleşeceği fikrine de karşı çıkar. Ona göre İngiltere’de muhafazakâr parti iktidarda olmasına rağmen sosyal adalet gerçekleşmiştir. Amerika’da da sosyalizmden eser yoktur fakat herkes refah içerisinde yaşamaktadır. Finlandiya’daki komünistlerin sosyal demokrat parti içerisinde örgütlendiğinden yola

çıkarak sosyalizmin komünizmi itmediği, çektiği fikrine ulaşır. Ardından da ülkemizdeki sosyalist kıpırdanmanın bir milli hareket olmadığını bir kızıl hareket olduğunu ileri sürer. Yüzyılların biriktirdiği pürüzlerin “birkaç ağa tasfiyesiyle, toprağın kolektif işletilmesiyle, erkek ve kız çocuklarının aynı sınıflarda okutulmasıyla” çözülemeyeceğini savunur. Bu türden fikirleri “toy hülyalar, yoksul insanların bel bağladığı bir nevi piyango ümitleri veya gizli ajanların hain tertipleri” olarak görür. Bu noktada Türkiye’nin geri kalmışlığına sunulacak çareyi “plan, bilgi ve iyi niyetle ve yine de oldukça uzun zamanda başarılacak mesele” olarak bakar. Ona göre Türkiye’nin iktisadi kalkınması ve yoksulluğun yok edilmesi için bir plan hazırlanmalı ve aydınlara sunulmalıdır. Türk ırkının tarihi kabiliyetleri göz önüne alınarak Türk ruhunun kabul edemeyeceği prensipler hakkında tarih bilginlerine başvurulması gerektiğini de ekler. Bütün bunlar yapılmadan sosyalizmi tek çıkar yol olarak gösterenlere şüphe ile bakılması gerektiğini savunur (Atsız, 23 Mart 1962: 13). Çetinoğlu da Tanzimat’tan beri Batıdan ithal ettiğimiz fikirlerin Türkiye’yi gayesine ulaştırmadığını ileri sürerek ilerlemek isteniyorsa fikir ithalatından vazgeçilip Türkiye gerçeklerinin gerekliliklerine göre hareket edilmesi gerektiğini savunur (Çetinoğlu, Nisan 1961: 13).

Peyami Safa “sosyalizm fikir ihtikarına en yakın kelimelerden birisidir” der ve rahatça sağa da sola da çekilebileceğini ileri sürer. Ona göre sola çekilirse komünizme, sağa çekilirse nasyonal-sosyalizme dönüşebilir. Devletçiliğin her şekliyle bağdaşabilir. “Sosyal olan her davranışa sosyalist demek mümkün olduğu için bu umumiliğin ve kaypaklığın zararlı ve tehlikeli olduğu haller vardır.” Safa’ya göre sosyalizmin mahiyetinin bilinmediği memleketimizde bir şaşkınlık bizi bataklık ve uçurum yollarına saptırabilir (Safa, 24 Mart 1961: 7). Çetinoğlu, kendilerini sosyalist olarak tanımlayanların hangi türde bir sosyalizm kastettiklerini dile getirmemelerinin iki sebebi olduğu ileri sürmekteydi. Bunlardan ilk sebep, taraftarlarının sosyalizmin ne olduğunu bilmemeleriydi. İkinci sebep ise sosyalizmin en koyusu olan komünizme taraftar olduklarını gizlemek için “sosyalizm maskesi altında sapık ideolojilerine meydan hazırlıyor”lar olmalarıydı (Çetinoğlu, Ocak 1961: 7).

Çetinoğlu Toprak dergisindeki köşesinde Nurettin Topçu’dan alıntı yaparak sosyalizme neden karşı olduklarını dile getirir. Buna göre Topçu, ülkemizde büyük sanayi işçileri diye bir zümrenin bulunmadığından dolayı sosyalizmin arzulanan

mânâda tam anlamıyla uygulanamayacağı görüşünü savunur (Çetinoğlu, Ocak 1961: 7-8). Bir başka köşe yazısında ise Türkiye'nin aradığı *sihirli formüller* üzerinde duran Safa, "*sosyalizmi tek formülle icra eden Marksizm için*" iktisadi ve teknik seviyemizin Marksizm'in aradığı merhaleden çok uzak olduğunu ileri sürülerek bunu bir çare olarak sunmanın boş inançlarımıza en zararlısını katmak olacağını ileri sürer (Safa, 26 Nisan 1961: 9). Ülkemizdeki sosyalizm taraftarlarının "*biz komünizme cephe alan bir sosyalizme taraftarız*" sözünü alarak buna inanıp sosyalizmi ülkemizde uygulamaya kalksak bile gerçekliğimize aykırı pek çok yönlerini görmekte gecikmeyeceğimizi, sosyalizmin ülkemizde uygulanmaya başlamasından sonra dejenere hale gelerek yaralarımızı kangrenleştireceğini ileri sürer (Çetinoğlu, Ocak 1961: 7-8). Bir başka yazısında Çetinoğlu ülkemizde büyük sanayinin olmaması nedeniyle sosyalizmin ülkemizde benimsenmediği fikrini tekrarlar (Çetinoğlu, Nisan 1961: 13). Safa'ya göre onların yaptığı da bu gafleti önlemeye çalışmak için savaşımdır (Safa, 24 Mart 1961: 7). Ergun Kaftancı Peyami Safa'nın vatandaşın gaflete düşeceği endişelerini sakinleştirecek bir düşünceyi paylaşır. Milli Hareket dergisinde yayınlanan Ak Koyun Kara Koyun başlıklı yazısında Türkiye halkının Türkiye'de at koşturmaya çalışanlar hakkında kararını verdiğini, herkesin sosyalizmin komedi, kapitalizmin fars hele Marksizmin karikatür olduğunu anladığını iddia eder (Kaftancı, Temmuz 1967: 4).

Çetinoğlu da vatandaşın sosyalizm gafletine düşmediği fikrini işler. Ona göre zamanında sosyalizmden serbestçe bahsedilebilmesine rağmen ülkemizde yine büyük bir çoğunluk tarafından benimsenmemiştir. Yazar, sosyalizm fikrinin Türkiye'ye Moskova'dan gelmesi, sosyalistlerin yazı ve hareketleriyle manevi değerlere saldırması, sosyalizmden sırf komünizm diyemedikleri için benimsedikleri gibi sebeplerle sosyalizmin ülkemizde yayılmadığını ileri sürer (Çetinoğlu, Nisan 1961: 12)

Perin'e göre sosyal demokrasinin amacı özgürlükten ziyade eşitliktir. Buna göre sosyal demokrasi, ekonomi alanındaki dengesizliği kaldırmak, insanın insan tarafından istismarına son vermek için çalışır. Fakat Perin bu noktada itiraz ederek eşit olmayı özgür olmak için yeterli görülmediğini ifade eder ve Demir Perde ülkelerini bu duruma örnek gösterir. "*Sosyal eşitliği sağlamak için kırk yıldan beri emirle millete köle hayatı çektiren proletarya her türlü özgürlükten mahrum kitlelerin rejimidir* (Perin, 12 Nisan 1961: 26)." Düşünen Adam'ın on altıncı sayısında sosyal devlet

kavramının yeni yapılan anayasada yer alıp almaması gerektiği noktasında Aksoy⁸'un sosyal devleti savunan tavrına karşılık olarak şu ifadeler kullanılmaktadır: “*sosyal devlet gibi dünya mizah edebiyatında bir eşine daha rastlanmayacak deyimim mucidi olmaktan belki kurtulabilirdi.*” Devamında ise sosyalin cemiyet anlamına geldiği ve zaten devletin mahiyetinde mündemiç bulunduğu düşüncesi ileri sürülmekteydi (Sosyal Devlet Ne Demek, 19 Nisan 1961: 5).

Aygen'e göre sosyalizm toprak dahil olmak üzere bütün üretim araçlarını ve serveti topluma mal etmek isteyen, özel mülkiyeti kabul etmeyen, serbest ticareti tanımayan, ücret karşılığında işçi çalıştırılmasını reddeden bir sistemdir (Aygen, Ekim 1960: 7). Aygen, sosyalizmi Marks öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırarak inceler. Buna göre Marks öncesi sosyalizm, sosyalist inkılabın barış ve gelişme yolu ile meydana geleceğini kabul eden, özel mülkiyete kökten karşı olmayan, devrim için zor kullanmayı reddeden, proletaryaya iyi gözle bakmayan, anormal saydığı sosyal durumun yavaş yavaş ve gelişme yolu ile ortadan kalkacağına inanan bir düşünce olarak kodlanır. Marks'ın sosyalizmi ise proletaryacı ve mücadeleci olarak görülür ve tarihi varlıklı sınıfla yoksul sınıfın mücadelesi olarak okuyan bir sistem olarak kodlanır. Aygen'e göre proletarya ruhu tamamen Marks'ın eseri olup eski düzeni yıkıp yeni düzeni kuracak sınıfın proletarya olacağı, sınıf mücadelesinin proletarya zaferiyle son bulacağı onun tarafından ileri sürülmüştür (Aygen, Ekim 1960: 7). Atsız, sınıf çatışması meselesine eğilerek “*Milletler içinde bir sınıf şuuru yaratmak ve dünya milletlerini birbirine düşman iki sınıfa ayırarak mücadeleye sevk etmek komünizmin insanlığın başına bela olduğu ilk günlerden beri uygulanan kızıl oyunlarından*” demektedir (Okçuoğlu, 23 Mart 1962: 2).

Bu tema çerçevesinde nispeten aykırı bir söylem diyebileceğimiz yalnızca Göksel'in “*Esasında çok faydalı bir ekonomik doktrin olan sosyalizm, istismarcıların elinde soysuzlaşmaya elverişli bir hale geldiği* (Göksel, Kasım 1960: 12)” iddiasında bulunmasıdır. Sosyalizmi kökünden kötülemeden veya Sovyetleşmeye götüreceğini dillendirmeden sosyalizmin istismar edilmeye elverişli olmasından dolayı reddedildiği fikri oldukça ilginç durmaktadır.

⁸ Haber metninde ismi verilmediği için bu şekilde yalnızca soyadı verilme yoluna gidilmiştir.

Milliyetçi yazarlar dergilerde yeni kurulmaya çalışılan demokrasi hakkında birtakım görüşler de ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlerin temelini de Türkiye’de demokrasinin *yanlış yollara* sapmasının önüne geçmek olduğu söylenebilir. Bu yanlış yol da tabii ki Sovyet tarzı demokrasidir. Örneğin Cevdet Perin’in Düşünen Adam dergisinin birinci sayısındaki Nasıl Bir Demokrasi başlıklı yazısında belirttiğine göre arzulanan demokrasi şekli “*bir siyasi zümrenin malı olamaz*” öyle olursa “*bir zümre veya sınıf diktatoryası*” olur. Demir perde gerisinde hüküm süren proletarya işte böyle bir sınıfın demokrasisidir (Perin, 5 Ocak 1961: 21). Cezmi Türk de Türkiye’deki demokrasiyi “*Greko-Latin tipte kanlı kavgalara sürüklemek*” isteyenlerin kendilerinin sosyalist olduğunu düşünen veya bu isim altında kendilerini maskeleyen çalışan “*kızıl kurtlar*” yani “*komünist militanlar*”lar olduğunu ileri sürer (Türk, Nisan 1960: 3). Türk’ün meseleyi ele alışında da gördüğümüz gibi sosyalistler Türkiye demokrasisini *kanlı kavgalara sürüklemek isteyen* taraf olarak kodlanmıştır. Bu kavgaya sürükleyişin varmak istediği nokta ise Sovyetleşme olarak görülür. Çetinoğlu’na göre batıdan ithal ettiğimiz demokrasiyi bugün tam anlamıyla bünyemize uyduramamışken “*sosyalizm çığlıkları ile ortalığı karıştırmak ancak anarşizm havası meydana gelmesine yarar.*” Bu durumdan yararlanacak olanlar da kızıl moskoflardır (Çetinoğlu, Ocak 1961: 8).

Milli Yol dergisinin son sayfasında yer alan karikatürlerden birisinde (on yedinci sayısında) sosyal devletin Rus emperyalizmine uzanan yolu şu şekilde çizilmişti: karikatürde kuluçkadaki yumurtası üzerinde oturan bir tavuk çizilmişti. İlk karede yumurta üzerinde *sosyal devlet* ibaresi yer alırken ikinci karede yumurta biraz daha büyümüş bir vaziyette çizilmişti ve bu kez üzerinde *mülkiyet düşmanlığı* yazısı vardı. Üçüncü karede yumurta biraz daha büyüktü ve üzerinde *komünizm* yazılıydı. Son karede ise üzerinde *Rus emperyalizmi* yazılı yumurtanın çatladığı ve içinden çatık kaşlı bir civcivin çıktığı resmedilmişti. Kuluçkadaki tavuk ise bu manzara karşısında şaşkın bir surat ifadesiyle çizilmişti. Bu karikatür, antikomünist fikriyatın temel fikirlerinden birisini oldukça sade bir şekilde betimlemektedir. Aslında, yolun sonunun Rus emperyalizmine boyun eğmeye varacağını düşündükleri için işi en başından sağlama olarak sosyal devlet fikrine karşı olduklarını en sade şekilde bu karikatürle göstermekteydiler.

3.4. Antikomünist Söylemin Temel Vurguları

Antikomünizm söylemi oldukça iç içe geçmiş imgelerden meydana geldiği için bunlar elden geldiğince ayrıştırılmaya çalışılarak incelenmiştir. Bu bağlamda antikomünizmin genel teması içerisinde din ve maneviyat, komünizm tehlikesine karşı alarmizm, komünistliğin hastalık olarak telakki edilmesi, komünistlere takılmış olan çeşitli isimler, komünist ajanlar, gaflet ve gericilik gibi temel vurgular ayrıştırılarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

İlk olarak antikomünist söylemde komünistin kim olduğunu ve nasıl tanımlandığını vermek çalışmanın devamında dergilerin ve yazarlarının *komünist* diyerek kimi ve nasıl bir insanı kastettiklerinin ortaya koyulması yararlı olacaktır. Bu bağlamda Gökhan Evliyaoğlu komünist kimdir sorusunun cevabı şu şekilde verir:

“Bir adam ki, konuşurken veya yazarken toplumu iktisadi ve fikri mahiyette iki yapı halinde mütalaa ettiğini, bunlardan esas yapının iktisadi olduğunu, bundan gerisinin safsatadan ibaret bulunduğunu söyler ve yazarsa, toplumun surf iktisadi bir determinizme tabi olduğunu, şahsiyetin bu muayyenetin çarkları arasında yeri ve önemi bulunmadığını izaha çalışırsa, ferdi mülkiyetin aleyhinde bulunur, istihsal vasıtalarına sahip olanlara karşı düşmanca tavır takınarak kolektif işletmelere, kolektif sanayi, kolektif ziraat gibi tekerlemeler mırıldanırsa, malikler ve mahrumlar diye, zengin ve fakir diye, işçi ve istismarcı diye ikilikler icat ederek zümre ihtilaflarını körüklemeye çalışırsa, sınıfları birbirine düşürerek güya sınıfsız bir cemiyet yaratma hülyasını, bir nevi plaj vatandaşlığı rüyasını sevdirmeye uğraşırsa, bütün bu gayretlerden sonra bir işçi ordusunun teşekkül ederek her şeye hakim olacağına inanırsa o adam tek kelime ile komünisttir. Ama komünist zemine ve zamana göre ve cesareti nispetinde, içinde bulunduğu cemiyetin vasat ve şartlarına göre bunlardan her birini derece derece konuşur veya yazar (Evliyaoğlu, 10 Mart 1961: 7).”

Peyami Safa ise Kim Komünisttir, Kim Değildir başlığını taşıyan makalesinde Türkiye’de bir komünistin genel vasıflarını sıralar. Ona göre bu vasıflardan bazıları şunlardır:

“1. Komünist Allah’a inanmaz. 2. Komünist iktisadi sınıfları milletin üstünde gerçek saydığı ve insanlığın tarihini sınıflar arasında bir mücadele tarihi sandığı için milletin üstün değerlerine ve milliyetçiliğe de inanmaz. 3. Komünist geçmişin düşmanıdır. Tarih, geleneklerin düşmanıdır. 4. Komünist bugünkü hür dünya rejimlerini gerici burjuva rejimleri telakki eder. A. Kendisi iktidara gelinceye kadar burjuva hürriyetine sığınmak istemesine rağmen hürriyet düşmanıdır. B. Komünist güzel sanatlarda yenilik, devrim, geçmişle ilgiyi tam kesme taraftarıdır. C. Komünist dilde uydurmacıdır. Türk’ün geçmişle bağını kesmek için yenilik bahanesiyle evvela dilimizi bozmaya çalışır. Dil geleneklerine saygısı yoktur. Ç. Edebiyatta da en değerli geçmiş değerlerin, şöhretlerin, çeşitlerin düşmanıdır. D. Komünist, edebiyatta milli gerçeklere uymayan sahte bir köycülük ve halkçılık tutturmuştur. Romanlarında tasvir ettiği köylüyü aynı köyde yaşamış olanlar bile reddetmiştir. Köy ve halk dili de mübalağalar ile doludur. ... f. Komünist bir kısım ağanın değil, bütün ağaların düşmanıdır. ... 8. Birleşik Amerika aleyhindeki haberlere fazla yer veren komünist gazetelerin Sovyetlere sempatisi sezilir (Safa, 14 Mayıs 1961: 13).”

Cevdet Perin’e göre yirmi yıl önce insanlığı tehdit eden ve yıkıcı bütün ordularına rağmen manevi kaynaklara saldırmayan ideolojilerle Marksizm arasında büyük bir fark vardır. Türkiye, her türlü araç ile özellikle de gençlerin dimağlarına nüfuz etmeye çalışan bu materyalist tesirlerin ateş sahasına girmiş bulunmaktadır. Ve hür dünya bu ideoloji savaşını hala ciddiye almama gafletindedir. Türkiye de bu gafletin içerisinde. Demokrasi kurma yoluna girmiş olan ülkemizde maksatları ortalığı bulandırmak, toplumu sola doğru kaydırmak olan kimseler bulunmaktadır. Bazı ülkelerde başarılı olan bu yöntemin *“önüne set çekecek olan kuvvet milli geleneklere dayanan, manevi kaynaklardan doğan bir kültürdür* (Perin, 17 Şubat 1961: 23).” Burada görüldüğü gibi antikomünist söylem son derece girift bir yapı arz etmektedir. Bir yandan komünizmin önceki dönemlerden farklı olarak maneviyata hücum ettiği ileri sürülürken diğer yandan da Türkiye’nin hedef tahtasında bulunduğu söylemi geliştirilerek alarm zilleri çalınıyor, hür dünyanın bu durumun henüz farkında olmadığı da ekleniyor. Tüm bu tehlikeleri önleyecek güç olarak ise milli ve manevi

değerlere dayanan kültür işaret ediliyor. Perin'in bu söylemi Türkiye'deki antikomünist söylemin özünü işaret eden noktaları böylece kendisinde toplamış görünmektedir.

Kadirli Olayı olarak dergilerde kendisine yer bulan hadise Türkiye'deki antikomünizmin özeti niteliğinde bir örnek olay olarak verilebilir. Daha çok İlhan Darendelioğlu'nun üzerinde durduğu olayın gerçekte nasıl yaşandığına eğilmekten ziyade milliyetçi perspektifteki yansımalarını incelemeye çalışalım. Darendelioğlu'na göre bu olay “*Kadirli zenginlerinin şahsında saf ve masum kalplere bir sınıf mücadelesi ve servet düşmanlığı zehrini akıtmak isteyenlerin gizli maksatları*”ndan başka bir şey değildir. Kadirli ağaları şahsında kapitalizme karşı açılan bu kampanyanın başının Kadirli'de kuyruklarının ise babialide kalem ağalarının himayesinde olduğu ileri sürülür. Olayları tertiplelediği düşünülen başlardan birisinin ise “*Moskova'da kızıl ihtilalin tertip ve tahriklerini talim eden ve halen Kadirli'de bulunan Nail Vahdeti*” olduğu ileri sürülür. Darendelioğlu “*bu gizli tertip karşısında mes'ul makamların bile bir heykel sessizliği içinde susmuş olmaları*”ndan rahatsızlık duyduğunu da dile getirir (Darendelioğlu, 20 Nisan 1962: 5). Bu olayda da antikomünizmin bazı temel iddialarını açıkça görmek mümkündür. İlk olarak komünistlerin *yapay-sahte* bir sınıf mücadelesi yaratma çabaları içerisinde olduğu dile getirilir. Ardından bu sınıf mücadelesinin savunucuların gazetelerde köşe yazarlığı yapan kimseler olduğu ileri sürülür ve bu *kuyrukların* dışarıdan, Moskova'dan talimat alan ajanlar olduğu fikri de işlenir. Son olarak da komünizmi engellemekle görevli olan devlet yetkililerinin, yetki sahiplerinin suskunluğu bir şikâyet konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4.1. Din

Din konusu Peyami Safa'nın komünistlerin özelliklerini maddeler halinde sayarken gördüğümüz gibi komünistlerin *Allahsızlıklarına* vurgu yapılarak işlenmektedir. Bu konudaki genel antikomünist söylem onların dine saldırdıkları, küçük gördükleri ve bu konuda yanıldıkları üzerinden kurgulanır.

Aygen, komünistlerin dine bakışını yorumlarken dini ve Allah fikrini bir burjuva lüksü olarak kabul ettikleri ileri sürer ve “*onlarca din, milletin afyonu olup, insanları ruhen fakirleştiren, muvazenesiz insanların tembellik şuurundan başka bir değildir* (Aygen, Haziran 1960: 8)” düşüncesini ileri sürer. Bu görüşünü bir başka yazısında yineleyen Aygen, Toprak dergisindeki Komünizm ve Din başlıklı yazısında Marks’tan beri din, kızıklar tarafından akla hayale gelmeyecek hücumlara uğramıştır ve bu hücumlar sadece nazariyelerden ibarete kalmamıştır (Aygen, Şubat 1961: 5)” demektedir. Onlara göre tarihin bütün devirlerinde burjuvalar dindar, proletarya ise dinsizdir (Aygen, Şubat 1961: 5). Komünistlerin Allah fikriyle daima alay ettiğini, dindar olmayı bir utanç haline getirmeye çalıştıklarını ileri sürer (Aygen, Şubat 1961: 5). Dini halkın afyonu kabul ederken insanların tarih boyunca dinleri ve itikatları uğruna en büyük kahramanlıkları gösterdikleri, en yüksek ahlaki davranışların temelinde dini inançların bulunduğunu, din ve inançları uğruna milyonlarca insanın hayatını bile feda ettikleri hatırlatılır (Aygen, Şubat 1961: 5).

Antikomünist söylemde din ile birlikte maneviyata saldırıldığı fikri de işlenir. Bolay, gazete ve dergi köşelerindeki kişilerin “*elbirliği ile bizi dinimiz ve imanımızdan, vatan ve milletimizden etmek isterler. Müslüman Türk’ün harim-i namusuna kadar girmek, aile ocağını bombardıman etmek, manevi değerlere, mukaddes mefhumlara aç köpekler gibi saldırmak, ahlakına, diline, dinine tasallut etmek amacını güderler* (Bolay, 2 Mart 1962: 7)” diyerek bu fikirlerinin en sade örneğini sunmaktadır. Süreyya Narmanlı ise Bolay’ı destekler şekilde “*tarihi bir hakikattir ki, herhangi bir milleti dünya yüzünden kaldırmaya ve kendi egemenliği altına sokmaya çalışan her mütecaviz memleket bunu harp meydanlarında başaramayacağını anladığı takdirde yaptığı iş, o milletin maneviyatına el atmak ve onu manen kendi içinden yıkmaktır* (Narmanlı, 25 Mayıs 1962: 5)” demektedir.

Komünizmin dine ve maneviyata karşı olmasının esas nedeni olarak ise dinin, insan ruhunu huzur içinde tutarak komünizmin yayılmasına yol açacak müsait ortamın oluşmasına engel olması gösterilir. Komünizmin ilim ve insanlıktan ayrılarak inkâr ettiği Allah’ın ve dinin yerine geçmekten çekinmediği iddia edilir (Aygen, Şubat 1961: 6).

3.4.2. Alarmizm

Toprak dergisinde Macar Başvekili Nagy'nin "*Elimizdeki bütün esaslı malumata dayanarak sizi temin ederim ki Macaristan için bir komünist tehlikesi yoktur*" sözleri alıntılanarak Macar halkının bu sözlerle uyduğu ve kızıl tehlikeye karşı milli hassasiyetten mahrum kaldığı ileri sürülür. Bu sözlerden tam bir ay sonraysa Macaristan'ın komünizmin eline düşüşünü dünyanın hayret ve dehşet içerisinde izlediği aktarılır (Darendelioğlu, Mayıs 1961: 1). Macaristan üzerinden verilen mesaj aynı *uyuşukluğun* gösterildiği taktirde Türkiye'nin sonunun da onlar gibi olacağıdır. Bu noktada milliyetçi yazarların komünizm tehlikesine karşı alarm zillerini sürekli çalarak toplumu bu uyuşukluk haline düşürmemeye böylece *komünistlerin sinsi oyunlarına* fırsat vermeme ülküsüyle hareket etmeye çalıştıkları yorumu getirilebilir.

Süleyman Hayri Bolay, Milli Yol dergisinde yayınlanan Emniyet Supabı başlığını taşıyan yazısında ülkemizde son zamanlarda "*bütün gücüyle Kuzey'den esmeye*" çalışan bir rüzgârdan bahseder. Ona göre bu rüzgâr "*memleketi viraneye çevirmek, güzel vatanımızı hayvanların bile dolaşmak istemeyeceği bir çöl haline getirmek amacıyla*"dır (Bolay, 2 Mart 1962: 7). Sançar, komünizmin kırk yılı aşan zamandan beri dünyayı istila etmek için planlı bir şekilde çalıştığını dolayısıyla Türkiye'nin büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunu ileri sürüyordu (Sançar, 22 Haziran 1962: 5). Komünistlerin bunu gerçekleştirmek için sürekli faaliyette olduklarını Evliyaoğlu dile getirir. Yazar, Düşünen Adam'ın onuncu sayısındaki Su Uyor, Komünist Uyumaz başlıklı yazısında Dünya'nın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de komünistlerin olduğunu ve bu kimselerin boş durmadıklarını, çalıştıklarını ifade eder ve ekler: "*su uyur, komünist uyumaz*" bunu unutmamak gerekir (Evliyaoğlu, 10 Mart 1961: 17). Perin de aynı derginin on altıncı sayısında "*Lenin'in kurduğu yalan ve tezvir makinesi harıl harıl çalışmaya devam ediyor*" (Perin, 19 Nisan 1961: 16) diyerek Evliyaoğlu'nu destekler.

Peyami Safa ise dünyanın komünizm ile hür dünya arasında cereyan eden bir mücadeleye sahne olduğuna dikkat çeker. Safa, Düşünen Adam'ın on birinci sayısında "*Dünya, komünistlere muarızlarının karşılaştığı bir savaş sahasıdır. ... kırk yıldan beri komünistler bu savaşı idare ettikleri halde hür milletler bunun yeni farkına varmaya başlamışlardır*" diyerek bu düşüncesini dile getirir. Ardından komünistlerin

bu savaşı kazandıklarını çünkü savaşmakta olduğunu bildiklerini söyler. Hür milletler ise kaybediyordur çünkü savaşta mı yoksa barışta mı olduğunun farkında değildir. Ona göre hür dünyanın barış dediği şey komünistler için askeri olmayan yollarla idare edilen bir savaştır. Komünistler için her şey silahtır iddiasını savunur. Diplomasi, ilim, gazetecilik, güzel sanatlar, maliye, ekonomi; propaganda, casusluk, baltalama bu yöntemler arasında sayılır. (Safa, 17 Mart 1961: 7).

Hür dünyanın *dalgınlığı* karikatürlere de yansımıştır. Düşünen Adam dergisinin on birinci sayısının otuz birinci sayfasında Yurdagün imzasını taşıyan karikatür örnek olarak sunulabilir. Karikatürde başı Dünya şeklinde olan, ağzında zeytin dalıyla omzuna konmuş bir kuş olan, elinde atom bombası taşıyan bir insan vardır. Bu kimsenin arkasına yıldız şeklinde motifli bir şapkası ve hırpani giyimli birisi çizilmiştir. Ve bu kişi diğerine arkadan yaklaşarak çelme taktığı bir kompozisyon oluşturulmuştur. Bu karikatür yorumlanacak olursa, ağzındaki zeytin dalıyla güvercine sahip olan kişi şüphesiz ki hür dünyayı temsil eder pozisyonadadır ve arkadan *sinsice* yaklaşmış olan tehlikeden habersiz olarak yürümektedir. Çelme atanın şapkasındaki yıldız da şüphesiz ki komünizmi temsil etmektedir. Böylece komünizmin hür dünyayı tuzağa düşürdüğü mesajı verilmeye çalışılmıştır.

Perin, Düşünen Adam'ın on altıncı sayısındaki makalesinde Troçki'nin Dünya İhtilali fikrinin gittikçe *şımardığını* ifade ediyordu ve bu durum karşısında Dünya milletlerinin ne yaptığını soruyordu. Sadece silahlanmanın ve geri kalmış ülkelere yardım etmenin yeterli gelmeyeceğini ileri sürüyordu. Yapılması gereken: kendimizi manevi silahlarla donatmaktı. Perin'e göre "*Türk milleti bu en büyük tehlikeye karşı manevi cephesini sağlamlaştırmak mecburiyetindedir* (Perin, 19 Nisan 1961: 16)."

Atsız, komünizmin toplumları iç ve dış tehlikelere karşı ayakta tutan ne kadar maddi ve manevi kuvvet varsa bunların hepsine düşman olduğunu ileri sürer (Okçuoğlu, 6 Nisan 1962: 11). Ardından da komünizmin pençesini geçirmek istediği ülkelerde karşısına dikilen en büyük maddi kuvvetin o ülkenin ordusu olduğunu ileri sürer. Dolayısıyla *kızılların* ellerindeki bütün imkanlarla milletlerin bu yaşatıcı kuvvetlerini yıpratmaya çalıştığını ileri sürer. Bunu, savaşı büyük bir felaket, askerliği insanı insana öldürtmenin meşru aracı gibi göstererek buna karşı olarak da devamlı olarak barış propagandası yaparak gerçekleştirmeye çalışırlar. Atsız'a göre askerlik ruhunu yıkmak hiç olmazsa yıpratmak komünizmin beylik taktikleridir. Bu duruma

örnek olarak ise İkinci Dünya Savaşı Fransa'sı verilir. Ona göre Fransa'nın bu savaştaki yenilgisinin sebebi komünizm propagandasının bir sonucuydu (Okçuoğlu, 6 Nisan 1962).

Antikomünist söylemde işçilerin *kandırılmaya en uygun zümre* olarak görülmesinden dolayı arada bir onlara güvendikleri dile getirilirken aynı zamanda uyarılarda bulunulması yoluna gidildiği görülmektedir. Böylece yazarlar komünizm tehlikesi çanını çalarak işçilerin gaflette bulunmasının önünü almaya çalışırlar. Örneğin Milli Yol dergisinde işçiler uyarılarak birçok yerde komünistlerin en çok işçiler arasına sızdıklarını fakat Türk işçisinin komünist olmadığı ve Moskofçuluğa açıkça düşman olduğu için içlerinin rahat olduğu dile getirilir. Fakat yine de kapıdan kovulan Moskofçuluğun bazen maskeli olarak bacadan girmek isteyebileceğine dair işçilerin dikkatini çekmek gerekliliği görülür. İşçi kuruluşlarına girip biraz gayretle başkan seçilerek işçiler adına konuştuğu iddiasında olanların araştırılması gerektiği, bu kimselere karşı dikkatli olunması gerektiği fikri ileri sürerler (İşçiler Dikkat, 15 Haziran 1962).

Komünizm tehlikesi çanları çalınırken bir yandan da onların *sinsilikleri* söz konusu edilirdi. Örneğin Coşkuner, komünistleri “*çöreklenmiş yılanlara*” benzeterek fırsat kolladıklarını işaret etmektedir. Tehlikenin büyüklüğü ortaya koyulurken de komünistlerin, “*zehirlerini gizli gizli fırsat buldukça bu milletin hayat damarlarına akıtmakta hedeflerine yaklaşmış olmanın büyük sevinci*” içerisinde olduklarını dile getirir (Coşkuner, Nisan 1960: 4). Aygen, *kızıl materyalizmin “kendisini hür dünyadan kuvvetli hissettiği gün, milletleri yok etmek, hür dünyayı köleleştirmek için vatansız ve Allahsız sürüleriyle hücumu geçeceğini”* ileri sürer (Aygen, Haziran 1960: 8).

Sançar, son çeyrek yüz yıldır milliyetçiliğe saldırıldığını bunu yapanların da “*başta kızillar olmak üzere diğer Türk düşmanları*” olduklarını ileri sürer. İçerideki düşmanın durmadan çalıştığını, “*yayın kaynaklarına sahip olmak gücü ile de fikir alanında hâkim bilgi göründüklerini*” ileri sürer. Ancak Sançar'a göre vatanın şuurlu evlatları Türk'ün son kalesini yıkıcılara bırakmayacaktır (Sançar, Ekim 1960: 6).

3.4.3. Komünist Ajanlar Söylemi

Milliyetçi yazında mücadele edildiği ileri sürülen komünistlerin çoğunlukla *kökü dışarıda olan ajanlar* olduğu fikri ileri sürülür. Örneğin Atsız, komünizmin her ülkede, ajanları vasıtasıyla asker, ordu ve savaş aleyhinde propaganda yaptığı düşüncesini taşır (Okçuoğlu, 6 Nisan 1962: 11). Peyami Safa Düşünen Adam dergisindeki köşesinde Türkiye’de komünizmle savaşın Marksizm’e veya herhangi bir sol düşünce sistemine karşı yapılmadığını ajanlara, sabotajcılara, casuslarla mücadele edildiğini ileri sürer. Ona göre Türkiye’de bulunan yüz elli bin Bolşevik ajanı gençliğin, halkın, işçinin, köylünün, basın, partilerin içine sokularak kışkırtıcı ve yıkıcı propaganda yapmaktadırlar. Ülkemizdeki Marksistlerin bu düşüncenin esas meselelerine eğilmediğini ve münakaşaya yanaşmadıklarını çünkü Marksizm’i bilmediklerini düşünür. Safa’ya göre onların işi arkadan vurmaktır, iftiralar atmaktır, Sovyetlere sempati, Amerikalılara nefret uyandıran telkinlerde bulunmaktır (Safa, 10 Mayıs 1961: 11).

Perin, Düşünen Adam’da yayınlanan 61 Ruhu başlıklı makalesinde halkın, bitmek tükenmek bilmeyen parti kavgalarının üzerinde, aynı siyasi parti içerisindeki hizip kavgalarının dışında, Batı demokrasilerinde olduğu gibi fikir ve söz hürriyetine, siyasi eşitliğe, insan haklarına dayanan bir zihniyetin doğmasını beklediğini dile getirir. Ancak komünist ajanların boş durmadığını milleti selamete ulaştıracak olan bu yeni ruhun meydana gelmesini istemediklerini ileri sürer. (Perin, 17 Mayıs 1961: 17).

Komünistlerin ajanlığı ve kökü dışarıda olduğu fikri şiirlere de yansımıştır. Milli Yol dergisinde yayınlanan kısa dörtlüklerden birisi buna örnek olarak gösterilebilir. Diken takma ismiyle yazan şairin yayınlanan bir şiiri şu şekildedir: “*Efendiler, ne olur, pek merak edip durduk / Zekâ denen veriden şüphe etmeyiz ama biz, / Sizin midir bu fikirler, bu yaveler, yoksa / Pravda’dan yeni bir iktibas mı? Bildiniz...*” (Diken, 16 Şubat 1962, 6)” Bu dizelerde işaret edilen Pravda gazetesi Sovyet Rusya’nın yayın organı olan gazetedir. Dolayısıyla Türkiye’deki komünist düşünürlerin oradan *ilham aldığı* ileri sürülerek köklerinin dışarıda olduğu, ajanlıkları işaret edilmek istenmektedir. Komünistlerin emirleri dışarıdan aldıkları fikrini Necdet Sançar şu şekilde işlemektedir: “*Kremlin’in malum yıkıcı metodları ile çalışan bir avuç yaratık, kuyruklarına taktıkları milli ruh ve kültürden yoksun, dünya gerçeklerinden habersiz bir takım çeyrek aydın ile birlikte şiddetle, şirretçe saldırıyor, durmadan iftira*

ediyorlar (Sançar, 23 Şubat 1962, 3). ” Sançar’ın “*Türklüğe düşman saflarda size karşı kıyasıya mücadele etmekte olanların kim bilir ne kadarı sizler gibi bu toprakların öz çocuklarıdır* (Sançar, 22 Haziran 1962: 5)” diyerek de komünizmin kökü dışarıdalığına işaret ediyordu. Atsız ise “*sayıları on on beş binin üstünde olan köy enstitüsü mezunlarından sadece Tonguç zihniyetin ile yetişmiş küçük bir azınlığın karşısındayız. Çünkü bu küçük azınlık, kökü dışarıda bir ideolojinin zavallı kurbanlarıdır* (Okçuoğlu, 22 Haziran 1962: 7)” diyerek kökü dışarıdalığa vurgu yapan bir diğer kalemdi.

Bahadıroğlu, Milli Hareket dergisinde yayınlanan bir yazısında solcu haber ajanslarının haber alma merkezlerinin diğer komünist ülkelerin resmi haber ajansları ve radyoları ile basını olduğunu ve onların ağzıyla konuştuklarını ileri sürer. Buna bir de solcu yazarların zaman zaman komünist ülkelere davetle gittikleri bunun için her sene başka yazarların seçildiğini anlatır. Bu seyahatlerde onlara gerekli talimatlar ve doküman verildiği yazarların da yurda döndüğü zaman bu doküman ve talimatlar çerçevesinde o ülkeleri överek Batı ülkeleriyle karşılaştırdığını iddia eder. Öte yandan solcu yayınevlerinin kısa zamanda bol ve kaliteli sayfalara sahip kitaplar basabilmesi de *birtakım gruplar* tarafından desteklendiğinin işareti olarak sunulur (Bahadıroğlu, Mart 1967: 14).

Bahadıroğlu’na göre komünist rejimin yerleşmesini sağlamak adına ihtilalci yetiştirmek için özel kurumlar ve ihtilal akademileri kurulmuştur. Buralarda yetiştirilen binlerce ihtilalci arzu edilen ülkelere ihraç edilmiştir. Bu kimselere bağlı buldukları yerden aldıkları bol paraların en büyük yardımcı olduğunu ileri sürer (Bahadıroğlu, Temmuz 1967: 16).

3.4.4. Hastalık Olarak Komünizm

Komünizmin bir hastalık olarak görülmesi meselesi de ilginçtir. Hastalık, insanın içinde bulunmak istemeyeceği bir durum olduğu için komünizm hastalık olarak gösterilerek komünistler kendi hür iradeleriyle bu yolu seçmemiş kimseler olarak resmedilebilir. Komünistler, bu yolu bilinçli olarak seçmemiş gösterilirler, bir nevi *gaflet* içerisindedirler. Örneğin Perin, Düşünen Adam’ın onuncu sayısındaki köşe

yazısında Fransa’da öğrenci oldukları dönem komünist olan bir arkadaşının hikayesini anlatarak yıllar sonraki karşılaşmalarını verir ve arkadaşının ona şunları söylediğini ileri sürer: “*Ben hastayım. İçimdeki ifrit beni yakında öldürecek. Beni en çok üzen nedir, biliyor musun? Asker kaçağı oluşum.*” (Perin, 10 Mart 1961: 13). Burada komünist olan kişinin yıllar sonra bunu bir hastalık olarak isimlendirmesi oldukça ilginç görünmektedir.

Aygen, komünizmin hastalık addedilmesi gerektiği fikrini en uç noktasına taşımış yazardır demek yanlış olmaz. Yazar, “*asrımızın başlangıçlarında insanlık düşmanı moskof diyarında, pripet bataklıklarından doğmuş bu slav ülkesinde insanları insanlıktan çıkarıp hayvanlaştıran ve köleleştiren ... sosyal bulaşıcı bir hastalık belirdi ki buna komünizm veya kızıl hastalık adını veriyoruz* (Aygen, Mart 1961: 10)” demektedir. Devamında ise bu hastalığın “*bilhassa kanı bozuk olanlarda görül*”düğünü ileri sürer. İyileşim diyenlere de şüphe ile yaklaşmak gerektiği ve daima kontrol altında tutulmaları gerektiğini de ekler. Tedavisine gelince “*bu hastaların moskof diyarına gönderilip tecrübeli ellerde ve özel fırınlarda ateş tedavisine tabi tutulması*” gerektiği fikri ileri sürülür. Asıl önemli olan ise “*şiddetli kanun maddeleri koyarak, sistematik anti kızıl neşriyat yaparak ... gençliğe milliyet aşısı yaparak, mukaddes mefhumları sevip saymayı öğreterek*” önleyici tedaviler uygulamaktır (Aygen, Mart 1961: 11).

Eşref-i Zaman takma ismiyle Milli Yol dergisinde kısa şiirler yayınlanmıştır. Bu şiirlerden bazıları hiciv özelliği taşıırken bazıları da antikomünist söylem taşımaktadır. Örnek olarak Kızıl Hastalığı başlığını taşıyan şu dördlük verilebilir: “*İnkışaf etmeye uygunca vasat bulmuşsa / Gösterir kendini bir anda verem hastalığı; / Şu (kızıl) illeti lakin ne rezil afet ki, / Seriyor hep yeri iz’anı yok olmuş alığı.* (Eşref-i Zaman, 27 Nisan 1962: 4)”

Perin, İçimizdeki Düşman makalesinde her ülkede olduğu gibi bizde de kendilerini aşırı ideolojilere kaptırmış insanlar olduğunu söyler ve “*Bunların çoğu şu veya bu sebeple hayata küsmüş, muvaffak olamamış, velhasıl bu yüzden çeşitli kompleksler içerisinde bocalayan hasta ruhlu kimselerdir* (Perin, 31 Mayıs 1961: 19).” diyerek ekleme yapar. Burada da yine komünist olanların sağlıklı, hür iradeli kimseler olmadığı işaret ediliyor. Bununla birlikte komünizm hastalık olarak addedilerek karşılarında durdukları düşüncenin de ne derece çirkin ve habis olduğu mesajı

verilerek gizil olarak kendilerinin *güzel, temiz ve sağlıklı* olduğu mesajı iletiliyor olabilir. Örneğin Sançar, “*beyni komünizm mikrobi ile felce uğramamış her insan, şu veya bu sebeple, ne kadar mukavemet etmeye çalışırsa çalışsın sonunda milliyetçilik gerçeğini kabule mecburdur* (Sançar, 6 Temmuz 1962: 7)” diyerek komünizm karşına milliyetçiliği konumlandırır ve milliyetçiliğin *hak* olduğunu savunur. Sançar’a göre “*komünistler kendilerine doğru yol gösterilmediği için kızıl ağa düşmüşler*” di (Sançar, 22 Haziran 1962: 5).

Darendelioğlu da “solculuk ve komünistlik hastalığına duçar olanlar daima ve her yerde (pislik atmayı) bir prensip olarak benimsemiştir (Darendelioğlu, 27 Nisan 1962: 7)” diyerek komünizmin bir hastalık hali olduğunu ileri sürenler arasındadır. Sançar da “*Kızıl mikrop, bilhassa İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde her yıl sizin kanınızdan, sizin canınızdan birçok genci zehirliyor* (Sançar, 22 Haziran 1962: 5)” diyerek komünizmi hastalık olarak görenler zincirine katılır.

Komünizmi hastalık olarak görmeye bitişik olarak onlara takılan isimlerden de bahsedilebilir. Aslında bu isim takma konusu tüm antikomünist söyleme içkindir fakat bu noktada bariz bir örneğini göstermek faydalı olacaktır. Perin, “*bunlar, bu kızıl kuyruklar ... Her rejimi yıkmak için ellerinden geleni yaparlar, Ta ki istedikleri rejimi kuruncaya kadar*” diyordu ve “*şu hâlde yapılması gerekenin bu yılanların yalnız kafalarını değil kızıl kuyruklarını da ezmek hepimizin vazifesidir*” şeklinde sözlerini devam ettiriyordu. Burada *kızıl kuyruk* sözleriyle gazetelerde veya edebiyat çevrelerinde komünist olduğunu düşündükleri kimseler kastedilmekteydi. Örneğin yine aynı yazında Perin, “*Demir Perde gerisindeki sahibinin sesi olmaktan başka bir hüneri olmayan bir bacaksız*” diyerek Aziz Nesin’i işaret ediyor ve onun *kızıl kuyruk* olduğunu ileri sürüyordu (Perin, 10 Mart 1961: 13).

3.4.5. Gaflet

Komünistlerin veya onlara destek olanların gaflet içerisinde oldukları söylemi de tüm antikomünist söylem içerisinde kendisine yer bulsa da burada birkaç örneğini verelim. Atsız, Nazım Hikmet’in affını isteyenler için aralarında Moskofçular olduğu gibi birçok başka profesörün ve hukukçunun da bu fikre katılmasının gaflet olduğunu

dile getirmekteydi. Onları hain olarak saymıyordu fakat komünizmin Türklüğe kastetmiş bir sistem olduğunu anlayamamış gafiller olduklarını söylüyordu (Atsız, 23 Mart 1962: 5).

Kadirli Olayı'nda yekti sahibi kimselerin bu güçlerini komünistlere karşı kullanamayışlarına dair Darendelioğlu'nun sitemini görmüştük. Bu sitemi Sançar'da da görmek mümkündür. Ona göre komünizm tehlikesinin büyümesinin en büyük sebebi *“gözlerini iskemle hırsı bürümüş azgın partcilerle siyaseti şahıs ve zümre çıkarına dayanan bir oyun sananların yıllardan beri devam edegelen gafleti”*ydi (Sançar, 22 Haziran 1962: 5).

3.4.6. Gericilik

Narmanlı, komünistlerin *“milliyetçiliği ilerlemeye engelmış gibi gösterip memleketin hakikatten ilerlemesini isteyen insanlara gerici damgası”*nın vurulduğunu ileri sürüyordu. Fakat burada asıl maksadın memleketin manevi kuvvetlerini yıkmak, mukaddesata tecavüz ederek ülkeyi manen çökertmek ve böylece emellerine ulaşmak olduğunu da ekliyordu (Narmanlı, 25 Mayıs 1962: 5). Sançar da *“Kızıl moskoflara göre komünist olanlarla komünistseverler ve onlara ait fikir, hareket ve kurumlar ileri ve ileridir. Kaynağı ne olursa olsun komünizme karşı olan bütün fikir, hareket ve kurumlar ise gerici ve geridir* (Sançar, 23 Şubat 1962, 3)” diyerek ilerici-gerici tartışmasında düşüncelerini dile getirmektedir. Milli Yol dergisine göre *“kızıl yazarlar bu milleti gerici, cahil halk yığınları gibi tabirlerle horla”*mışlardı. Bu doğrultuda Amerika'daki gibi jüri sisteminin olduğu halk mahkemeleri kurularak bu kimselerin millet eliyle cezalandırılması *“şairene bir adalet ve ilahi bir hakkaniyetin tecellisi olacaktır* (Komünistler İçin Millet Mahkemeleri Kurulsun, 16 Şubat 1962: 1).”

3.5. Rus Düşmanlığı

Milliyetçilerin sıkça başvurdukları moskof tabirinin kullanımına dair bir dönemselleştirmeye gidilecek olursa Soğuk Savaş'ın başlangıcına kadar olan dönem

ve Soğuk Savaş dönemi olarak ikiye ayırmak mümkün olabilir. Soğuk Savaş öncesi dönemde, bir anlamda da İkinci Dünya Savaşı yıllarında, bu imge Türkçü çevrelerce sıkça başvurulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat Öztan'a göre bu söylem resmi politikalarla tam örtüşmediğinden ve politik müttefik bulunamadığından dolayı sınırlı çevrelerce sahiplenmiştir. İkinci dönemde ise Moskof tabiri artık devlet politikası olarak da kullanıma girmiştir (Öztan, 2016: 78). Bu noktada Türkiye için Rusya ile mücadelenin ezeli olduğu vurgusu da es geçilmemiştir. Milli Yol'un dördüncü sayısında yer alan *“bu milletin kanı Moskof düşmanlığı ile yoğrulmuştur. Irkımızın ve tarihimizin celladı Rus'a karşı kin milletimizin iliklerine kadar işlemiştir* (Komünistler İçin Millet Mahkemeleri Kurulsun, 16 Şubat 1962: 1).” sözleri buna bir örnek olarak sunulabilir. Hayrâni Ilgar, *“Bilinen tarihlerden beri Türk milletinin, milli düşmanı evvela Çinlilerdi. 18'inci asırdan sonra milli düşmanımız bir iken iki oldu: Çinlilere Ruslar ilave edildi. Bilhassa Çarlık idaresi yıkılıp Bolşevik idaresinden sonraki komünizm Rusya'sı, iki yüzlülüğü, kaleyi içten fethetmek siyaseti sebebiyle düşmanların en menfuru ve korkuncudur* (Ilgar, 15 Haziran 1962: 5)” diyerek aslında Türk-Rus düşmanlığını en sade şekilde özetliyordu. Ilgar'a göre *“biz okullarımızda çocuklarımıza milli düşmanlarımızı tanıtmaktan çok uzaktayız”* ve bu gafletlerin en büyüğüdür (Ilgar, 15 Haziran 1962: 5). Türkiye'deki Rus karşıtlığının Bolşevik Devrimiyle birlikte geldiği noktayı ise Göksel'in Türkiye'nin coğrafi konumunu hatırlatarak komünizmin merkezi ve dimağı olan Rusya'ya sınırının olmasını endişelerine dayanak noktası yapması üzerinden anlamak mümkündür. Rusya'da komünizm doktrinini çiğneyip geçen, insan hak ve hürriyetlerini yok etmekten başka bir gaye gütmeyen soysuzlaşmış bir Bolşevizm olduğunu hatırlatır.

Moskof imgesinin milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemin tamamına içkin olan bir tabir olması sebebiyle çalışmanın bu bölümünde özel olarak Rusya'ya karşı takınılan tavırlardan tespit edilen iki noktaya değinilmiştir. Bu noktalardan ilkinin o dönemin uzay yarışında Rusya'ya karşı takınılan tavidir. İkincisi ise Rusya'nın yanına çoğunlukla Çin'in de katılarak kızıl emperyalist olarak betimlenmesidir.

Düşünen Adam dergisinin on yedinci sayısının yirmi üçüncü sayfasında yer alan bir karikatürde masa başında eline verilen bir kağıttakileri ezberlemeye çalışan bir adam ve onun başında yıldızlı kasket giyimli, elinde silah bulunduran bir asker çizilmiştir. Onların önünde duran iki doktordan birisi de diğerine *“Ne ahmak şey,*

fezada neler gördüğünü bir türlü ezberleyemedi” demektedir. Bu karikatürle aslında Sovyetlerin uzaya hiçbir zaman çıkmadığı, her şeyin bir düzmededen ibaret olduğu mesajı okuyucuya verilmeye çalışılmıştır. Derginin on yedinci sayının kapağında ise yedi Amerikalı astronotun resmi yer almaktaydı ve şu sözlere yer verilmişti: “*Hakiki feza adamları*”. Evliyaoğlu da derginin on dokuzuncu sayısında “*Amerikan feza adamlarından Shepard’ın başarısı daha önce fezaya bir adam fırlatıp yere indirdiğini iddia eden Rusya’nın bütün ümidini bağladığı son propaganda balonunu patlatıverdi*” demektedir. Ardından da teknik seviyenin ekonomik sefaletle mazeret sayılamayacağını yazar ve ekler “*Rusya’daki teknik merhale Rus kafasının ileriliğine de delil teşkil etmez ... Sovyetlerin atom sırlarına ancak hırsızlık yolu ile casus şebekeleri vasıtasıyla sahip olabilmışlerdir.* (Evliyaoğlu, 10 Mayıs 1961: 13)” Dergi, bu mesele üzerinde durmaya yirminci sayısında da devam etmiş ve bu sayının yirmi üçüncü sayfasındaki Yurdağın imzalı karikatürde yanmakta olan mum çizilerek karikatürün altında “yatsıya kadar...” ibaresi yazılmıştı. Üst tarafta da “*İlim adamları Gagarin paraşütle, Gagarin ise ben gemimle indim diyor. Gazeteler*” ibaresi yer alıyordu. Perin de Demir Perde gerisinde cennet yerine bir cehennemin olduğunu söyleyip “*fezaya giden bir yolcu ile bu cehennemin ateşi*”nin söndürülemeyeceğini ifade eder (Perin, 31 Mayıs 1961: 19). Rusya’nın uzaya gönderdiği kozmonotların birer propaganda aracı olduğu iddiası hatta Sovyetlerin uzaya çıkışına şüpheyle yaklaşılması bununla birlikte Amerika’nın uzay hamlelerinin takdirle karşılanması ilginç bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Uzay yarışı üzerinden anti-Sovyetçi bir tutum takınılması milliyetçi dergilerdeki Rusya karşıtlığının en uç noktaya vardığının bir örneği olarak sunulabilir.

Rus-Sovyet düşmanlığının diğer bir ayağını ise emperyalizm meselesi oluşturmaktadır. Aygen, kızıl emperyalizmi karanlıkla, maddeci olmakla, istibdatla, kinle ve hayvanlıkla tanımlarken bunun karşısında aydınlığı, maneviyatı, hürriyeti, dini ve insanlığı koyarak bu ikisi arasında bir soğuk bir şekilde devam eden bir boğuşma olduğunu ileri sürer (Aygen, Haziran 1960: 8). Bu anlamda antikomünistlerin öne sürdükleri fikir Batı sömürgeciliği bütün dünyanın lanetine uğrarken Sovyet Rusya’nın elinde bulundurduğu sömürgelerin söz konusu edilmemesiydi. *Kızıl emperyalizm* olarak kavramsallaştırılan bu duruma çoğunlukla Çin de kızıl sıfatını alarak ekleniyordu. Bu iki devletin hakimiyetinde bulunan yirmi altı devletin tam bir özgürlüğe sahip olmadığı ileri sürülüyordu. Batı Türkistan, Doğu

Türkistan, Azerbaycan, Gürcistan gibi bölge ve ülke isimleri sayılarak “*Demir Perde ve Bambu Perde arkasında hiç de bir cennet havasının hüküm sürmediği*”ne kanaat getiriliyordu (Birleşik Amerika’da Esir Milletler Haftası, 19 Temmuz 1961: 27).

Rus emperyalizmi kavramına dair katkı sunan isimlerden birisi Necdet Sançar’dır. Sançar, Milli Hareket derisinin yedinci sayındaki Vietnam ve Tutsak Türk İlleri başlığını taşıyan makalesinde bu konuya eğilir. Yazısında “*yerli moskofçuların Vietnam goygoyculuğundaki samimiyetsizli*”ği ele almakta ve şu soru sormaktaydı: “*Türkiyeli emperyalizm düşmanları(!) eğer bu düşmanlıklarında samimi iseler, niçin sadece Amerika’ya yüklenmektedirler?*” Ardından da Azerbaycan’ı “*yıllardan beri korkunç bir şekilde sömürmekte olanlar emperyalistler değil midir?*” diyerek devam eder ve Kırım’ı, Türkistan’ı da ekleyerek “*Türk yurdu üzerinde gerilmiş kızıl ağ tarihin gördüğü en korkunç emperyalizmin eseri*” olarak gösterilir (Sançar, Şubat 1967: 6). Toprak dergisinde de bu konu üzerinde durulur ve “*Türklerin 60 milyona yakın büyük bir kısmı, çok yazık ki bugün komünist Rusların ve Çinlilerin esirliği ve zulmü altında inlemektedir* (Komünist Esiri Türkler, Ocak 1960: 9)” denir. Düşünen Adam dergisi bu konuda bir adım daha ileri giderek kızıl emperyalizmi tarif ederken Hitler’in Lebensraum adındaki jeopolitik doktrinine gönderme yapmaktadır. (Birleşik Amerika’da Esir Milletler Haftası, 19 Temmuz 1961: 28).

Kızıl emperyalizmin diğer ayağı olarak görülen Çin ele alınırken ise özellikle Doğu Türkistan’a eğilmekteydi. Çin’in Doğu Türkistan bölgesini Çinileştirme çalışması içerisinde olduğu, Türklüğü yok etme hareketine girişildiği ileri sürülüyordu. Çinliler, bu bölgeye yabancıları sokmamakla, bu anlamda Demir Perde’den daha sıkı davranmakla itham ediliyordu. İddiaya göre Tarım Irmağı vadisi ve Kaşgar gibi büyük şehirlerde Türkler bu bölgelerden çıkarılarak çöle sürülüyordu. Boşalan şehirlere de Çinliler yerleştiriliyordu (Türkistan’da İmha, 2 Şubat 1962: 13).

Rus düşmanlığı meselesinde Peyami Safa, Türkiye’nin Sovyetleri incelemek için “*bizim gazetelerimizden ve kitaplarımızdan hiçbir şey öğrenemeyeceğimiz*” şeklindeki çıkışı ilginçtir. Safa’ya göre bizde biz sovyetolog yoktur. Sovyetlerin devrimden bu yana geçirdikleri siyasi, sosyal ve ekonomik safhaları, krizleri ve iç durumlarını ancak İtalya’daki D’Ancelo ve Paladini, Almanya’daki Walter Hildenbrandant gibi sovyetologların kitaplarını okuyarak üçüncü elden bilgilerle edinebildikleri yönünde bir eleştiri getirmektedir. Safa, “*bizdeki mahutların ve kızıl rejim hayranlarının içinde*

sinen aşâğılık duygusunu tedavi etmek için komşu memleketin gerçeklerini halka bildiren milli bir basına ihtiyaç” duyulduğunu da ekler (Safa, 2 Şubat 1961: 7).

3.6. Dış Politikaya Antikomünist Yönden Bakış

İnceleme konusu olan dört milliyetçi dergiden yalnızca ikisinde, *Düşünen Adam* ve *Milli Yol* dergilerinde, dış politika konuları ele alınıyordu. Diğer iki dergide bu konu için ayrılmış bir köşe bulunmuyordu. Dolayısıyla bu konudaki incelemeleriz iki dergi üzerinden ilerledi. Bu dergilerde de gözlemlenen Rus-Amerikan çatışmasında Amerika’dan yana taraf olunduğu açıkça görülebilmekteydi. Çatışmada Amerika’dan yana tavır alınmasının en önemli sebebi ise tabii ki antikomünist düşünce biçimiydi. *Milli Yol* dergisine göre Amerika’nın dış siyasetinin temelini Sovyet Rusya düşmanlığı oluşturmaktadır. Bu durum bugün ve yarın için Amerika’nın değişmez milli siyaseti olarak görülür. Derginin görüşüne göre bu devlet, diplomatik ilişkilerinde muhatabı olan ülkenin Sovyetlere yakınlığı-uzaklığı nispetinde dostluk veya düşmanlık gösterecektir. Türkiye’de ise milliyetçi bir hükümet Rusya’ya taviz vermeyeceği, komünizme karşı direnç göstereceği ve hür dünyaya sadık kalacağı için Amerika’nın en emin olacağı hükümet olacaktır (Tam Tersî, 9 Şubat 1962: 6).

Amerikan taraftarlığını *Düşünen Adam*’da açıkça görmek mümkündür. Derginin üçüncü sayısındaki giriş bölümünde mektup havasında yazılan bölümde *dostu* John F. Kennedy’nin Amerika Cumhurbaşkanlığını devralacağını hatırlatarak tebriklerini gönderdiğini ifadesi (Hadiseler Karşısında, 19 Ocak 1961: 1) bu durumun en açık göstergesi olarak sayılabilir. Aynı sayıda Kennedy’nin diğerlerine benzemediği sert, aktif ve cesur olduğu iddia ediliyordu. Ardından yeni Amerikan başkanından bir alıntı yaparak komünistlerin onları sömürmek istedikleri fakat bunu savaş yoluyla değil en güçlü askeri kuvvetleri elinde bulundurarak, en göz alıcı bilimsel başarıları ile övünerek, pazarların ve ticaret yollarının çoğunu ele geçirerek, ihtiyaç içerisindeki nötr milletleri gerek politika gerek ticaret vasıtası ile ele geçirerek yapmak isteyecekleri ifade ediliyordu (Veyl Komünistlere, 19 Ocak 1961: 27). *Düşünen Adam*’ın Amerikan tarafgirliğini işaret eden ikinci örnek ise 6. Filo’nun Türkiye ziyaretine verdiği tepkidir. Her sayıda mektup formunda derginin ilk sayfasını işgal eden Hadiseler

Karşısında Düşünen Adam başlıklı yazıda 6. Filo'nun Türkiye'ye gelmesi “*Düşünen Adam'ın barışçı ruhunu heyecanlandırdı*”ğını ve Dünya barışına önem veren her düşünür için bu şekildeki iyi niyet ziyaretlerinde daima ilgi çekici taraflar olduğu ifade edilmekteydi. 6. Filo'nun gelişinin coşkuyla karşılandığı on üçüncü sayıda bu filonun Akdeniz için önemi, silahları uzun uzun övülüyordu (Hadiseler Karşısında Düşünen Adam, 31 Mart 1961: 1 ve 14). Tabi tüm bu övgülerin 1964'teki meşhur Johnson Mektubu'ndan önce henüz Kıbrıs bunalımının patlak verip Amerika'nın Yunanistan'dan yana tavır göstermediği tarihlerde yapıldığı unutulmamalıdır. Bu olaylardan sonra milliyetçilerin 6. Filo'ya karşı tavrının ülkenin genel havasına uygun olarak değiştiğini Nihal Atsız'da görmekteyiz. Atsız, Kanlı Pazar'ın ardından Altı Filo'yu konu alan yazısında NATO'dan çıkmaya taraftar olmadığını ifade ederken aynı zamanda NATO'da kalmanın Amerikalılardan nefret etmeye mâni olmadığını dile getirir (Atsız, 2011).

Dış politika meselesinde doğrudan ülkemizi ilgilendirmese de Dünya'da uyandırdığı yankılar nispetinde yankı uyandırmış olan Vietnam Savaşı da dergilerde konu edilen bir husustur. Vietnam meselesine Sançar'ın bakış açısı o ülkede “*silahların konuşmasının tek sebebi olarak komünizm*”i görmek üzerinedir. Ona göre Vietnam'daki durum “*bu toprakları bir komünist ülkesi yapmakla yaptırmamak mücadelesinden başka bir şey değildir.*” Dolayısıyla Sançar'a göre bu savaş “*bir moskofçu oyundan, bir kızıl yalandan, bir fikri edepsizlikten başka bir şey değildi* (Sançar, Şubat 1967: 6 ve 7).” Genç Ülkücüler Teşkilatı'nın kuruculuğunu üstlenen isimlerden Salih Dilek de bu konuda “*Vietnam'da ölenler için sergi düzenleneceğine, Azerbaycan'da ölenler için sergi düzenlensin* (Sanlı, 2019: 425)” görüşünü ileri sürerek Sançar'la benzer noktada durduklarının işaretini verir.

3.7. Köy Enstitüleri'ne Antikomünist İtiraz

1960'larda milliyetçi dergilerde Köy Enstitüleri meselesinin görülüyor olmasının sebebi o dönemde söz konusu enstitülerin eski ruhuna uygun olarak açılıp açılmaması gerektiği tartışmasından doğmaktadır. Örneğin Milli Yol dergisinde çıkan bir habere göre Hasan Ali Yücel'i anma töreni sırasında Fakir Baykurt Köy Enstitüleri'nin tekrar

açılmasının Büyük Millet Meclisinde ve Eğitim Şurasında tartışılmasının ardından reddedildiğini fakat Köy Enstitüleri'nin tekrar açılması için mücadelelerine devam edecekleri açıklamasında bulunması (Anma Töreni=Propaganda, 6 Mart 1962: 7) tartışmanın neden alevlendiğini gösteren bir örnektir. Başka bir örnek olarak Sebülürreşad dergisinin bir haberine göre CHP Genel Başkanı İsmet İnönü evinde kabul ettiği bir grupla Köy Enstitüleri meselesi hakkında görüşmüş ve bu Enstitülerin eski ruhuyla canlanmasına taraftar olduğunu söylemişti (Mahud Köy Enstitüleri, Nisan 1961: 320).

Milliyetçi dergilerdeki Köy Enstitüleri'ne karşı çıkışın üç temel noktası tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi Enstitülerde komünizm propagandasının yapıldığı iddiasıdır. İkinci nokta tüm enstitülü mezunlarının komünistlikle itham edilmediği savunusudur. Üçüncü nokta ise Köy Enstitüsü Dergisi'nin komünizm propagandasına alet olduğu üzerinden yürütülen iddialardır. Bu iddialar genellikle Milli Yol dergisinde seslendirilmiş özel olarak Nihal Atsız'ın ilgisini çekmiştir.

A.Okçuoğlu takma ismiyle yazdığı bir yazıda Atsız'a göre köy enstitüleri meselesi savunucuları tarafından sadece bir eğitim meselesi olarak gösterilmeye çalışılıyordu. Fakat ona göre bu durum hiçbir zaman böyle olmamıştır. Tek parti döneminde “*eğitim sistemine sızan küçük bir azınlığın gayretiyle bu okullarda korkunç bir komünizm propagandası*” yapılmıştı. Köy enstitülerinin tekrar açılmasını dile getirenlerin arasında “*sicilli komünistlerle kızıl ideolojiye bulaşmış kimselerin*” bulunması meselenin hangi açıdan ele alındığını da göstermektedir (Okçuoğlu, 26 Ocak 1961: 11). Milli Yol dergisindeki bir başka haberde “*Moskof uşakları, Türklüğe en büyük darbeyi indirecek ortamın Köy Enstitüleri olacağını, bu suretle hayallerindeki arzuların tahakkuku edeceğine inanıp kendilerini avutma yoluna gidiyorlar*” denmekteydi (Ölüyü Diriltmek Allaha Mahsustur, 20 Nisan 1962: 11). Milli Yol dergisindeki bir yazıda da enstitülerde “*müdür ve öğretmenlik yapmış olanlar arasında sicilli komünistler yok muydu?*” Sorusu sorulacak bu okullarda komünizm propagandası yapıldığı iddiası tekrarlanıyordu. Hatta açıkça isim verilerek Sabahattin Ali, Pertev Naili Boratav gibi isimlerin -ki bu isimlerin komünist faaliyetlerde buldukları açıktı- Ankara yakınlarındaki Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde yıkıcı faaliyetlerde buldukları iddia edilmekteydi (Yine Köy Enstitüleri, 16 Şubat 1962, 6).

Necdet Sançar da Nihal Atsız'ın görüşleriyle aynı çizgide durmaktadır. Yazara göre köy enstitüleri hangi düşünceyle kurulmuş olursa olsun bu enstitüler kızıl fesat yuvaları haline getirilmeye çalışılmış ve kısmen de getirilmiştir. “*Birçok temiz köy çocuğunun kanına girmiş olan köy enstitülerinin önce bu mikroptan temizlenmesi ve sonra da öğretmen okullarına dönüştürülmesinin sebebi de*” budur (Sançar, 26 Temmuz 1961: 15). Milli Yol dergisine göre ise “*köy enstitüleri iddia edildiği gibi iyi niyetle kurulmuş müesseseler olsalar bile tatbikatta Türk milletini köyden vurmaya ve yıkmaya çalışan fesat yuvaları haline getirildiği muhakkaktır* (Yine Köy Enstitüler, 16 Şubat 1962, 6).” Milli Yol dergisinde Köy Enstitüsü mezunu birisinin anıları olarak anlatılan haberde sınıf birincilerine kitap hediye edildiği ifade ediliyordu. Bu kitapların da mutlaka ya komünizm propagandası yapan bir kitap veya bir komünist yazarın kitabı olmasının şart olduğu iddia ediliyordu (Güdümlü Eğitim, 15 Haziran 1962).

Milli Yol dergisinin ikinci sayısında Milliyetçi Enstitücüler başlığını taşıyan yazıda “*Bu kızıl mikrop yuvalarında her türlü telkin ve hatta tazyike rağmen milliyetçi kalmış gençlerin hakkını vermek gerekir*” denmekteydi. Ve devamında “*bu körpe gençler hiçbir yerden hiçbir surette kızıl zehre panzehir olarak milliyetçi bir uyarma almamalarına rağmen ... yıllarca süren sistemli tazyik ve telkinlere dayanmışlardır*” denilmekteydi. Öğrencilerin bu dayanma gücünü de anne-baba ocağından getirdikleri Türklük duygusuna dayandırılmaktaydı (Milliyetçi Enstitücüler, 2 Şubat 1962: 4). Atsız, Milli Yol dergisindeki köşesinden seslenirken şunları söylüyordu: “*enstitülerdeki mezunların topuna komünist denilmekte olduğu iddiası bir yalandır, bir iftiradır. Bu iftirayı ve yalanı sizlere ulaştıranlar da ... Kremlin köleleridir* (A. Okçuoğlu, 6 Mart 1962: 14).” Aynı derginin on üçüncü sayısında da bu konu hakkında Köy Enstitülerinde yetişen öğretmenler ile diğer öğretmenler arasında ayrılık tohumları ekilmeye çalışıldığı ileri sürülür. Köy öğretmenlerinin özellikle “*sizlere komünist diyorlar, böyle diyenlere gericidir*” şeklinde telkinlere maruz kaldıklarını ifade ediyor (Öğretmenleri İkiye Ayırmak, 20 Nisan 1962: 6).

Atız, komünizmin yıkmaya çalıştığı manevi değerlerden birisinin de ahlak olduğunu ileri sürer (Okçuoğlu, 30 Mart 1962, 12). Milli Yol dergisinde Köy Enstitülerinde uygulanan eğitimin, yapılan telkinlerin aşılana zihniyet de ahlak bozucu olarak nitelendirilir. Bu, solcu ve komünist yazarların ahlakı ifsat edici kitapları öğrencilere okutulmuş ve gerçekleştirilmiştir. Köy Enstitüsü dergisinde de ahlak

bakımından zararlı yazılar neşredilerek öğrencilere okutulmuştur (Diploma mı, Bebek Mi? Köy Enstitüleri Konusunda, 30 Mart 1962: 13).

Köy Enstitüleri meselesinin *komünist yuvası* haline getirilmeye çalışıldığına dair diğer bir iddia unsuru da zamanında Köy Enstitüsü Dergisi'nde yayınlanan yazılardır. Milli Yol dergisinde söz konusu dergi için “*enstitü öğrencilerine yazdırılan yazıların büyük bir kısmı kızıl edebiyata mahsus hava, fikir, kelime ve mefhumlarla dolu değil midir?*” sorusu sorulmaktaydı. Yine aynı şekilde, “*bu dergide Allah'ı inkâr eden yazılar çıkmamış mıdır? Mesela bu dergilerde köylüyü şehirliler aleyhinde kışkırtan (yani komünizmin sınıf kavgası ruhunu işleyen) manzumeler ve makaleler yer almamış mıdır* (Yine Köy Enstitüleri, 16 Şubat 1962, 6)?” soruları sorulmaktaydı. Tabii bunlar cevap bekleyen birer sorudan öte ithamlardı. Atsız, Köy Enstitüleri Dergisi'nin ikinci sayısında çıkan Tanrı başlıklı yazıyı komünizm propagandasına delil olarak sunuyordu. Ona göre bu yazıda “*dini inançlara (Kremlin'in deyimiyle) geri inanışlar denilmekte, bu çürük(!) ve geri(!) inanışları benimsemenin ancak devrimlere(!) karşı ilgisiz, kör, sağır kalmakla mümkün olabileceği*” ileri sürülerek komünizm propagandası yapılmaktaydı (Okçuoğlu, 16 Mart 1962:13).

Sançar, Toprak dergisinin altmış ikinci sayısında Köy Enstitüsü Dergisinin “*askerlik sevgisi ve milli an'aneler gibi manevi cemiyet temellerini yıkmaya çalışan, okul çatıları altında ahlak dışı düşüncelerin yerleşmesine imkân sağlayan, dini horlayıp Tanrı inancını sarsmaya yeltenen ve gençlerin kafalarında sınıf fikri yaratmaya sevk edecek konular üzerinde düşünmeye ve yazmaya teşvik eden* (Sançar, Ocak 1960: 7)” bir dergi olarak gördüğünü açıklıyordu.

Atsız'ın enstitüler konusunda üzerinde durduğu bir diğer mesele de bu okullarda öğretmen yetiştirme tekniğinin yanlış olduğu savunusudur. Ona göre bu okullarda “*öğrencilere öğretilmeye çalışılan dülgerlik, demircilik, ziraatçılık, marangozluk, nalbantlık, arıcılık, sıhhiyecilik, ebelik vesaire gibi hünerlerin hiçbirisinin öğretmenlikle en küçük bir ilgisi yoktur.*” Atsız, köylünün bu meslek erbabına ihtiyacı olduğunu kabul eder fakat yaşanan çağın artık ihtisaslar çağı olduğunu “on parmağında on marifet” yetiştirilmesinin çağ dışı bir yaklaşım olduğunu ileri sürer. Tüm bunlara rağmen enstitülerden iyi öğretmenlerin de çıktığını kabul eden Atsız, bu durumu da “*kabiliyetli Türk çocukların kendi kendilerini yetiştirmelerinin bir sonucu*” olduğunu ileri sürer (Okçuoğlu, 27 Nisan 1962: 5).

3.8. Edebiyata Antikomünist Bakış

Milliyetçi dergilerin edebiyata dair bakış açıları çoğunlukla o günün edebiyatının bir eleştirisini yapmak üzerine kuruludur. Örneğin, Atsız, dergilerdeki şiirlerin Türk ahlakını yıkmaya yönelik olduğunu düşünür ve şöyle der: “*Dergileri dolduran sözüm ona şiirlere bir bakın.. Ulan, be, hergele, namussuz, pezevenk, orospu, kaltak, sidik, b.. gibi en adi kelimelerle dolu bu herzeler sosyal gerçeği(!) dile getiren edebi(!) eserlerdir* (Okçuoğlu, 30 Mart 1962: 12).” Onun romancılık konusundaki düşünceleri de şiir hakkındaki düşünceleriyle benzerlik taşır. Romancıların “*Türk’ün ahlakından, karakterinden, zevkinden başlayıp dilinden cümlesine kadar bütün hususiyetlerini ve güzelliklerini yok etmeye çalıştığını*” ileri sürer. Bu romancılar, “*bir köycülüktür tutturmuş giderler. Fakat onların canlandırdıkları köyün ve köylünün Türk köylüsü ile bir ilgisi yoktur* (Okçuoğlu, 24 Mayıs 1961: 23).” Perin de Atsız’ın eleştirilerine ekleme yaparcasına bugünkü romanımızı değerlendirirken *edebiyatımızın zayıflığından* dem vurur. Ona göre “*bugün yabancı tesirlerin mahsulü, hep milli kültürümüzün şu sırada zayıflamış olmasından faydalanarak meydana gelmektedir. Bugün bir milli şairimiz, romancımız, bestekarımız, tiyatro yazarımız yoktur*”. Perin’e göre “*Maksim Gorkileri, Majakouski’leri taklit eden romancılarımız, şairlerimiz var*”dır (Perin, 24 Şubat 1961: 23).

Sınıfın reddi düşüncesine edebiyat konusunda da yer verilir. Atsız, komünistlerin toplumda ikilik yaratmak için en çok kullandıkları araçlardan birisinin edebiyat olduğunu ileri sürer. “*Şiirle, hikayeye, romanla, piyesle ve diğer edebiyat nevileriyle, sanat tülüne büründürülerek hep sınıf şuurunu yaratmaya çalıştıklarını*” düşünür. “*Adi birer Moskof propagandacısı*” olduğunu düşündüğü romancıların sınıf ayırıcılığının ürünlerini vermekten başka bir şey yapmadığını iddia eder. Bu isimlerin en meşhurunun da Nazım Hikmet olduğunu dile getirir (Okçuoğlu, 23 Mart 1962, 2).

Nazım Hikmet teması da karşımıza çıkan bir diğer konudur. Bu noktada onun şairliğinden ziyade *moskof uşaklığı* eleştiri konusu olur. Okçuoğlu takma ismiyle Düşünen Adam dergisinde yazıları yayınlanmış olan Atsız, Nazım Hikmet hakkında şu sözleri söylemekteydi: “*Moskova’da yetiştirilen ve hala yetiştirilmekte olan binlerce ve binlerce köle arasında Türkiye’ye salınanlardan ilk şöhretlisi Nazım Hikmet’tir.*” Ona göre, komünizmin büyük ve korkunç bir bela olarak görülmediği

yıllarda Nazım Hikmet, kalemine kabadayıca bir eda vererek “*yeni şiir diye kızıl Moskof propagandası*” yapmıştı. “*Dünyayı pençesine geçirmek isteyen kuvvet*” bundan sonra da Türkiye’ye pek çok *yetiştirilmiş köleler* salmıştı (Okçuoğlu, 24 Mayıs 1961: 23).

Çalışmamızın ikinci bölümünde milliyetçilerin toplumcu gerçekçi edebiyat konusundaki yaklaşımlarını vermiştik. Hatırlatmak gerekirse toplumcu gerçekçi edebiyat *tezek edebiyatı* olarak addedilerek küçümseniyordu. Bu noktada Fakir Baykurt’un kaleme aldığı Yılanların Öcü romanı milliyetçi çevrelerde özellikle eleştiri oklarını üzerinde toplayan bir eserdir. Yılanların Öcü romanın sinema filminin çekilerek gösterime girmesi de milliyetçi düşüncede tepkiyle karşılık bulur. “*Bu film büyük ve sistemli bir yıkıcılık işinde ufak bir parça*” olarak görülmüştür. Bu yıkıcılığın damla damla ahlakımızı, mertliğimizi, Türklüğümüzü yiyip eritmek amacıyla olduğu iddia edilir. Ardından ise dergi sayfalarında Yılanların Öcü aleyhinde gösteri yapan bütün gençler Milli Yol dergisince selamlanır fakat bu noktada gençlere bir uyarı da yapılır: “*Sinema binalarını tahrip etmek gibi hareketler suçtur. Bunları yapmayın. Topluca gençlik olarak sinema sahiplerini ziyarete gidin. Onları tehdit etmeyin* (Her yerde Yılanların Öcü, 27 Nisan 1962: 5 ve 6).” Bu çağrının ardından on yedinci sayıda Yılanların Öcü filmini oynatmaları için gençliğin yaptığı teklifler sonucunda sinema sahiplerinin filmi gösterme sokmadıkları haberi veriliyordu (Yılanların Yenilgisi, 25 Mayıs 1962: 4).

Son olarak da dağınık şekillerde çokça karşımıza çıkan bir mesele olarak Türk basınında köşe tutmuş komünistler iddiasına da bu bahiste bir örnek verelim. Coşkuner, komünistlerin basın hayatına sızdığını ileri sürerek “*pek çok hikayeci, romancı, şair geçinen bu bedbahtların Türk basın hayatında bir zemin bulabilmelerini*” üzüntüyle karşıladığını belirtir. Ona göre komünist yazarların kaleminden ülkemiz hayrına bir damla düşmesine imkân ve ihtimal yoktur (Coşkuner, Nisan 1960: 4).

3.9. Atatürk ve Atatürkçülük Savunması

Milliyetçi dergilerin Atatürk'e antikomünizm açısından yaklaşımlarındaki ilk durakları Atatürk'ün söylediği iddia edilen komünizmin Türkiye'nin en büyük düşmanı olduğu ve görüldüğü yerde ezilmesi gerektiği söylemidir. İkinci bir argümana komünistlerin Atatürkçülük maskesi arkasına saklandıkları, samimi olmadıkları iddiasıdır. Bu iki düşüncenin bir aradaki en somut halini Toprak'ta yazıları yayınlanan Aygen'de görmekteyiz. Aygen, Atatürk'ün söylediği iddia edilen “*Türk milletinin en büyük düşmanı komünizmdir. Görüldüğü yerde ezilmelidir*” sözüne atıfta bulunarak perde arkasında oynatılan sosyalizm oyunun komünizme çıktığını ileri sürer (Aygen, Ekim 1960: 8). İlhan Darendelioğlu komünist olduğu iddia edilen kişilerin aslında samimi olmadıklarını Milli Yol'da dillendirdiği Kadırlı Olayları bahsinde Yaşar Kemal'den söz ederken ifade eder. Darendelioğlu, “*Atatürk'ün en çok hassasiyetle üzerinde durduğu soyadı kanunu ve düşüncesine bile yıllardır soyadını kullanmamak suretiyle muhalefet eden Yaşar Kemal kendisine bir inkılapçı ve Atatürkçü pozunu vermesine rağmen samimi değildir* (Darendelioğlu, 4 Mayıs 1962)” demektedir.

Toprak dergisinde yazan Ahmet Tuğcu da komünistlerin Atatürk bahsinde samimi olmadıkları fikrini tekrarlar. Tuğcu, “*kendilerine devrimci falan gibi adlar takan ... bu grubun içinde Mustafa Kemal'i unutturmak için çalışanlar az değildir*” demektedir. Yazsının devamında da ekleyerek “*Atatürk'ü ikiye bölerek yarısına çelme takmaya çalışarak öteki yarısını gizli maksatları için kalkan diye kullanmak isteyenler*”in asıl amaçlarının “*Türk milletinin büyük evladını, Türk milleti aleyhindeki sinsi hareketlerine siper diye kullanmak*” olduğunu iddia eder (Tuğcu, Şubat 1960: 8).

Komünistlerin, Atatürk'ün fikirlerinin ardına sığındıkları düşüncesi Cevdet Perin'de de karşılığını bulmuştur. Perin, Düşünen Adam'ın on sekizinci sayısındaki makalesinde ilk önce İkinci Dünya Savaşı sırasında Hitler'in Fransa'yı yenmesine yol açan sebep olarak “*komünist yazarların cephane sandıklarına yerleştirilen beyannamelerini okuya okuya zehirlenen soysuzlaşmış bir nesil*” örneğini verir. Ardından ise şuurlu Türk gençliğinin Atatürk'ün gölgesine sığınarak bütün devrimleri tekeline almak isteyen fakat asıl gayelerine ulaşmak için her aracı mübah sayanların peşinden gidecek kadar gafil olmadığını dile getirir (Perin, 3 Mayıs 1961: 16). Fakat

görüldüğü gibi Perin'in bu noktada Türk gençliğinin şuurlu davranacağına dair vurgusu onu diğerlerinden ayırarak ona yarımılık bir farklılık katmaktadır.

Atatürk bahsinde Göksel diğer yazarlardan farklı bir noktaya değinir. Yazar, Kemalizm nedir diye sorulduğunda bir konuşmasında Atatürk'ün “*devlet sosyalizmidir*” cevabını verdiğini iddia eder ve Kemalizm'de bulunan devletçilik ilkesinde sosyalizm ile ulaşılmak istenen gayelerin mevcut olduğunu ekler. Sosyal amaçlara sahip bulunduktan sonra Kemalizm'in dışında başka doktrinlere eğilim gösterilmesini de anlayamadığını ifade eder (Göksel, Kasım 1960: 12). Göksel bu fikriyle Atatürkçülüğe sola daha yaklaşıp bir rol biçer görünümündedir. Onda diğer yazarlarda gördüğümüz tarzda bir *maske* veya *sinsice asıl amaçlarına giderken Kemalizmin bir araç olarak kullanıldığı* fikri yoktur.

Milliyetçilerin Atatürk savunusu Köy Enstitüleri bahsinde de kendisine yer bulur. Köy Enstitülülerin tümünün komünist olmakla itham edildiği iddiası üzerine Fethi Tevetoğlu'na çekilmiş bazı telgraflar Milli Yol dergisinde yayımlanmıştı. Bu telgraflarda enstitü mezunlarının vurguladıkları temel unsur Atatürkçü olduklarıydı. Yazının devamında ise milliyetçilerin enstitü mezunlarının tamamının komünist olarak görmediği dile getiriliyordu ve şöyle bir ekleme yapılmaya ihtiyacı hissedilerek “*Kızıkların ellerinden hiç düşürmedikleri Atatürk paravanı garip bir tesadüf olarak dört telgrafta da arz-ı endam ediyor. Milliyetçilere ve milliyetçiliğe saldırırken her kızıl Atatürk ilkelerinin siperine girer* (Kızıl Fesat Kazanları Kaynamaya Devam Ediyor, 16 Mart 1962: 6)” deniyordu. Bu söylemde Enstitü meselesi ile Atatürkçülük meselesi iç içe girmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Enstitü mezunu öğretmenlerden gelen bu çıkış karşısında yine Atatürk ilkelerinin en mühiminin komünizme karşı olmak, onu gördüğü yerde ezmek olduğu hatırlatılır (Kızıl Fesat Kazanları Kaynamaya Devam Ediyor, 16 Mart 1962: 7). Sançar'ın da Köy Enstitüleri'ni ele alırken Atatürk konusuna vardığında ortaya attığı iddia, yapılan teftişlerde Atatürk'ün, Namık Kemal'in ve dönemin devlet başkanının resimlerinin ve Atatürk'ün gençliğe hitabe levhasının depolara atılmış olduğu tespitinin yapıldığıdır (Sançar, Ocak 1960: 8).

3.10. Sebilürreşad Dergisi'nde Antikomünist Söylemin Milliyetçi Dergilerle Karşılaştırılması

Çalışmada bir bakış sunması adına milliyetçi dergiler ile İslamcı çizgide yayın hayatını uzun soluklu bir şekilde sürdürmüş olan Sebilürreşad dergisi arasında antikomünist söylem açısından bir karşılaştırma yapmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede derginin 1960-63 arasındaki sayıları taranarak bu sayılardaki antikomünist söylem ile milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemin benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Dergi, incelendiğinde antikomünist söylemin büyük oranda din temelli bir itiraz temelinde inşa edildiği söylenebilir. Sebilürreşad dergisinde Sovyet Rusya'daki ve Çin'deki Müslümanların ve diğer dine mensup kimselerin dinlerini özgürce yaşayamadıkları iddiası üzerinden antikomünist söylem inşa edilmiştir. Sebilürreşad dergisinin üç yüz altıncı sayısında “*komünist rejim kurulduğundan beri dini ortadan kaldırmak için sarf ettiği bütün gayretlere, dindarlar üzerinde yaptığı baskılara rağmen her sınıftan halkın bir kısmı içine yerleşmiş olan inancı söküp atamamıştır* (Komünizm ve Din, Mart 1960: 15)” denilerek komünist Rusya'nın dinin yaşanmasına bazı engeller koymaya çalıştığı dile getirilmekteydi. Aynı yazının devamında İsviçre'de çıkan bir gazetenin Moskova muhabirinden alıntı yapılarak komünist rejim altında geçirilen kırk iki yılın ardından kolhozlarda yaşayan insanlardan yaşlı olanların hala dinlerini yaşamayı sürdürdüğü, son zamanlarda da bu yerleşim yerlerindeki denetimin gevşetilmesiyle insanların eskiye nazaran daha rahat bir şekilde ibadetlerini yerine getirdiğini fakat bunun yeterli olmadığı dile getirilmekteydi (Komünizm ve Din, Mart 1960: 95). Derginin üç yüz yirmi birinci sayısında yine Rusya'da dinsizlik temalı bir haber verilmekteydi. Habere göre Pravda gazetesi Kazakistan'da dine karşı bir ideolojik mücadeleye girişilmesi gerektiğini dillendirmekteydi. Bu durum karşısında parti teşekküllerinden dinsizlik propagandasının seviyesinin yükseltilmesi beklentisi olduğu ifade edilmişti (Rusya'da Dinsizlik, Nisan 1961).

Sebilürreşad dergisinde yazıları yayımlanan Kaşin ise Çin Müslümanları ve Komünizmle Mücadeleleri başlıklı yazısında “*Çin'deki komünist propagandanın keskin ucu, başlıca olarak Konfüçius'culuğa karşı yönelmiştir*” demektedir. Ardından da Çin'de komünizme karşı koyabilecek olan Müslümanlık ve Katolikliğe karşı da

şiddetli bir mücadele yürütüldüğünü ileri sürer. Müslümanların toplu bir şekilde belirli bölgelerde yaşadığı dile getirilerek bu topluluğun Uygur, Kazak, Özbek, Türkmen, Tacik milliyetine mensup olmalarının (Çinli olmadıklarının) altı çizilerek Çin komünizminin olaya bu pencereden baktığı da ilave ediliyordu (Kaşın, Eylül 1960a: 190). Kaşın, aynı başlığı taşıyarak devam ettirdiği yazı dizisinde Çin'deki Müslüman toplulukların camiler için özerklik talepleri olduğu fakat bu taleplerin komünist parti tarafından reddedildiği haberini veriyordu. Bu durum karşısında Müslümanların Çin'den ayrılma programları oluşturdukları ifade ediliyordu (Kaşın, Eylül 1960b: 205). Çinli komünistlerin müslümanlar ile mücadelesinde kendilerine müttefik bulmak için ileri gelen müslümanlardan bazılarını maddi sahada gösterdikleri müsamahalar ve terör yoluyla kendi tarafına çekme ve kullanma yoluna gittiklerini fakat bundan istedikleri anlamda fayda sağlayamadıkları dile getirilmekteydi (Kaşın, Ocak 1961: 254-5).

Milliyetçi dergilerin de antikomünist söylemlerini inşa ederken Rusya ve Çin üzerinde durduğunu fakat bu devletleri *kızıl emperyalist* şeklinde tanımlama yoluna giderek din özgürlüğü vurgusundan ziyade bağımsızlık vurgusunu ön plana çıkardıkları söylenebilir. Dolayısıyla Sebilürreşad dergisi ile milliyetçi dergilerin Rus ve Çin *mezalimi* hakkında ortaklaştıkları fakat söylem ve içerik olarak farklılıklar taşıdıkları yorumu getirilebilir.

Derginin incelenen sayılarında Köy Enstitüleri konusunda yalnızca üç yüz yirincinci sayısında yer alan ufak bir haber göze çarpmaktadır. Habere göre CHP Genel Başkanı evinde kabul ettiği bir grupta Köy Enstitüleri meselesi hakkında görüşmüş ve bu Enstitülerin eski ruhuyla canlanmasına taraftar olduğunu söylemişti. Bunun dışında haberde İnönü'nün görüştüğü grupta kimlerin olduğu hakkında veya Enstitüler hakkında herhangi bir yorum yapılmamıştı (Mahud Köy Enstitüleri, Nisan 1961: 320).

Derginin üç yüz otuz altıncı sayısında bir daire mensuplarına gönderilen bir tamimde; "*Irkçılık, Turancılık ve Nurculuk gibi hareketlere kat'iyen müsaade edilmemesi ve faşistlerin hakkından gelinmesi emredildiği*" ileri sürülerek bu tamime karşı çıkan bir yazı yayınlanmıştır. Tamimde Nurculuğun tam tarifinin yapılmamış olmasına itiraz edilir ve neden farmasonluktan hiç bahsolunmadığını sorar. Ardından da "*bugün tekmil beşeriyeti korkunç bir maceraya sürükleyen, insan haklarını top*

yekûn çığneyip, milletleri esir ve mallarını yağma eden komünizme dair neden hiçbir kayıt, bir tehlike işareti” verilmediği sorulur (Atılhan, Mayıs 1962: 171-2).

Sebilürreşad dergisinin *sosyal adaletin bir sosyalizm mezalimi* olduğu fikrini ileri sürdüğü gözlemlenmiştir. Ancak bu oldukça cılızdır ve yalnızca bir yazıda kendisine yer bulabilmiş bir iddadır. Terek’in ele aldığı bu konu Maceristan’dan ve Rusya’dan iki örnekle desteklenmeye çalışılmıştı. Buna göre Maceristan’da çıkan isyana katılan gençler o zaman on beş yaşındaydılar. Gençlerin on sekiz yaşını doldurması beklenmiş ve ardından da idam edilmişlerdi. Rusya’daki örnek ise Kabardin-Balkır bölgesinde Rus gizli polis teşkilatı tarafından idare edilen bir maden ocağında zorunlu olarak çalıştırıldığı iddia edilen işçilerin gizli polisin bu bölgeden çekilmek zorunda kalması üzerine sevk edilmek yerine infaz edildikleri yönündeydi (Terek, Nisan 1964: 37). Milliyetçi dergilerde gördüğümüz sosyal adaletin komünizme giden yoldaki ilk adım olduğu fikrinin Sebilürreşad dergisinde farklı bir perspektiften ele alındığı görülmektedir. Milliyetçi dergiler bu durumu daha ziyade Türkiye’de oluşması muhtemel görülen tehlikenin uyarısı olarak verirken Sebilürreşad var olan bir örnek üzerinden durumu açıklama yöntemini seçmiştir.

3.11. Süleyman Demirel’in Antikomünist Söylemleri ile Milliyetçi Dergilerin Karşılaştırılması

Çalışmada dergilerin incelenmesinin ardından AP liderinin antikomünist söyleme ne derece katkı verdiği ve dergilerdeki söylemle hangi noktalarda benzerlikler ve farklılıklar gösterdiği incelenmeye çalışıldı. AP lideri Demirel’in meclisteki konuşmaları bu çalışma için yol gösterici olarak seçilmiştir.

Demirel, 3 Kasım 1965 günü I. Demirel Hükümeti (30. Cumhuriyet Hükümeti) Programını sunduğu meclis konuşmasında komünizm konusunda bazı noktalara değiniyordu. Demirel, hükümetinin göreceği vazifeleri sıralarken *“bünyemizde sinsi sinsi yaşadığı öteden beri bilinen ... her türlü zararlı cereyanlardan, bilhassa komünizme yönelmiş faaliyetlerden ... hürriyeti yok etmek yolunda bulunmaya asla meydan ve imkân vermemek en önemli vazifemiz olacaktır* (Neziroğlu ve Yılmaz,

2014: 105)” diyordu. Burada Demirel’in komünizmin sinsiliğine vurgu yapıyor olması söyleminin dergilerle paralellik gösteren yanlarından birisi olarak sayılabilir.

Demirel hükümet programını açıklamaya devam ederken kendi tutacakları yolun “*dogmatik sosyalizm ve komünizm, milletlere neye mal olduğu bugün daha iyi görünen ve grift meseleleri çözmeye yetersizliği tecrübelerle sabit olan katı inanç sistemleri* (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 111)”nden farklı olacağını dile getiriyordu. Bu durum da yine incelediğimiz dergilerde karşımıza çıkan sosyalizmin veya komünizmin milletleri mahvettiği-mahvedeceği vurgusuyla ortaklık taşımaktadır.

1966 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısını Meclis’e sunduğu konuşmasında da TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar’ın Türkiye’de sınıftan bahsettiğini vurgular ve Türkiye’de sınıfın olmadığı fikrini savunur ve “*Türkiye’de imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir millet vardır* (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 251)” ifadelerini kullanır. Bu ifadesi de yine dergilerde gördüğümüz sınıfın reddi düşüncesiyle uyumlu görünmektedir.

13 Temmuz 1966 günü ABD-Türkiye İlişkileri Konusunda I. Demirel Hükümeti Hakkında Gensoru Açılmasına İlişkin Önerge Nedeniyle yaptığı konuşmasında NATO ve CENTO anlaşmalarının Türkiye’yi komünizme karşı kolektif savunma düzeni içerisinde bulunmasını sağladığını dile getirerek bunların Türkiye’nin egemenliğine aykırı görmediğini dile getirir (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 256). Bu söylem de Alparslan Türkeş’in söylemiyle benzerlik göstermektedir. Fakat çalışmamız sırasında dergilerin Amerikan taraftarı yanları olduğu görülmüş olsa da bu şekilde açık bir söylem geliştirilmediği ileri sürülebilir.

Demirel’in 9 Şubat 1967 günü Anayasaya Karşı Tutum ve Davranışları İddiasıyla I. Demirel Hükümeti Hakkında Gensoru Açılmasına İlişkin Önerge Nedeniyle aldığı sözde Anayasa’nın komünizme müsait bir zemin hazırladığı iddialarının karşısında olduklarını ifade eder, Yine konuşmasının devamında Türk Anayasası’nı Marksizm’in veya komünizmin koruyucusu şeklinde tefsir etmeyi küstahlık olarak gördüklerini ileri sürer. (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 287 ve 297). Bu tartışma 60’ların başlarında da yaşanmıştı ve dergilerin bu konuda Demirel ile aynı pozisyonda olduğu söylenebilir.

Demirel, komünizmi hürriyetleri ortadan kaldıran, demokratik düzenin baş düşmanı olarak tanımlar (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 297). 1967 Mali Yılı Bütçe Görüşmeleri’nde Demirel, komünizmin temel fikirlerini Jules Monero’nun Komünizm

Sosyolojisi kitabından alıntı yaparak “*İstihsalin, ticaretin, dağıtımın devletleştirilmesi, ekonominin ve politikanın kati bir devlet planına bağlanması, bu vasıtalarla elde edilecek üstün bir hayat seviyesinin bütün dünyaya yayılması*” şeklinde tarif eder (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 308).

Demirel, komünizmin Türkiye için bir tehlike teşkil etmediği fikrinde bulunanlara karşı da devletin tehlike teşkil edip, ortaya çıktıktan ve zararını icra ettikten sonra müdahalede bulunmasını doğru bulmaz. Bu konuda “*ya tehlike varsa*” düşüncesiyle meseleye yaklaşılmasının daha doğru olacağını ileri sürer (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 313). Bu düşünce bir noktada milliyetçi dergilerdeki fikirlerle bir noktada çelişirken bir noktada ise ortaklaşa bir düşünceyi bize sunmaktadır. Nitekim dergilerde pek çok örnekte gördüğümüz gibi komünizmin büyük bir tehlike olarak karşılarında bulunduğu ve tedbirler alınması gerektiği fikrini işliyorlardı. Demirel ise doğrudan komünizm tehlikesi var demekle dergilerin fikrine aykırı görülebilecektense yine de tedbir alınması gerektiğini ileri sürmesiyle dergilerde işlenen fikre uygun hareket eder pozisyonda görünmektedir.

Demirel, sosyal adalet konusunda ise bu kavramı ve uygulamayı komünizme karşı en tesirli kalkan olarak gördüklerini söyler (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 334). Bu düşüncede hem milliyetçi dergilerle hem de incelemiş olduğumuz Sebilürreşad dergisinde görmüş olduğumuz sosyal adaletin komünizme yol açacağı fikirleriyle ortak noktada bulunmadıkları yorumu getirilebilir. Fakat konu sosyalizm olduğunda Demirel ile milliyetçi dergilerin ortak noktada bulunduğu söylenebilir. Başbakan, Anayasamızın sosyalizmi bir maske olarak kullanarak altında komünizm bulunan her türlü cereyanlara kapalı olduğunu dile getir (Neziroğlu ve Yılmaz, 2014: 405). Aynı fikir sunduğumuz dergi örneklerinde de açıkla ifade ediliyordu

SONUÇ

Çalışmaya dahil edilmiş olan dergilerin her birisi milliyetçi ideolojinin hâkim olduğu yayınlardır fakat Düşünen Adam'ın merkez sağ siyasetle daha iç içe bir yapı sergilediği gözlemlenirken Milli Yol'un Türkçü düşünceye yakın bir duruş sergilediği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda bakacak olursak Toprak dergisi farklı yazar ve düşünürlerle alan açmayı hedefleyen bir görüntü sergilemektedir. Milli Hareket dergisi ise CKMP'nin yayın organı olma sıfatını yüklenmesi sebebiyle diğer dergilerden tamamen ayrılır. Bir partinin pek çok meselede söz söyleme çabası içerisinde olması dolayısıyla Milli Hareket dergisi de bu durumu yansıtan bir havaya bürünmüştür.

Antikomünist söylemin fikirsel boyutu temelde iki noktaya temas etmektedir. Bunlardan birincisi sosyalizmin komünizmle bir görüldüğü düşüncedir. Dergilerde, komünizmden açıkça söz edilemediği durumlarda sosyalizmin bir *maske* olarak kullanıldığı fikri hâkim görünmektedir. Bununla birlikte bu durum ucu sosyal adalete karşı çıkan bir düşünce yapısına kadar uzanır. Sosyal demokrasiye de en nihayetinde komünist düzene varacağı endişesiyle şüpheyile yaklaşıldığı tespit edilmiştir. Fikirsel boyutun ikinci temas ettiği nokta demokrasidir. Bu noktada 27 Mayıs'ın ardından demokrasinin yeni düzene girdiği hatırlatılarak komünistlerin bu düzeni bozma çabası içerisinde oldukları fikri işlenir.

Antikomünist söylem oldukça iç içe geçmiş imgelerden kuruludur. Çoğu zaman bu imgeler bir arada kullanılarak söylem inşa edilmiştir. Bu söylemlerin temelini ise genellikle komünistlerin yapay bir sınıf fikri oluşturma çabası içerisinde oldukları, sınıf fikrini inşa edenlerin ajan oldukları ve bu durum karşısında yetkililerin ellerinden gelen çabayı göstermedikleri kurgusu oluşturulur. Bununla birlikte komünizmin maneviyata saldırdığı fikri de çokça işlenerek antikomünizmde maddi kuvvetlerin güçlendirilmesi kadar manevi kuvvetin güçlendirilmesiyle komünizme karşı çıkılabileceği vurgusu yapılır. Zaten çoğu zaman komünistler *dinsiz*, *Allahsız* olarak kodlanmışlardır.

Antikomünizm söyleminin en kuvvetli yanlarından birisi de bu yönde fikir belirten kimselerin komünizm tehlikesi karşısında halkı uyarma görevini üstlenmiş pozisyonda karşımıza çıkmalarıdır. Devamlı olarak Dünya'dan örnekler vererek onların içerisine düştüğü duruma düşülmemesi için uyarılarda bulunulur. Hür

Dünya'nın bir mücadeleye karşı karşıya olduğunun farkında olmadığı üzerinde durulur ve ülkemizde komünistlerin hedeflerine ulaşmak için durmadan çalıştığı, onlara karşı *uyanık* olunması gerektiği fikirleri de daima işlenir.

Milliyetçilerin, kendilerini karşılarına konumlandıkları komünistleri her zaman ajanlıkla itham etme, onların bir hastalık hali içerisinde bulunduğunu ileri sürme gibi söylemler geliştirdikleri de tespit edilmiştir. Bu durumda milliyetçilik *doğru yol* olarak işaret edilirken komünistlik hür irade ile seçilmemiş gaflet haliyle içerisine düşülmüş bir durum olarak kodlanır. Böylece karşı kamp bir anlamda irrasyonelleştirilerek haklı çıkma yoluna girilmiş olduğu görülür.

Rus düşmanlığı konusunda ise bu konunun ezeli olduğu vurgusunu takiben Bolşevik Devrimi ile birlikte bu düşmanlığın yeni bir boyut kazandığı fikri işlenir. Çalışma sırasında bu imgenin çokça başvurulduğu tüm söyleme gömülü olduğu görülmüştür. Fakat iki temel meselede doğrudan Rus karşıtlığı yalın bir şekilde kendisini gösterir. Bunlardan birincisi uzay yarışı içerisindeki Sovyetlerin başarılarına şüphe ile yaklaşılmasıdır. İkincisi ise Sovyetlerin yanına Çin'in de eklenerek *kızıl emperyalist olarak* tanımlanmasıdır. Sovyetlerin uzaydaki başarıları bir yandan propaganda malzemesi edildiği ileri sürülerek ve aslında Sovyetlerin uzaya hiç çıkmamış olduğu imaları yapılarak küçümsenir. Bununla birlikte de Sovyetlerin uzaya çıkmış olmasının hiçbir şey ifade etmediği *Demir Perde'nin gerisinin yine de bir cehennem* olduğu fikri işlenir. Amerika'nın uzay hamleleri ise kuşkusuz bir sevinçle karşılanır. Kızıl emperyalizm meselesinde ise çoğunlukla bu ülkelerin işgalci oldukları, asimilasyon politikaları güttükleri işlenir.

Köy Enstitülerine dair yapılan antikomünist itiraz ise zamanında bu okullarda komünizm propagandasının yapıldığı üzerinden işlenir. Bu duruma enstitünün yayın organı olan dergiden ve anılarını anlatan mezunlardan örnekler sunularak fikirler temellendirilir. Bununla birlikte muhtemelen sol basından milliyetçilerin Köy Enstitüleri mezunlarının tamamını komünistlikle suçladığı yönündeki haberler karşısında da bir savunma pozisyonu alınarak böyle bir düşüncelerinin olmadığı dile getirilir.

Edebiyattaki antikomünizm düşüncesi daha ziyade toplumcu-gerçekçi edebiyata itiraz üzerine kurgulanmıştır. Bununla birlikte komünist romancı ve şairlerin sanatı kullanarak komünizm *zehrini* akıtma peşinde oldukları, sınıf şuuru

yerleştirmeye çalıştıkları fikri de işlenir. Nazım Hikmet de bunu yapmaya çalışan ilk şair olarak hedef tahtasına oturtulan isimdir.

Atatürk meselesinde ise temelde iki vurgu vardır. Birincisi Atatürk'ün söylediği iddia edilen komünizmin Türkiye'nin en büyük düşmanı olduğu, görüldüğu yerde başının ezilmesi gerektiğini söylediği sözdür. Böylece Atatürk de antikomünizm saflarına katılıyordu. Diğer nokta ise komünistlerin veya sosyalistlerin Atatürk'ü ve Atatürkçülüğu bir paravan olarak kullandıklarına aslında onun fikirlerine sahip çıkmak, onu sevmek gibi bir dertlerinin olmadığına dair temel görüştür.

Sebilürreşad ile milliyetçi dergilerdeki antikomünist söylemin karşılaştırılmasından çıkan sonuç ise İşlamcı çizgideki bu derginin konuya dair din merkezli bir bakış geliştirdiği, Sovyet Rusya'da ve Çin'de *kızıl tahakküm* altındaki dindar insanların baskı ve zulüm gördüğu temelinde inşa edilmiştir. Rusya ve Çin vurgusu milliyetçi dergilerde de vardır fakat din temelli vurgudan ziyade daha genel bir yaklaşımla işgal edilmiş topraklar söylemi çerçevesinden ilerlenir. Sosyal adalet meselesinde ise Sebilürreşad dergisinin daha katı bir tutum sergileyerek bu durumu doğrudan *mezalim* olarak tanımladığı söylenebilir. Bu konuya milliyetçi dergilerin sosyal adaletin ülkeyi komünizme götürebileceği tehlikesi çerçevesinden yaklaştıkları gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Ahmad, Feroz (1995). Modern Türkiye'nin Oluşumu (Çev. Yavuz Alogan). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Ahmad, Feroz (1996). Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980 (Çev. Ahmet Fethi). İstanbul: Hil Yayın.

Akşin, Sina (2019). Kısa Türkiye Tarihi. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Atsız, Hüseyin Nihal (2011). "Altıncı Filo?!" Şu kitapta: Turancılık, Milli Değerler ve Gençlik (Makaleler I). İstanbul: Ötüken Neşriyat, s. 234-237.

Atsız, Hüseyin Nihal (2015a). "Başvekil Saraçoğlu Şükrü Açık Mektup." Şu kitapta: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik (Makaleler I), İstanbul. Ötüken Neşriyat, s. 103-109.

Atsız, Hüseyin Nihal (2015b). "Başvekil Saraçoğlu Şükrü İkinci Açık Mektup." Şu kitapta: Turancılık Milli Değerler ve Gençlik (Makaleler I), İstanbul. Ötüken Neşriyat, s. 110-121.

Atsız, Hüseyin Nihal (2015c). "Türk Milletine Çağrı." Şu kitapta: Türk Ülküsü, İstanbul: Ötüken Neşriyat, s. 95-103.

Aydın Suavi, Yüksel Taşkın (2018). 1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ayvazoğlu, Beşir (2008). "Tanrıdağ'dan Hira Dağı'na Uzun İnce Yollar." Şu kitapta: Editör: Tanıl Bora. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Cilt 4: Milliyetçilik). İstanbul: İletişim Yayınları, s. 541-578.

Bakırezer, Güven (2008). "Nihal Atsız." Şu kitapta: Editör: Tanıl Bora. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Cilt 4: Milliyetçilik). İstanbul: İletişim Yayınları, s. 352-357.

Bora, Tanıl (2008). "Alparslan Türkeş." Şu kitapta: Editör: Tanıl Bora. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Cilt 4: Milliyetçilik). İstanbul: İletişim Yayınları, s. 686-695.

Bora, Tanıl (2017). Cereyanlar Türkiye'de Siyasi İdeolojiler. İstanbul: İletişim Yayınları.

Can, Kemal (2008). "Ülkücü Hareketin İdeolojisi." Şu kitapta: Editör: Tanıl Bora. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Cilt 4: Milliyetçilik). İstanbul: İletişim Yayınları, s. 663-705.

Çavdar, Tefik (2013). Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze. Ankara: İmge Kitabevi.

Çaylak Adem, Hüseyin Baran (2017). "Türkiye'de Kemalist Rejimin Ordu ve Anayasa ile Pekişmesi ve Darbeler Arası Dönem (1960-1970)." Şu kitapta: Editörler: Adem Çaylak, Seyit Ali Avcu. Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Hayatı. Ankara: Savaş Yayınevi, s. 437-483.

Demir, Cenk Deniz (2017). “Altmışlı Yıllarda Merkez Sağ: Demirkırat’tan Adalet Partisi’ne Merkez Sağın Sancılı Serüveni.” Şu kitapta: Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar. Türkiye’nin 60’lı Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 483-517.

Demirel, Tanel (2017). Adalet Partisi İdeoloji ve Politika. İstanbul: İletişim Yayınları.

Doğaner, Yasemin (2017). “İhtilalin Mantığı.” Şu kitapta: Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar. Türkiye’nin 60’lı Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 99-115.

Ertekin, Orhangazi (2008). “Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları.” Şu kitapta: Editör: Tanıl Bora. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Cilt 4: Milliyetçilik). İstanbul: İletişim Yayınları, s. 345-387.

Fahrettin Savaş (2011). “Orkun’un İkinci Döneminden Hatıralar.” Türk Yurdu Dergisi, sayı 285

Kaynar, Mete Kaan (2017). “Türkiye’nin Altmışlı Yıllarına Dair Bazı Notlar.” Şu kitapta: Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar. Türkiye’nin 60’lı Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 23-58.

Koca, Bayram (2017). “Altmışlı Yıllarda Türkiye’de Anti-komünizm: Truman Doktrini’nden Komünizmle Mücadele Derneklerine.” Şu kitapta: Editör: Mete Kaan Kaynar. Türkiye’nin 1960’lı Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 545-569.

Konar, Fahrettin Savaş (2016). 3 Mayıs Türkçüler Günü Antolojisi. İstanbul: Aygan Yayıncılık.

Landau, Jacop (1999). Pantürkizm (Çev. Mesut Akın). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Mardin, Şerif (1991). Türk Modernleşmesi Makaleler IV. İstanbul: İletişim Yayınları.

Nalbantoğlu, Muhiddin (2010). Alparslan Türkeş ile Tarihi Aydınlatan Sohbetler. İstanbul: Toker Yayınları.

Neziroğlu, İrfan ve Tuncer Yılmaz (2014). Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları (cilt: 5). Ankara: TBMM Basımevi.

Özcan, Feridun Cemil (2017). “Altmışlı Yıllarda Türkiye Ekonomisi.” Şu kitapta: Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar. Türkiye’nin 60’lı Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 179-204.

Özcan, Gencer (2017). “Altmışlı Yıllarda ‘Dış’ Politika.” Şu kitapta: Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar. Türkiye’nin 60’lı Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 217- 256.

Özdemir, Hikmet (2008). ‘Siyasal Tarih (1960-1980)’. Şu kitapta: Ed. Sina Akşin. Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980). İstanbul: Cem Yayınevi.

Özdoğan, Günay Göksu (2001). “Turan”dan “Bozkurt”a, Tek Parti Döneminde Türkçülük 1931-1946 (Çev: İsmail Kaplan). İstanbul: İletişim Yayınları.

Öztan, Güven Gürkan (2016). “Ezeli Düşman’ ile Hesaplaşmak: Türk Sağında Moskof İmgesi.” Şu kitapta: Derleyenler: İnci Özkan Kerestecioğlu ve Güven Gürkan Öztan. Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 75-104.

Saç, Selman (2017). “İlimli Mücadeleden Radikal Önemlere: 27 Mayıs.” Şu kitapta: Hazırlayan: Mete Kaan Kaynar. Türkiye’nin 60’lı Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 77-97.

Sanlı, Ferit Salim (2019). Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisi’ne -Tarihi Süreç, İdeoloji ve Politika- (1960-1969). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Seçim Konuşmaları (1966). Adalet Partisi Genel Merkez Yayınları: Ankara.

Taşer, Dündar (2013). “Dört Gazi.” Şu kitapta: (Yazar: Nevzat Kösoğlu) Dündar Taşer. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Taşkın, Yüksel (2019). Anti-Komünizmden Küreselleşme Karşıtlığına Milliyetçi Muhafazakâr Entelijansiya. İstanbul: İletişim Yayınları.

Taylak, Muammer (1977). 27 Mayıs ve Türkes. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Turan, Osman (1978). Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi Türk Dünya Nizamının Milli İslami ve İnsani Esasları (Cilt 1). İstanbul: Nakışlar Yayınevi.

Turgut, Hulusi (1995). Türkes’in Anıları; Şahinlerin Dansı. İstanbul: ABC Yayınları.

Turhan, Metin (2020). Türk Demokrasi Tarihinde Milliyetçi Hareket. Ankara: Polietika.

Türkes, Alparslan (1975a). 1944 Milliyetçilik Olayı. İstanbul: Kutluğ Yayınları.

Türkes, Alparslan (1975b). Temel Görüşler. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Türkes, Alparslan (1975c). Milli Doktrin Dokuz Işık. İstanbul: Kutluğ Yayınları.

Türkes, Alparslan (1976). Dokuz Işık ve Türkiye. İstanbul: Kervan Kitapçılık.

Ülkücü Komando Kampları: AP Hükümetinin 1970 Yılında Hazırladığı MHP Raporu (1997). İstanbul: Kaynak Yayınları.

Yıldırım, Sinan (2016). “Nefretin ve Korkunun Rengi Kızıl.” Şu kitapta: Derleyenler: İnci Özkan Kerestecioglu ve Güven Gürkan Öztan. Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 47-73.

Yıldız, İsmail (2019). Milliyetçi Eğitim Düşüncesi (1923-2009). Ankara: Yüzde İki Yayınları.

Zürcher, Erik Jan (2000). Modern Türkiye’nin Tarihi (Çev. Yasemin Saner Gönen). İstanbul: İletişim Yayınları.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Atilhan, Cevad Rifat (Mayıs 1962). “Nurculuk, Farmasonluk, Komünizm.” *Sebillürreşad*, 14(336), s.171-2.

Aygen, Mehmet Saadettin (Haziran 1960). “Kızıl Materyalizme Karşı Manevi Silahlanma.” *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 67, s. 8.

Darendelioğlu (4 Mayıs 1962). “Kadirli Olayı Mı, Moskof Taktiği Mi?.” *Milli Yol*, sayı: 15, s.7-8.

Darendelioğlu, E. İlhan (8 Mayıs 1961). “Milli Şuur Uyğururururururur İstleniyor.” *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 78, s. 1-2.

Evliyaoğlu, Gökhan (10 Mayıs 1961). “Deliliğın Süratini Değil Aklın Hızını Seviyoruz.” *Düşünen Adam*, sayı: 19, s. 13.

Evliyaoğlu, Gökhan (1965). “Yarış Öncesi.” *Yeni İstanbul*.

Güdümlü Eğitim (15 Haziran 1962). *Milli Yol*, sayı: 20, s. 13-14.

Hukuk Fakültesi ve Rektörlük İşgal Edildi (15 Haziran 1968). *Cumhuriyet*.

Ilgar, Hayrâni (15 Haziran 1962). *Milli Yol*, sayı: 20, s. 5.

İpekçi, Abdi (1965) “Türkeş: Batıya Bağlı Kalmalıyız.” *Milliyet Gazetesi*.

İşçiler Dikkat (15 Haziran 1962). *Milli Yol*, sayı: 20, s. 7.

Narmanlı, Süreyya (25 Mayıs 1962). “Sol’a Karşı Birleşelim.” *Milli Yol*, sayı: 17, s. 5.

Okçuoğlu, A. (24 Mayıs 1961). “Moskofcu Kuyruklar ve Kuyrukçuları.” *Düşünen Adam*, sayı: 21, s. 23.

Perin, Cevdet (17 Mayıs 1961). “61 Ruhı.” *Düşünen Adam*, sayı: 20, s. 17.

Perin, Cevdet (3 Mayıs 1961). “Bitmeyen Kavga.” *Düşünen Adam*, sayı: 18, s. 16.

Perin, Cevdet (31 Mayıs 1961). “İçimizdeki Düşman.” *Düşünen Adam*, sayı: 22, s. 19.

Safa, Peyami (10 Mayıs 1961). “Markxist, Komünist ve Ajanları.” *Düşünen Adam*, sayı: 19, s. 11.

Safa, Peyami (24 Mayıs 1961). “Kim Komünisttir, Kim Değildir.” *Düşünen Adam*, sayı: 21, s. 13.

Sançar, Necdet (22 Haziran 1962). “Milliyetçi Türk Gençlerine.” *Milli Yol*, sayı: 21, s. 5.

Sosyalizm-Komünizm (25 Mayıs 1962). *Milli Yol*, sayı: 17, s.15.

Sosyalizm-Komünizm (25 Mayıs 1962). *Milli Yol*, sayı: 17, s.15.

Sunay, Cengiz (2016). “Cumhuriyet Tarihi Üzerine Kısa Bir Dönemlendirme Denemesi.” *İnsan&İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi*, sayı: 7, s. 64-98.

Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Genel Merkezi’nin Türk Milleti’ne Beyannamesi (7 Ağustos 1965).

Yılanların Yenilgisi (25 Mayıs 1962). *Milli Yol*, sayı: 17, s. 4.

Cengiz, Özge (2017). Zafer ve Ulus Gazetelerinde Yer Alan Tefrika Romanlarda Siyasal Kimlik İnşası (Batıcılık, Antikomünizm, Antifaşizm). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gülpınar, Turgay (2012). Şehitliğin İnşası ve İnhası: Turan Emeksiz Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güzel, Süleyman Çağrı (2018). Ulusalçı ve Ülkücü İdeolojilerin Milliyetçilik Anlayışlarının Karşılaştırılması: Aydınlik ve Orta Doğu Gazetesi Örnekleri (2005-2017). Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Meşe, Ertuğrul (2013). Türk Siyasal Yaşamında Komünizmle Mücadele Dernekleri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Özdemir, Zeki (2007). 1965-1969 Yılları Arasında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uygur, Günay Dumrul (2020). Türkiye İşçi Partisi 1961-1971. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Komünist Esiri Türkler (Ocak 1960). *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 62, s. 9.

Sançar, Necdet (Ocak 1960). "Köy Enstitüleri." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 62, s. 7-8.

Tuğcu, Ahmet (Şubat 1960). "Gazi Mustafa Kemal'i Sevmeyenler." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 63, s. 8.

Coşkun, Kemal Fedai (Nisan 1960). "Komünist Muharrirler." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 65, s. 4.

Türk, Cezmi (Nisan 1960). "Kardeş Kanı." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 65, s. 3.

Menderes'in Son Ümidi Moskova Mı İdi? (Temmuz 1960). *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 68, s. 19.

Ülküsal, Müstecib (Temmuz 1960). "Son İnkılap ve Dış Türkler." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 68, s. 8.

Darendelioğlu, E. İlhan (Ağustos 1960). "Sosyalist Kalpazanlar." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 69, s. 14-15.

Kaşın, A. (Eylül 1960a). "Çin Müslümanları ve Komünizmle Mücadeleleri." *Sebillürreşad*, 13(312), s.190-2.

Kaşın, A. (Eylül 1960b). "Çin Müslümanları ve Komünizmle Mücadeleleri." *Sebillürreşad*, 13(313), s. 205-8.

Aygen, Mehmet Saadettin (Ekim 1960). "Sosyalizm ve Komünizm." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 71, s. 7-8.

Sançar, Necdet (Ekim 1960). "Hortlayan İftira." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 71, s. 6.

Göksel, Kemal (Kasım 1960). "Sosyalizm Edebiyatı." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 72, s. 12.

Çetinoğlu, Oğuz (Ocak 1961). "Sosyalizm Tuzağı." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 74, s. 7-8.

Kaşın, A. (Ocak 1961). "Çin Müslümanları ve Komünizmle Mücadeleleri." *Sebillürreşad*, 13(316), s. 254-255.

Perin, Cevdet (5 Ocak 1961). "Nasıl Bir Demokrasi?" *Düşünen Adam*, sayı: 1, s. 21.

Hadiseler Karşısında Düşünen Adam "(19 Ocak 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 3, s. 1.

Veyl Komünistlere (19 Ocak 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 3, s. 27.

Aygen, Mehmet Saadettin (Şubat, 1961). "Komünizm ve Din." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 75, s. 5-6.

Safa, Peyami (2 Şubat 1961). "Bakışlar Sovyetlere Bir Bakış." *Düşünen Adam* sayı 5, s. 7.

Daha Başkaları Da Var (17 Şubat 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 7, s. 9.

Hadiseler Karşısında Düşünen Adam (17 Şubat 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 7, s. 1.

Perin, Cevdet (24 Şubat 1961). "Düşündüğüm Gibi Yabancı Tesirler." *Düşünen Adam*, sayı: 8, s. 23.

Aygen, Mehmet Saadettin (Mart 1961). "Kızıl Hastalık." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 76, s. 10-11.

Evlilyaoğlu, Gökhan (3 Mart 1961). "Birliğe Davet." *Düşünen Adam*, sayı: 9, s. 13.

Hadiseler Karşısında Düşünen Adam (3 Mart 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 9, s. 1.

İşçi Partisi (3 Mart 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 9, s. 12.

Evlilyaoğlu, Gökhan (10 Mart 1961). "Su Uyur, Komünist Uyumaz." *Düşünen Adam*, sayı: 10, s. 7.

Perin, Cevdet (10 Mart 1961). "Bu Toprağın Çocukları." *Düşünen Adam*, sayı: 10, s. 13.

Safa, Peyami (17 Mart 1961). "Üçüncü Dünya Savaşı Başladı." *Düşünen Adam*, sayı: 11, s. 7.

Safa, Peyami (24 Mart 1961). "Sosyalizm İhtikarı." *Düşünen Adam*, sayı: 12, s. 7.

Hadiseler Karşısında Düşünen Adam (31 Mart 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 13, s. 1.

Çetinoğlu, Oğuz (Nisan 1961). "Bizde Sosyalizm." *Toprak Aylık Ülkü Dergisi*, sayı: 77, s. 12-13.

Mahud Köy Enstitüleri (Nisan 1961). *Sebillürreşad*, 13(320), s. 320.

Rusyada Dinsizlik (Nisan 1961). *Sebillürreşad*, 13(321). S. 335.

Evlilyaoğlu, Gökhan (12 Nisan 1961). "Milliyetçiliğe Karşı Olanlar." *Düşünen Adam*, sayı: 15, s. 10.

26. Perin, Cevdet (12 Nisan 1961). "Tehlikeli Yollar." *Düşünen Adam*, sayı: 15, s. 16.
- Perin, Cevdet (19 Nisan 1961). "Nasıl Çalışıyorlar." *Düşünen Adam*, sayı: 16, s. 16.
- Sosyal Devlet Ne Demek (19 Nisan 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 16, s.5.
- Safa, Peyami (26 Nisan 1961). "Sihirli Formül Sihirli Adam." *Düşünen Adam*, sayı: 17: s. 9.
- Birleşik Amerika'da Esir Milletler Haftası (19 Temmuz 1961). *Düşünen Adam*, sayı: 29, s. 27-29.
- Sançar, Necdet (26 Temmuz 1961). "Garip Bir Zihniyet." *Düşünen Adam*, sayı: 30, s. 15.
- Menderes de İdam Edildi (18 Eylül 1961). *Hürriyet*.
- Milleti Yalan Boğuyor (26 Ocak 1962). *Milli Yol* sayı: 1, s. 1-6.
- Okçuoğlu, A. (26 Ocak 1962). "Köy Enstitülerindeki Komünizm Propagandası Unutulmamalı." *Milli Yol*, sayı: 1, s. 11.
- Türkeş'in Gürsel'e Mektubu (26 Ocak 1962). *Milli Yol*, s. 7.
- Milliyetçi Enstitücüler (2 Şubat 1962). *Milli Yol*, sayı: 2, s. 4.
- Türkistan'da İmha (2 Şubat 1962). *Milli Yol*, sayı: 2, s. 13.
- Tam Ters (9 Şubat 1962). *Milli Yol*, sayı: 3, s. 6.
- Diken (16 Şubat 1962). "Bildiniz." *Milli Yol*, sayı: 4, s. 6.
- İkiz Kardeşler (16 Şubat 1962). *Milli Yol*, sayı: 4, s.10.
- Komünistler İçin Millet Mahkemeleri Kurulsun (16 Şubat 1962). *Milli Yol*, sayı 4, s. 1.
- Yine Köy Enstitüleri (16 Şubat 1962). *Milli Yol*, sayı: 4, s. 6.
- Sançar, Necdet (23 Şubat 1962). "İftira Kasırgası." *Milli Yol*, sayı: 5, s. 3.
- Alparslan Türkeş Hakkında Bir Görüş (2 Mart 1962). *Milli Yol*, sayı: 6, s. 8-9.
- Bolay, Süleyman Hayri (2 Mart 1962). "Emniyet Supabı." *Milli Yol*, sayı: 6, s. 7.
- Anma Töreni=Propaganda (6 Mart 1962). *Milli Yol*, sayı: 6, s. 7.
- Okçuoğlu, A. (6 Mart 1962). "Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup: I." *Milli Yol*, sayı: 7, s. 14.
- Kızıl Fesat Kazanları Kaynamaya Devam Ediyor (16 Mart 1962). *Milli Yol*, sayı: 8, s. 5-8.
- Okçuoğlu, A. (16 Mart 1962). "Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup: II." *Milli Yol*, sayı: 8, s. 12-13.
- Atsız (23 Mart 1962). "Bugünkü Yemlihaler." *Milli Yol*, sayı: 9, s. 5 ve 13.
- Okçuoğlu, A. (23 Mart 1962). "Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup: III." *Milli Yol*, sayı: 9, s. 2.

Diploma mı, Bebek Mi? Köy Enstitüleri Konusunda (30 Mart 1962). *Milli Yol*, sayı: 10, s. 13-14.

Okçuoğlu, A. (30 Mart 1962). “Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup: IV.” *Milli Yol*, sayı: 10, s. 12-13

Okçuoğlu, A. (6 Nisan 1962). “Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup: V.” *Milli Yol*, sayı: 11, s. 11.

Toplatılan 10uncu Sayımızın Hikayesi (6 Nisan 1962), *Milli Yol*, sayı: 11, s.3-4.

Darendelioğlu, İlhan (20 Nisan 1962). “” *Milli Yol*, sayı: 13, s. 5.

Öğretmenleri İkiye Ayırmak (20 Nisan 1962). *Milli Yol*, sayı: 13, s.6.

Ölüyü Diriltmek Allaha Mahsustur (20 Nisan 1962), *Milli Yol*, sayı: 13, s. 11.

Darendelioğlu (27 Nisan 1962). “Kadirli Olayı Mı, Moskof Taktiği Mi?.” *Milli Yol*, sayı: 14, s. 7.

Eşref-i Zaman, “Kızıl Hastalığı.” (27 Nisan 1962). *Milli Yol*, sayı: 14, s. 4.

Her yerde Yılanların Öcü (27 Nisan 1962). *Milli Yol*, sayı: 14. S. 5-7.

Okçuoğlu, A. (27 Nisan 1962) “Vatansever Köy Enstitüsü Mezunlarına Açık Mektup: VI.” *Milli Yol*, sayı: 14, s. 5.

Sançar, Necdet (6 Temmuz 1962). “Milliyetçi Türk Gençlerine.” *Milli Yol*, sayı: 23, s. 7.

TKMD ve Faaliyeti (07 Temmuz 1963). *Milliyet Gazetesi*.

Terek, Murat (Nisan 1964). “Sosyal Adalet: Mezalim Adaleti.” *Sebillürreşad*, 15(353), s. 37.

Sançar, Necdet (Şubat 1967). “Vietnam ve Tutsak Türk İlleri.” *Milli Hareket*, sayı: 7, s. 6-7.

Bahadıroğlu, A. Ceng (Mart 1967). “Solcu Basın ve Memleketimizdeki Durum.” *Milli Hareket*, sayı: 8, s. 14-15.

Mukavemet Yarışı (Mart 1967). *Milli Hareket*, sayı: 8, s. 2.

Bahadıroğlu, A. Ceng (Temmuz 1967). “Komünizm ve Sonucu.” *Milli Hareket*, sayı: 12, s. 16.

Kaftancı, Ergun (Temmuz 1967). “Ak Koyun Kara Koyun.” *Milli Hareket*, sayı: 12, s. 4.

Seferoğlu, Ahmet (Ekim 1967). “Türkçü, Türkes’in Ardında Gerek.” *Milli Hareket*, sayı: 15, s. 18.

Bir Soygun Daha (13 Şubat 1971). *Hürriyet*.

Ve Nihayet Adam Da Kaçırdılar (16 Şubat 1971). *Hürriyet*.

Komünizm ve Din (Mart 19609. *Sebillürreşad*, 13(306), s.95-6.

Sunay, Cengiz (2017). “27 Mayıs’tan 12 Mart’a Süleyman Demirel.” *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(12), s. 23-36.

F. R. Zorlu ve H. Polatkan Dün Sabaha Karşı İdam Edildi (17 Eylül 1961). *Yeni İstanbul Gazetesi*.

3. Elektronik Kaynaklar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı. (2021). https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/genel_secim.html / 09.02.2021.

ÖZGEÇMİŞ

■■■■■■■■■■ İlkokul ve liseyi Eskişehir’de tamamlamasının ardından Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde lisans eğitimini tamamladı. Bu bölümden mezun olduktan sonra aynı yıl Kocaeli Üniversitesi’nde Siyaset ve Sosyal Bilimler programında yüksek lisansa başladı. Bu süre içerisinde “Milliyetçi Örgütlerin Sivil Toplum Kavramına Yaklaşımı: Kocaeli Örneği” ve “Kemalizmin Bir Yorumu: Ülkü Grubu ve Recep Peker” başlıklı iki seminer sunumu gerçekleştirdi.

